

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS
OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Issue 8(30)

**Warsaw
2020**

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS

ISSUE 8 (30)

AUGUST 2020

Collection of Scientific Works

WARSAW, POLAND
Wydawnictwo Naukowe "iScience"
30th August 2020

ISBN 978-83-949403-3-1

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020) - Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020. - 136 p.

Editorial board:

Bakhtiyor Amonov, Doctor of Political Sciences, Associate Professor of Tashkent University of Information Technologies

Bugajewski K. A., doktor nauk medycznych, profesor nadzwyczajny

Czarnomorski Państwowy Uniwersytet imienia Piotra Mohyły

Temirbek Ametov, PhD

Marina Berdina, PhD

Hurshida Ustadjalilova, PhD

Oleh Vodiani, PhD

Languages of publication: українська, русский, english, polski, беларуская, казакша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, Հայերեն

The compilation consists of scientific researches of scientists, post-graduate students and students who participated International Scientific Conference "MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS". Which took place in Warsaw on 30th August, 2020.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

ISBN 978-83-949403-3-1

© Sp. z o. o. "iScience", 2020

© Authors, 2020

TABLE OF CONTENTS

SECTION: PEDAGOGY

Khasanov Nurmukhammad Khaydarali ugli (Fergana, Uzbekistan) GENERAL CHARACTERISTICS OF THE MILITARY COMMITTEES OF THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	5
Jumayev Ulugbek (Buchara, Uzbekistan) TOŻSAMOŚĆ NARODOWA JAKO PROBLEM PSYCHOLOGII SPOŁECZNEJ	8
Boboyev Mirodillo Qosimjon o'g'li (Farg'ona, O'zbekiston) ЎЗБЕКИСТОН ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИНИНГ ФАН, ТАЪЛИМ ТИЗИМИДАГИ ФАОЛИЯТИ.....	15
Боймирзаев Хуршиджон Каримжонович (Наманган, Узбекистан) ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ	20
Норова Камола Юнусовна (Тошкент, Узбекистан) “ТАЪЛИМ МЕНЕЖМЕНТИ” ЎҚУВ КУРСИНИ ЎҚИТИШДА ПЕДАГОГИК ЖАРАЁНЛАР СИФАТИНИ ОШИРИШ БЎЙИЧА ХОРИЖ ТАЖРИБАЛАРИ	24
Эргашева Саида Авазовна (Ташкент, Узбекистан) ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ В ИСКУССТВЕ И КУЛЬТУРЕ	26

SECTION: PHILOLOGY AND LINGUISTICS

Бойназаров Одил Файзуллаевич (Самарканд, Узбекистан) ДИАЛЕКТИКА КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ И ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ	29
---	----

SECTION: SCIENCE OF LAW

Angheluță Mihaela Victor (Chișinău, Moldova) VICTIMA AMENINȚĂRII CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII (ART. 155 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA): CONSIDERAȚII GENERALE	33
Angheluță Mihaela Victor (Chișinău, Moldova) CONDIȚIILE NEGATIVE PRIVIND VICTIMA INFRAȚIUNII PREVĂZUTE LA ART. 155 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA	43
Brînză Cristian Sergiu (Chișinău, Moldova) OBIECTUL JURIDIC GENERIC AL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE ÎN CAPITOLUL XVI DIN PARTEA SPECIALĂ A CODULUI PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA	55
Brînză Cristian Sergiu (Chișinău, Moldova) OBIECTUL JURIDIC SPECIAL AL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA ART. 333 ȘI 334 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA	68
Brînză Sergiu Mihail, Stati Vitalie Anatol (Chișinău, Moldova) NOȚIUNEA „ALTE URMĂRI GRAVE” ÎN CONTEXȚUL INFRAȚIUNII DE VIOL: ANALIZA POZIȚIEI CURȚII CONSTITUȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA	77

Strîmbeanu Alexandru (Chişinău, Moldova) CONDIȚIONAREA SOCIALĂ ȘI JURIDICĂ A INCRIMINĂRII ACCESULUI ILEGAL LA INFORMAȚIA COMPUTERIZATĂ.....	97
Strîmbeanu Alexandru (Chişinău, Moldova) ACCESUL ILEGAL LA INFORMAȚIA COMPUTERIZATĂ: ANALIZA COMPARATIVĂ A NORMELOR DIN CODURILE PENALE ALE REPUBLICII MOLDOVA ȘI STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE	107

SECTION: TECHNICAL SCIENCE. TRANSPORT

Наимова Р. Ш., Норова Х. Ю. (Ташкент, Узбекистан) ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ И ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ ПРИ ДОБЫЧЕ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ ОТКРЫТЫМ СПОСОБОМ.....	119
Sargsyan Arman Tigran's (Erevan, Armenia) STUDY AND ANALYSIS OF TRAFFIC JAMS AT MOSKOVIYAN- TERYAN INTERSECTION	122

SECTION: INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Tillabayev Boburjon Shavkatjon o'g'li, Arziqulov Zafarjon Odilovich (Fergana, Uzbekistan) METHODOLOGY OF USE OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MATHEMATICS.....	128
---	-----

SECTION: TOURISM AND RECREATION

Uralova Maftuna Norali qizi(Tashkent , Uzbekistan) PROSPECTS FOR THE ELABORATION OF ECOTOURISM IN UZBEKISTAN.....	132
--	-----

SECTION: PEDAGOGY

Khasanov Nurmukhammad Khaydarali ugli
Student of Military Education Faculty of Fergana State University
(Fergana, Uzbekistan)

GENERAL CHARACTERISTICS OF THE MILITARY COMMITTEES OF THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Annotation: *This article informs about, the formation and unification of the military team, as well as the fact that each team which has its own characteristics, the great influence of the fighting spirit in the military team, and any difficulties encountered with this fighting mood victory, as well as the factors that determine the socio-psychological environment in the military community.*

Keywords: *military community, collective opinion, moral value, serviceman, mood, tradition, economics, politics, ideological reasons, spiritual.*

In the process of formation and unification of the community, a common system of spiritual values is created. Spiritual values shape the mindset of the military community. A team opinion is a set of opinions that members have about an issue. Military activity is carried out in a military team, and in the process of this activity, the division of labor between the servicemen is of great importance. The public opinion in the units of the Armed Forces of our country is fully consistent with the public opinion in the whole society. This is a key factor in strong military discipline and high combat readiness. If servicemen have team-specific skills and competencies, interactions, as well as teamwork, will be effective, uninterrupted, and conflict-free. Each team will have its own structure. The position of the members in a certain position, the relationship between them, forms the structure of the team. In teams with a stable structure, the position of each serviceman is also strong and gives good results.

A team mood is a set of feelings that a team member has about an event. The mood of the team is very influential and it is the motivation for the behavior and activities of the military. Some types of team mood (passion, confidence in success, high mood) are a factor in its success, while others (bad mood, lack of self-confidence, boredom, sadness and dissatisfaction), on the contrary, reduce the team's chances.

In addition, military teams have their own traditions. It is a tradition to preserve a characteristic of a team over time. Events that occur in society in general, and in the community in particular, in interactions and relationships between people, often take the form of a custom or tradition. The mood in a military unit, its activities and lifestyle, the commander's leadership style, and the specific behaviors of military personnel can also rise to the level of tradition. Traditions are universal, national, regional and collective. They serve as a kind of social "glue" in the team: it is the traditions that keep the team together. At the same time, it gives

the team a sense of identity and charm. Traditions are divided into labor, sports, martial arts, and so on.

A unique socio-psychological environment also characterizes the community. Socio-psychological environment (microenvironment, moral environment) is a complex concept, which includes the feelings of each serviceman, the degree of satisfaction of their social needs (communication, mutual respect, friendship, abilities) level of performance, etc.), and the mood of the team. A set of emotions and experiences that occur in all or most members of a team at the same time is called team spirit. If the mood of an individual depends equally on physiological and other social factors, then the mood of the community is primarily the result of the whole system of social relations (economic, political, ideological, and spiritual). Social life is determined by the material and spiritual conditions of human life.

Mood is a moving element of psychology and changes very quickly. A person's mood can quickly spread to others and "nourish" them. This is where the socio-psychological law of imitation applies, according to which, along with the positive, the negative also spreads quickly (for example, bad behavior, stupid fashion etc.). Bad moods are common among military personnel. It has no ideological reasons, but psychological reasons. The best way to prevent negative moods is to introduce statutory requirements in the unit, properly organize service, work and rest, as well as provide comprehensive care for military personnel. It is important to regularly inform servicemen about the situation in our country and in the world. First, commanders need to have confidence and alertness in their work. They need to be able to detect and prevent in a timely manner the negative moods that have just emerged in one or more military personnel. The military traditions formed in the teams are a source of positive mood: military oath, military parade, weapons and military equipment inspection, evening visit, enlistment of young soldiers, celebrations, exchange of guards, handing over the battle flag to the military unit tribe

Another factor that determines the socio-psychological environment in a military community is reputation (prestige or prestige), which is a specific form of relationship. Reputation is the socio-psychological influence of one person (group) on another person (group). For example, the influence of a leader or commander on his subordinates, the teacher on his students, the team on the individual, and the influence of higher organizations on lower organizations. With the emergence of a group, a phenomenon of prestige also emerges and it becomes an integral part of interpersonal communication. The reputation of a unit commander is a key condition for success in strengthening military discipline among servicemen and in training and educating them. It is important to remember that a reputable commander has more influence than a non-reputable commander does.

Nevertheless, a reputation can never be gained through violence. Reputation is the product of existing relationships in the community as well as the positive qualities of the individual. Reputation always reflects respect for that person, confidence in his strengths and abilities. Another important aspect of reputation is that without it, no organizational activity can be carried out in society and in a particular military unit.

Reputation has the power of persuasion. Having it can have a powerful effect on those around you. Confidence in a person of prestige in the team is the unifying factor of this team. Any team can have not one, but several reputable people: a commander, a good specialist, military activists, an athlete, and so on. There are also many such soldiers. The reputation of an ordinary serviceman is a measure of his high position among his colleagues, based on respect, experience, knowledge, skills, moral, psychological and physical qualities. However, it is unfortunate to note that we have become accustomed to understanding the role of adults or commanders in the concept of prestige in life. Such a one-sided view of prestige contradicts the principle of educating servicemen in the community. It is the privileged servicemen among the ordinary soldiers who have a great opportunity to train other members of the team. The presence of a large number of dignitaries in the military unit indicates the richness and diversity of the spiritual life of the community, its wide range of opportunities. It should also be noted that the presence of a large number of people with prestige in a community - a great influence - sometimes leads to the emergence of an unhealthy environment in this community - a small group of opposing parties can also cause. As a result, the team is divided into small groups and weakened.

Discipline is also a specific socio-psychological phenomenon in military units, governed by general military rules and ethics, commands and instructions of commanders, social and public opinion, traditions, and prestige. Law and morality underlie any discipline, including military discipline. General military regulations govern military discipline, the relationship between servicemen, and how to act in certain situations that arise in the course of daily service activities.

The main conditions for a positive socio-psychological environment in the community are:

- Stable team structure;
- Psychological compatibility between personnel;
- Everyone works for the overall result;

Experience has shown that the main reason for military discipline violations is that military personnel are partially or completely unaware of general military regulations. That is why it is so important for soldiers and sergeants to know the military regulations. His methodology plays an important role in teaching military discipline. Regulation training usually begins with an officer telling a story about them. He tells the young soldiers about the types of military regulations, their purpose, and their importance in combat training. Then it is time to study the individual articles and reinforce them with real-life examples. In addition, some officers go the wrong way in teaching the rules - they require the military to memorize certain articles or rules completely. This attitude leads to indifference to their duties and a weakening of their mental activity.

REFERENCES:

1. M. Jorayev. Fundamentals of military pedagogy and psychology. Text of lectures. FSU, 2010
2. Sh. Tilavoldiyev, S. Kochkarov. Fundamentals of military patriotic education. Methodological manual. FSU, 2020
3. N. Boymurodov. Applied psychology. Study guide. Tashkent, 2008

Jumayev Ulugbek
Wydział Psychologii, Państwowy Bukharski Uniwersytet
(Buchara, Uzbekistan)

TOŻSAMOŚĆ NARODOWA JAKO PROBLEM PSYCHOLOGII SPOŁECZNEJ

Annotacja. *Artykuł ujawnia znaczenie kształtowania osobowości dla psychologicznego i duchowego rozwoju osobowości. Autor zwraca uwagę na malejącą rolę kultury ludowej w kształtowaniu tożsamości narodowej w współczesnym społeczeństwie, analizuje uwarunkowania społeczno-psychologiczne, które mogą przywrócić specyficzną rolę kultury ludowej: nowe funkcje kultury ludowej we współczesnej działalności gospodarczej i społeczno-kulturalnej. własność poprzez łączenie się z gatunkami; stworzenie wygodnego, w tym informacyjnego środowiska; jednoczenie społeczeństwa wokół zadań edukacji publicznej; poszukiwanie nowych praktyk edukacyjnych i zasad psychologii kulturowej i historycznej.*

Аннотация. *В статье раскрывается важность формирования личности для психологического и духовного развития личности. Автор подчеркивает убывающую роль народной культуры в формировании национальной идентичности в современном обществе, анализирует социально-психологические условия, способные восстановить специфическую роль народной культуры: новые функции народной культуры в современной экономической и социокультурной деятельности. владение путем сочетания с видами; создание удобной, в том числе информационной среды; объединение общественности вокруг задач народного образования; поиск новых образовательных практик и правил культурно-исторической психологии.*

Annotation. *The article reveals the importance of personality formation for the psychological and spiritual development of a personality. The author emphasizes the diminishing role of folk culture in the formation of national identity in modern society, analyzes the socio-psychological conditions that can restore the specific role of folk culture: new functions of folk culture in modern economic and sociocultural activities. ownership by combining with species; creation of a convenient, including informational environment; uniting the public around the tasks of public education; search for new educational practices and rules of cultural and historical psychology.*

W drugiej połowie ubiegłego stulecia nasilały się procesy polegające na wzroście świadomości etnicznej, czyli przynależności do określonej grupy etnicznej. Znaczenie terminu „etnos” dotychczas pozostaje niejasne. Rosyjscy etnologowie i psychologowie rozpatrują etnos jako realnie istniejącą grupę społeczną, która powstała w toku historycznego rozwoju społeczeństwa. Za granicą jest inne podejście do badania społeczności etnicznych. Są one traktowane jako konstrukcje społeczne, które istnieją dzięki wspólnym wysiłkom polityków oraz inteligencji twórczej do osiągnięcia zbiorowego tożsamości. Najpierw, osiągnięcie komfortu

społecznego w społecznościach kulturowych i jednorodnie. Jako różnice etniczne mogą wystąpić same różne cechy: język, wartości i normy, historyczna pamięć, religia, pojęcie o przynależnym terytorium, mity o przodkach, charakter narodu oraz ludowa i profesjonalna sztuka.

Znaczenie i rola oznak postrzegania członków grup etnicznych zmienia się w zależności od sytuacji – momentu historycznego, fazy konsolidacji grupy etnicznej, czy otoczenia etnicznego. Różnice etniczne odzwierciedlają najczęściej elementy kultury duchowej, lecz odzwierciedlenie to może być mniej lub bardziej adekwatne, a czasem nawet zniekształcone czy nieprawdziwe. Innymi słowami, wspólnota etniczna to przede wszystkim wspólne przekonanie o odrębności kulturowej, a nie sama obrębność kulturowa. Nie przypadkowo próby określenia, czym jest etnos po przez szereg cech obiektywnych nie udawały się. Wraz z unifikacją kultury ilość różnic kulturowych zdecydowanie zmniejsza się. Zatem z perspektywy psychologicznej grupę etniczną można wyznaczyć tylko jako grupę ludzi, której członkowie uświadamiają sobie, że jako jej członkowie są kulturowo odrębni.

Rozwój tożsamości etnicznej jest uważany za jedną z głównych cech rozwoju człowieka w drugiej połowie XX wieku. Zainteresowanie swoimi korzeniami poszczególnych ludzi oraz całych narodów przejawia się w samych różnych formach: od próby reanimowania prastarych obyczajów, folkloru itd. do pragnienia stworzenia albo odnowienia swojej państwowości. Przykładem tego może być – Wspólnota Niepodległych Państw. Rozwój tożsamości etnicznej może doprowadzić także do krwawych wojen.

Jeżeli ważne jest zrozumienie przynależności człowieka – co ma taki poważny wpływ na stosunki między ludźmi – to, jest absolutnie konieczne zbadanie czynnika psychologicznego. Dlaczego że odbywa się kryzys tożsamości narodowej? Co prowadzi do przebudzenia świadomości narodu? Dlaczego właśnie etniczna wspólnota często okazuje się ostateczną grupą wsparcia w sytuacji ostrej niestabilności społecznej? Jakie strategie są wykorzystywane przez ludzi w celu utrzymania zbiorowej tożsamości etnicznej?

Socjologiczne szkoły tłumaczą wzrost etnicznej tożsamości jako¹:

a) reakcję narodów upośledzonych w etnicznym i kulturowym podziale pracy oraz dysproporcjach gospodarczo-technologicznych.

b) w świecie społecznym konkurencji, w wyniku których zintensyfikowane współpraca wewnątrz, oprócz unifikacji kultury materialnej i duchowej.

c) zwiększenie wpływu dużych grup społecznych w gospodarce i polityce oraz ułatwienie ich jedności dzięki komunikacji masowej.

Psychologia społecznego etnos interesuje przede wszystkim jako wspólnota psychiczna która jest zdolna pełnić ważne dla każdego człowieka funkcje:

1) Orientować w otaczającym świecie, dostarczając względem uporządkowaną informację;

2) Określać wspólne wartości życia;

¹ Adams G.R., Abraham K.G., Markstrom C.A. (2000). The Relations Among Identity Development, Self-Consciousness, and Self-Focusing During Middle and Late Adolescence, W: G. Adams, (red.), *Adolescent Development*, Oxford, Malden: Blackwell Publishers, ss. 72-82

3) Bronić, odpowiadając nie tylko za społeczne, ale i fizyczne samopoczucie.

Człowiek powinien zawsze być częścią "nas" i grupy etnicznej – nie jedyną grupą, w świadomości przynależności, w jakiej człowiek poszukujący oparcia w życiu². Grupy te można nazwać partii, organizacji kościelne itp. Wiele osób jest zupełnie "zanurzonych" w jednej z tych grup, ale w nich pragnienie stabilności psychicznej nie zawsze mogą być zrealizowane. Skład grupy jest stale aktualizowany, czas jej istnienia ograniczone w czasie, osoba ta może być wyłączona z grupy.

Wszystkich tych usterek jest pozbawiona wspólnota etniczna. To międzypokoleniowa grupa. Ona jest odporna w czasie. Dla jej jest nie charakterystyczna stabilność składu, a każdy człowiek ma odporny etniczny status, i jego niemożliwie "wyłączyć" z etnosa. Dzięki tym jakościom etnos jest dla człowieka pewną grupą wsparcia.

Zwracając się do członków społeczeństwa Bnai Brith w 1926 roku Sigmund Freud powiedział: "Nie kojarzy się z judaizmu (wyznaję to do mojego wstydu), ani wiary, ani dumy narodowej, ponieważ zawsze byłem niewierzący, choć szacunek do tego co nazywa się "normy etyczne" ludzkiej cywilizacji mnie zaszczytne. Zawsze starałem się przytłoczyć w sobie skłonność do narodowej chluby, uważając za szkodliwe to i nieprawidłowe; mnie niepokoiły podobne zjawiska w narodach, wśród których, my Żydzi, żyjemy³. Ale było dużo innego, co robiło Żydów i żydowskich czarujący atrakcyjnymi - dużo mętnych emocjonalnych sił, tym więcej silnych, czym ciężiej oni poddawali się wyrażeniu słowami, a także jasne uświadomienie wewnętrznej tożsamości z nimi, przytulna świadomość wspólności psychologicznego urzędzenia. Ponadto, nie było poczucia, że jego żydowskie korzenie, muszą mieć wygląd. Poza tym, było odczucie, że właśnie swojemu żydowskiemu pochodzeniu jestem zobowiązany przejawowi u mnie dwóch cech. Jako Żyd, czułem się wolny od uprzedzeń, które ograniczają inteligencji innych ludzi, będąc Żydem, byłem gotowy do opozycji, bez zasięgania zgody "spójnego większości głośów."

Tym oświadczeniem on ilustruje główne parametry pozytywnego odczucia identyczności. To jedyny wypadek, kiedy Freud wykorzystał termin "tożsamość" nie prosto na marginesie, a w bardzo istotnym sensie etnicznym.

Freud przeciwstawia pozytywną tożsamość nieustraszonej wolności myśleć negatywnej cesze "narodów, wśród których Żydzi żyją", a mianowicie "zabobonom, co ogranicza intelekt innych ludzi"⁴. W takim razie rozumiemy, że identyczność (tożsamość) człowieka albo grupy może być zestawiona z identycznością innego albo innych, i że chluba za silną identycznością może świadczyć o wewnętrznej wolności od wpływowej grupowej tożsamości, na przykład identyczności "zjednoczonej większości".

² Archer S.L., A.S. Waterman, (1983). Identity in Early Adolescence: A Developmental Perspective, *Journal of Early Adolescence*, v.3, 3, 203-214

³ Berzonsky M. D. (2005). Identity processing style and self-definition: effects of a priming manipulation, *Polish Psychological Bulletin*, v.36, nr3, 137-143

⁴ Berzonsky M.D., Sullivan C. (1992). Social-cognitive aspects of identity style: Need for cognition, experiential openness and introspection. *Journal of Adolescent Research*, 7, 140-155

Zwyczajnie, oprócz etnicznych grup jest i inne stabilne duże grupy. Kultury takich grup, które orientowane na przodków i tradycje, etnolog Margaret Mead nazwała postfiguratiwnymi⁵. W tych grupach, uzyskane informacje nie tylko jednolite i uproszczone, ale wymaga również unikalny zestaw precyzyjnych wyników, które towarzyszą rytuały na każdym etapie ludzkiego życia od narodzenia do śmierci.

Ona również mówiła o innej formie kultury – kulturze prefiguratiwnej, gdzie nie ma przodków i współczesnych, a dziecko decyduje o odpowiedzi na podstawowe pytania życia. Życie rodziców nie jest modelem dla dzieci, odbywa się zerwanie pokoleń. Ale, mimo wszystkich innowacji, do ludzkości, do replikacji i samoregulacji, konieczne jest, aby zachować połączenie między pokoleniami.

Jest to jeden z powodów psychologicznych dla rozwoju tożsamości etnicznej tego wieku - w poszukiwaniu wskazówek i stabilności w zatłoczonym świecie informacji. Inne psychologiczne przyczyny leży na powierzchni i nie wymagają specjalnego dowodu.

Ta intensyfikacja kontaktów między grupami etnicznymi, zarówno bezpośrednio (migracja, przemieszczenia milionów imigrantów i uciekaczej, turystyka) i za pośrednictwem nowoczesnych środków komunikacji masowej. Powtarzające się aktualizować kontakty tożsamości etnicznej, ponieważ tylko poprzez porównanie może być najbardziej wyczuwalny jego "rosyjskości", "żydowkości", itp. jako coś specjalnego⁶. Psychologiczne przyczyny powstania tożsamości etnicznej są wspólne dla wszystkich ludzi, lecz szczególnie ważne w dobie radykalnych grup etnicznych nabywa zmian społecznych i prowadzi do niepokojów społecznych. W tych warunkach etnos często występuje jako grupą awaryjną potrzszymjoncą.

To właśnie w tym okresie, w którym przeżywa i nasz kraj, człowieku typowe koncentrować się głównie na grupy etniczne i wyolbrzymiają dodatnia różnica między grupami.

Tożsamość społeczna i zróżnicowanie społeczne, jeśli używać kategoriicznych sieci Teshfela Turner, są zbudowane na procese kategoryzacji "my" i "oni"⁷. Albo po celnej wypowiedzi Porshnewa - "każde przeciwstawienie jednocy, każde przeciwstawia, miara przeciwstawienia jest miara zjednoczenia.

Jeden proces różnicowania identyfikacja prowadzi do powstawania tożsamości społecznej, która – jest wynik procesu porównania "swojej" grupy z innymi socjalnymi obiektami⁸. Właśnie w poszukiwaniu pozytywnej socjalnej

⁵ Dollinger S.M. (1995). Identity styles and five – factor model of personality. *Journal of Research of Personality*, 29, 475-479

⁶ Duriez B., Soenens, B., Beyers, W.(2004). Religiosity, personality and identity styles: An integrative study among late adolescents in Flanders (Belgium). *Journal of Personality*, 72, 877-910

⁷ Erikson E.H. (1974). A Healthy Personality for Every Child, (w) Rosenblith, J.F., AllinSmith W., Williams J.P (Red.), *The Causes of Behavior*, Boston: Allyn and Bacon Inc, 289- 299

⁸ Marcia J.E. (1999). Representational thought in ego identity, psychotherapy, and psychosocial developmental theory. W: I.E. Siegel (Wyd.). *Development of mental representation: Theories and application* (s. 391-441). Mahwah, New York: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

identyczności indywiduum albo grupa pragną samooznaczyć się, wyodrębnić się od innych, zatwierdzić swoją autonomność.

Etniczna identyczność - część socjalnej identyczności osoby. W jej strukturze zazwyczaj wydzielają dwa główne komponenty - kognitywny (wiedze, pojęcia o właściwościach własnej grupy i uświadomienia siebie jej członkiem) i afektywny (ocena jakości własnej grupy, znaczość członkostwa w niej). Wydziela się również i zachowanie komponenty socjalnej identyczności, budowa systemu stosunków i działań w różnych sytuacjach etnokontaktnych.

W trakcie swojego kształtowania się etniczna identyczność przechodzi szereg etapów, w stosunku do etapów psychicznego rozwoju dziecka. Jednym z pierwszych koncepcji rozwoju u dziecka, uświadomienia przynależności do narodowej grupy, zaproponował Piaget. On przeanalizował - jak dwie strony jednego procesu - kształtowania pojęcia "ojczyzna" i jednocześnie z nim obrazów "innych krajów" i "cudzoziemców", co rozwija się⁹. Rozwój etnicznej identyczności uczoney rozpatruje przede wszystkim jak stworzenie kognitywnych modeli, które są odpowiedzią na etniczną uczucia.

Piaget określa trzy etapy w rozwoju cech etnicznych:

1) w 6-7 lat dziecko nabywa pierwsze - i tylko fragmentarycznie niesystematyczne - wiedza na ich pochodzenie etniczne;

2) do 8-9 lat dziecko już wyraźnie identyfikuje siebie ze swoją etniczną grupą, wysuwa podstawy identyfikacji - narodowość ojcowie, miejsce zamieszkiwania, język ojczysty;

3) do 10-11 lat etniczna identyczność formuje się w pełnej objętości, w jakości właściwości różnych narodów dziecko zaznacza unikalność historii, specyfikę tradycyjną bytową.

Są przeprowadzone były badania, co uściśla konkretne wiekowe zasięgi etapów w rozwoju etnicznej identyczności. Dyfuzyjna identyfikacja z etniczną grupą okazała się u dzieci 3-4 lat.

Absolutnie oczywiście, że w trakcie kształtowania etnicznej identyczności dziecko przechodzi szereg etapów od dyfuzyjnej do zrealizowanej identyczności i wynikiem tego procesu jest emocjonalnie-szacunkowe uświadomienie swojej przynależności do etnicznej grupy w okresie dojrzewania.

Ale etniczna tożsamość młodzieży nie są statyczne, ale dynamiczne wykształcenie: proces jego powstawania nie jest zakończony.

Świadomość dzieci od ich pochodzenia etnicznego, różni się od tego czy żyją w środowisku wieloetnicznym lub mono-etnicznym. Między grupami etnicznymi środowisko zapewnia więcej możliwości indywidualnej nauki o cechach własnych i innych grup etnicznych, formy umiejętności komunikatywnej. Brak doświadczenia w grupach komunikacji powoduje mniejsze zainteresowanie ich etyki. U osób, żyjących w bardzo zróżnicowanych warunkach ich cechy kultury etnicznej, tożsamości etnicznej jest najsilniej wyrażone, a osoby mieszkające w grupie bliskich kulturowo, świadomość własnej przynależności etnicznej staje się podstawowym problemem.

⁹ Schwartz S.J., Mullis R.L., Waterman A.S., Dunham R.M. (2000). Ego Identity Status, Identity Style, and Personal Expressiveness: An Empirical Investigation of Three Convergent Constructs, *Journal of Adolescent Research*, v.15, 4, 504-521

Ale jak pozytywne nastawienie pod wieloma względami zależy od grupy, do której on należy - większości czy mniejszości.

Dzieci z grup mniejszości mają tendencję do identyfikowania się z grupą dominującą, która odzwierciedla początku świadomości dzieci o istnieniu określonej struktury społecznej, że niektóre grupy społeczne są wyższe wartości niż inne.

Ale z wiekiem i rozwojem tożsamości etnicznej wśród członków mniejszości etnicznej jest zazwyczaj przejście na "orientację wewnątrz grupy." Dzieje się tak, gdy nowe pokolenie przekazywane norm i wartości środowiska społecznego i kulturowego¹⁰. Proces identyfikacji etnicznej przestawia nie tylko jako uświadomienie osobą członkostwa w grupie, ale także przyszyjencie grupą osoby. Jednostka może do tożsamości, wraz z właściwą oceną panelu, ich powstaniu negatywny tożsamości etnicznej. Biorąc jednak negatywną tożsamości, osoba może inaczej reagować na negatywne sądy o ich grupę etnicznej. Może dla innych członków grupy, ale nie dla siebie, usuwać psychologiczne granicy między nimi i sobą.

Druga strategia polega na próbie zmienić grupę, co dotyczy etnicznej przynależności, to w nasze dni większość badawców uważa za szybciej przypisywaną jej, aniżeli uspadkowaną jakością. Przynależność do narodu wyznacza się nie biologiczną dziedzicznością, a świadomym dołączeniem do dóbr kulturowych i świątyń, które stwarzają treść historii narodu.

Dla większości ludzi problem wyboru nie pojawia się, ale wiele z nich przede wszystkim osobami należące do mniejszości etnicznych i małżeństw, ten problem dotyczy. W procesie identyfikacji etnicznej z nich, z wyjątkiem kryteriumów zaliczania, główną rolę w gre i kryterium wewnętrznego wyboru. Kryterium przypisania większego znaczenia, gdy etniczność przejawia się w charakterystyczne cechy fizyczne, takie jak różnice rasowe. Kiedy że nie ma jawnej międzygrupowej inności, ważniej może okazać się wewnętrzny wybór człowieka, i grupa jego przysyjmie, nawet jeszeli po krwi on - "cudzy". W wieloetnicznym społeczeństwie ludzie są otwarcie popierając pozytywniegrypowu tożsamość, pokazując uprzedzeń wobec członków innych grup etnicznych, i wymigują od ciasnego współdziałania z nimi. Mono-etniczna tożsamość z innej grupy etnicznej prowadzi do pełnej asymilacji, czyli przyjęcie norm, zwyczajów, zagranicznych grup językowych, do całkowitego rozpuszczenia w niej. Wiele tożsamości pozwala osobie wykorzystać doświadczenie jednej grupy dla adaptacji w innej, opanowywać bogactwo jeszcze jednej kultury bez straty dla wartości własnej. To dobroczynnie zaznacza się na osobie, wzroście pochodzących z miężyetnicznego małżeństwa¹¹. Istnieje i marginalna etniczna tożsamość. W tym przypadku osoba chwije się wśród dwóch kultur, nie opanowując żadną z ich. Takie osoby, potykając się o tożsamość, często wypróbują wewnątrzosobowe konflikty. Oni mogą być agresywnie uregulowanymi nacjonalistami - na korzyść swojej albo na korzyść cudzej grupy, zależnie od tego, która z ich ma bardziej wysoki status w społeczeństwie. Ale wypadków asymilacji, marginalizacji i tożsamości bioetnicznej

¹⁰ Van Hoof A. (1999). The identity status approach: In need of fundamental revision and qualitative change. *Developmental Review*,19, 497-556

¹¹ Waterman A.S. (1999). Identity, the identity statuses, and identity status development: A contemporary statement. *Developmental Review*,19, 591-621

mniej, aniżeli prób jakimikolwiek drogami podtrzymuje swoją etniczną tożsamość. Innymi słowami, przy porównaniu swojej etnicznej grupy z innymi, ludzie najczęściej pragną zachować albo odnowić pozytywną grupową identyczność. U członków grupy dominantowej większości zazwyczaj nie powstaje z tym szczególnych trudności. Istnieje jeszcze jedna strategia pozytywnej etnicznej identyczności - strategia socjalnej konkurencji. W tym przypadku pozytywna inność ustalają się w prostym współzawodnictwie. Bardzo często taka strategia z socjalnej konkurencji przerasta do sytuacji napięć etnicznych.

BIBLIOGRAFIA:

1. Adams G.R., Abraham K.G., Markstrom C.A. (2000). *The Relations Among Identity Development, Self-Consciousness, and Self-Focusing During Middle and Late Adolescence*, W: G. Adams, (red.), *Adolescent Development*, Oxford, Malden: Blackwell Publishers, ss. 72-82.
2. Archer S.L., A.S. Waterman, (1983). *Identity in Early Adolescence: A Developmental Perspective*, *Journal of Early Adolescence*, v. 3, 3, 203-214.
3. Berzonsky M. D. (2005). *Identity processing style and self-definition: effects of a priming manipulation*, *Polish Psychological Bulletin*, v.36, nr3, 137-143.
4. Berzonsky M.D., Sullivan C. (1992). *Social-cognitive aspects of identity style: Need for cognition, experiential openness and introspection*. *Journal of Adolescent Research*,7, 140-155.
5. Dollinger S.M. (1995). *Identity styles and five – factor model of personality*. *Journal of Research of Personality*, 29, 475-479.
6. Duriez B., Soenens, B., Beyers, W.(2004). *Religiosity, personality and identity styles: An integrative study among late adolescents in Flanders (Belgium)*. *Journal of Personality*, 72,877-910.
7. Erikson E.H. (1974). *A Healthy Personality for Every Child*, (w) Rosenblith, J.F., AllinSmith W., Williams J.P (Red.), *The Causes of Bahavior*, Boston: Allyn and Bacon Inc, 289-299.
8. Marcia J.E. (1999). *Representational thought in ego identity, psychotherapy, and psychosocial developmental theory*. W: I.E. Siegel (Wyd.). *Development of mental representation: Theories and application* (s. 391-441). Mahwah, New York: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
9. Schwartz S.J., Mullis R.L., Waterman A.S., Dunham R.M. (2000). *Ego Identity Status, Identity Style, and Personal Expressiveness: An Empirical Investigation of Three Convergent Constructs*, *Journal of Adolescent Research*, v.15, 4, 504-521.
10. Van Hoof A. (1999). *The identity status approach: In need of fundamental revision and qualitative change*. *Developmental Review*,19, 497-556.
11. Waterman A.S. (1999). *Identity, the identity statuses, and identity status development: A contemporary statement*. *Developmental Review*,19, 591-621.

Boboyev Mirodillo Qosimjon o'g'li
Farg'ona davlat universiteti talabasi
(Farg'ona, O'zbekiston)

**ЎЗБЕКИСТОН ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИНИНГ ФАН, ТАЪЛИМ ТИЗИМИДАГИ
ФАОЛИЯТИ**

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистонда 1943 йил асос солинган Ўзбекистон Фанлар Академиясининг мамлакатда амалга оширган ислохотлари, ҳамда мамлакат ривож учун етишиб чиққан олимларнинг фаолияти ҳақида сўз юритилган.

Калит сўзлар: Фан, олим, математика, академия, олий орган, таълим, маданият, ислохот, иқтисодий.

Бобоев Миродилло Қосимжон оғли
Студент Ферганского государственного университета
(Фергана, Узбекистан)

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АКАДЕМИИ НАУК УЗБЕКИСТАНА В СИСТЕМЕ НАУКИ И
ОБРАЗОВАНИЯ**

Аннотация: В данной статье рассматриваются реформы, проводимые Академией Наук Узбекистана, основанной в 1943 году в Узбекистане, а также деятельность ученых, подготовленных для развития страны.

Ключевые слова: Наука, ученый, математика, академия, высший авторитет, образование, культура, реформа, экономика.

Boboev Mirodillo Kasimjon ogli
Student of Fergana State University
(Fergana, Uzbekistan)

**ACTIVITIES OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF UZBEKISTAN IN THE
SYSTEM OF SCIENCE AND EDUCATION**

Annotation: This article discusses the reforms implemented by the Academy of Sciences of Uzbekistan, founded in 1943 in Uzbekistan, as well as the activities of scientists trained for the development of the country.

Keywords: Science, scientist, mathematics, academy, higher authority, education, culture, reform, economics.

Наряду с рабочими и тружениками Узбекистана достойный вклад в победу над немецко-фашистскими захватчиками внесли ученые, педагоги и деятели культуры. «Все для фронта, все для победы!» под слоган "лаббай!" Многие учёные, ушедшие на фронт, ушли на фронт в первые дни войны. Среди них - один из известных ученых Узбекистана У.А. Арифов, Я. Туракулов, И. Исмаилов, Х. Усманов и другие. Т.Н. Кориниязов,

В. Ромоновский, Т. Захидов, И. Райкова, Такие ученые, как Садыков, много работали над решением проблем, которые служили народному хозяйству и нуждам фронта.

В первые дни войны узбекское отделение Союзной академии наук, 75 научных учреждений, действующих в стране, в том числе 25 научно-исследовательских институтов, 23 научно-исследовательские станции и др., Все ученые были задействованы в решении задач, связанных с военным регулированием экономики. был найден. У них есть прямые контакты с заводами, железными дорогами и шоссе, а также с транспортными компаниями. Узбекские ученые установили тесные связи с известными учеными-иммигрантами

Создание двухтомной «Истории Узбекской ССР» было большим достижением истории. Под руководством писателя Алексея Толстого российские и узбекские ученые совместно создали Историю узбекской литературы. 27 сентября 1943 года правительство СССР приняло решение о создании Академии наук в Узбекистане. 4 ноября 1943 года была открыта Академия наук Узбекистана, первым президентом которой был избран известный ученый Т.Н. Коринязов. Началась подготовка докторов и кандидатов наук из числа местного населения. В 1944 году была организована аспирантура при Президиуме Академии наук Узбекистана. 31 университет и 7 военных академий были эвакуированы из Москвы, Ленинграда, Киева, Харькова, Воронежа, Одессы и других городов.

Исследования в области приготовления лекарств привели к разработке множества лекарств для нужд населения. В Ташкенте построен и сдан в эксплуатацию фармацевтический завод. В годы войны значительное развитие получили гуманитарные науки. Великий историк, археолог, юрист, востоковед, литературовед, переехавший в Ташкент, вместе со своими узбекскими коллегами работал над важными вопросами истории, культуры и литературы народов Узбекистана. В.В. Струве, В.А. Шишкин, Э.Е. Бертельс, И.К. Додонов, В.Ю. Зохидов, Х.Ш. Инояттов, А.Ю. Якубовский, М.Е. Массон, С.П. Толстов, Я.Г. Гуламов и др. подготовил ряд работ по истории древности и средневековья, материальной культуре и духовности, этногенезу народов Средней Азии.

Некоторые из них слились друг с другом или с узбекскими университетами. В 1945 году количество университетов увеличилось на 3 по сравнению с 1940 годом. Их было 33, а количество студентов увеличилось с 19,1 тысячи до 21,2 тысячи. Всего за годы войны подготовлено более 10 тысяч высококвалифицированных специалистов и около 3700 специалистов со средним специальным образованием. В системе народного образования тоже были серьезные проблемы. Многие школьные здания были переданы в дар больницам, общежитиям и военным академиям. Были объединены школы, введено многосменное обучение. 74,6% учителей в школах республики составляли мужчины. Их мобилизовали на фронт, на производственные работы. Не хватало учебников, оборудования, тетрадей. Правительство Узбекистана регулярно применяет закон об общем образовании, обучении и обучении молодежи. Были организованы краткосрочные тренинги и обучены учителя начальных классов.

В целях повышения качества образования в школах, пятибалльная процедура оценки знаний учащихся, выпускные экзамены для выпускников начальной и семилетней школы, обязательная сдача экзаменов для выпускников средней школы, школьные программы а ' Введено вручение золотых и серебряных медалей освоившим и отличившимся студентам. Это привело к повышению уровня обучения и улучшению дисциплины студентов. По мере того как эвакуированные учреждения начали возвращаться на свои места, школьные здания также начали эвакуироваться, учителя, которые были переведены на другую работу, учителя в армии, были возвращены в школу, ученики вернулись в свои школы, продолжение чтения. В 1940/41 учебном году в 5 504 общеобразовательных школах обучалось 1 368,9 тыс. Учащихся, в 1945/46 учебном году - в 4 976 средних школах - 989,2 тыс. детей.

Направление исследований существующих и перемещенных научных учреждений республики было пересмотрено и изменено в соответствии с требованиями войны. В результате исследований геолога Х.М. Абдуллаева и др. Были открыты и освоены месторождения олова, вольфрама, молибдена, тугоплавких металлов, редких металлов и других видов сырья. Большое значение имели заслуги группы геологов под руководством А.С. Уклонского в открытии месторождения железных руд Турангли, проектировании Узбекского металлургического завода и их вводе в эксплуатацию. Д.М. Богданов и инженер Г.С. Чикризов руководили геологоразведочными работами в Ангрене и помогли найти богатые ресурсы угольной шахты и построить новые шахты.

Узбекские математики, механики и астрономы решили ряд важных научных задач, связанных с повышением качества авиации, боеприпасов и военной техники. Существенный вклад в это внесли Т.А. Саримсаков, В.И. Ромоновский, М. Камолов, Н.Н. Назаров и другие ученые. Их творческие исследования в области теории вероятностей и математической статистики позволили повысить точность артиллерийского огня и бомбардировок, грузоподъемность истребителей, улучшить качество выпускаемой в республике военной техники. Геологи сосредоточились на поисках полезных ископаемых и поставке сырья для промышленности.

Только в 1943 году в горах и пустынях Узбекистана работало 35 геологических экспедиций. Узбекские химики предложили использовать отходы хлопка в народном хозяйстве, а также разработали новые методы получения угольных брикетов путем сухой переработки этилового спирта, уксусной кислоты и тростника. В данном случае академик О.С. Особое значение имела работа группы во главе с Содиковым. Под руководством академика С.Ю. Юнусова проделана большая работа по изучению алкалоидных свойств растений Узбекистана. Химический факультет Центрально-Азиатского государственного университета (НУУ) начал производство анестезирующего эфира, хлорида кальция, кофеина, стрептоцида, сульфидина и никотиновой кислоты, которые имели важное значение во время войны. На базе факультета создан Ташкентский фармацевтический завод. Узбекские фармацевты нашли способы производить 15 новых лекарств из местного сырья.

Научные исследования контролировались и координировались Узбекским отделением СССР (УзФАН), созданным в 1940 году, а затем

Академией наук Узбекистана, открытой в ноябре 1943 года. Первым президентом УзФА был Т. Кориниязов был избран. Это важное событие в жизни узбекского народа. Благодаря достижениям 1943-1945 годов УзФА стала известным научным центром Союза. За это время 818 исследователей в 22 научных учреждениях академии провели исследования в различных областях науки. Ученые-переселенцы также внесли весомый вклад в работу УзФА. Несмотря на трудности военных лет, деятельность высших и средних специальных школ и учебных заведений в Узбекистане не прекращалась. В Узбекистане насчитывалось 29 высших и 52 средних специальных учебных заведения, и их количество увеличилось за счет перенесения 31 университета и 7 военных академий из центра. За годы войны в этих школах подготовлено 11 750 высококвалифицированных специалистов и 6 673 человека.

В области народного образования также отъезд учителей на фронт, перевод многих зданий под больницы, детские дома и военные учебные центры, отсутствие учебников и учебных пособий, а также нехватка квалифицированных кадров вызвали значительные трудности. Однако в годы войны тренировки проводились регулярно. Помимо учебы в школе, ученики помогали раненым, семьям ушедших на фронт, семьям инвалидов войны. Узбекская литература также внесла достойный вклад в борьбу нашего народа со злым врагом. Поэты и писатели, такие как Ойбек, Хамид Олимджон, Шайхзода, Гафур Гулам, Уйгун, Сабир Абдулла, Зульфия и Темур Фатто вдохновляли людей на победу своими стихами и статьями, которые мобилизовали их на поля сражений. Ойбека "Смерть дикой природе!" Его стихи, роман «Навои, я еврей», «Отправка юношей на фронт» Хамида Олимджона, «Воин Турсун», «Слезы Роксаны» и другие - яркие образцы узбекской литературы военных лет. Писатели и журналисты, такие как М.Исмаили, Ильяс Муслим, Назармат, Адхам Рахмат, Н. Сафаров, Ибрагим Рахим, З. Фатхуллин, Адхам Хамдам, принимали участие в фронте и участвовали в «Красной Армии», «Фронте Правды», «Правде Красного Солдата»,» Во время службы в газетах «Суворовчи» и «Ватан» Шарафи Учун, Хамид Олимджон, Ойбек, А. Умари, Гафур Гулом, Рано Узокова и другие поэты и писатели выезжали на передовую в составе правительственных делегаций. Они познакомились со своими героями и воспели мужество своих соотечественников. Писатели и поэты: А. Ахматова, И. Вирга, С. Городецкой, А. Дейч, К.Зелинский, Я. Калас, Н. Погодин, А. Толстой, В. Ян также жили в Узбекистане и работали с узбекскими писателями. в сотрудничестве создавали прекрасные работы.

Немалую роль в этом сыграл Х. Олимджон, возглавлявший Республиканский союз писателей. В области драматургии наряду с такими произведениями, как «Меч Узбекистана» Н. Погодина, Хамид Олимджон, Уйгуна и Сабир Абдуллы и «Месть» А. Умари, «Даврон ота» Яшина и Сабир Абдуллы, Уйгуна и Иззат Султана Алишера. Навои», Хамид Олимджон «Муканна», Максуд Шайхзода «Джалолиддин 11 Мангуберди», Ойбек «Махмуд Тароби», которые отразили страницы борьбы узбекского народа против захватчиков. В годы войны 1941-1945 годов театр и искусство, которые были влиятельным инструментом в Узбекистане, получили значительное развитие. В авангарде фронта стояли деятели театра и искусства. В течение этого

периода в Узбекистане было 35 местных и 16 перемещенных театральных коллективов, которые подготовили 203 новых спектакля на протяжении всей войны и дали 13 568 спектаклей и концертов для 6 667 303 зрителей.

В годы Великой Отечественной войны в стране было организовано более 30 концертных бригад, которые дали более 35 000 концертов в действующих армейских частях, 26 000 концертов для инвалидов в Туркестанском военном округе и госпитале, воодушевив борцов на победу над фашизмом. Концерты и выступления с участием таких артистов, как Тамарахоним, Халима Носирова, Мукаррама Тургунбаева, Сора Эшонтораева, Аброр Хидоят, Шукур Бурханов, в частности, взбудоражили сердца борцов и зрителей. Художники А. Абдуллаев, Ч. Ахмаров, У. Тансыкбаев умело изобразили самоотверженный труд нашего народа на фронте и в тылу, создавая боевые пластины и художественную хронику. Узбекские режиссеры И. Азамов, К. Йорматов, Н. Ганиев, С. Мухамедов развивали кинематографию в годы войны, создав короткометражные и 10 звуковых художественных фильмов. Фильмы, снятые в этот период, такие как «Насриддин в Бухаре», «Тахир и Зухра», стали золотым фондом «Узбекфильма».

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Азизўжаев А. Чин ўзбек иши. Тошкент: Академия, 2003 й.
2. Усмонов Қ., Содиков М. Ўзбекистон тарихи (1917-1991 йиллар). – Т.: Шарқ, 2001.
3. Ўзбекистон тарихи. Т., «Университет» 1997
4. Ўзбекистоннинг янги тарихи. Иккинчи китоб. Ўзбекистон совет мустамлакачилиги даврида. – Т.: Шарқ, 2000.
5. Ўзбекистон тарихи (олий ўқув юртларининг номутахассис факультетлари талабалари учун дарслик). Р.Ҳ. Муртазаеванинг умумий таҳрири остида. – Т.: Янги аср авлоди, 2003
6. Шамсутдинов Р., Каримов Ш. Ўзбекистон тарихидан материаллар. К.3. – Андижон: 2004.
7. Усмонов Қ. Ўзбекистон тарихи. – Т.: Иқтисод-молия, 2006.

Боймирзаев Хуршидjon Каримжонович
Наманганский государственный университет
(Наманган, Узбекистан)

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ

Резюме: *Интерактивные методы являются важным составляющим интерактивного обучения. Эти методы по их дидактической сущности и цели применения разделяются на несколько групп. В данном тезисе речь идёт о классификации интерактивных методов.*

Ключевые понятия: *метод, интерактивные методы, классификация, классификация интерактивных методов, стратегия активного обучения, графические органайзеры.*

В нынешних условиях интерактивное обучение является одним из самых популярных видов личностного образования в системе общего среднего, среднего специального и высшего образования. “Интерактивные методы являются неотъемлемой частью этого обучения. Интерактивные методы – это методы, которые служат установлению сотрудничества между преподавателем и студентом, повышению активности, эффективному усвоению студентами знаний, а также развитию у них личных качеств в процессе обучения” [5, 140-141].

Основная идея интерактивных методов состоит из организации “взаимодействия между педагогом и учащимся (студентом) в режиме диалога или беседы” [2]. Целью интерактивных методов является создание максимально комфортных условий, при которых учащийся (студент) будет чувствовать свою успешность и интеллектуальную состоятельность” [2]; они “ориентированы не только на широкое взаимодействие между педагогом и учащимися, но и на взаимодействие между самими учащимися” [2].

Г. С. Харханова классифицирует интерактивные методы обучения на основании формирования мотивации конфликта на три группы, в зависимости от спектра возможностей: интерактивные методы обучения с широким, средним и узким спектром возможностей [6, 25].

О. А. Голубкова, А. Ю. Прилепо классифицируют интерактивные методы обучения на основе их коммуникативных функций, разделяя их на три группы: 1) дискуссионные методы (диалог, групповая дискуссия, разбор и анализ жизненных ситуаций); 2) игровые методы (дидактические игры, творческие игры, в том числе деловые, ролевые игры, организационно-деятельностные игры, контригры); 3) психологическая группа интерактивных методов (сенситивный и коммуникативный тренинг, эмпатия) [1, 16].

И. В. Курешева [Ку] подходит к группировке интерактивных методов с точки зрения субъектов их применения и используемых средств. В результате интерактивные методы группируются следующим образом: 1) интерактивные методы обучения в среде “ученик – ученик – учитель”; 2) в среде “ученик – компьютер – учитель”; 3) в среде “ученик – учебник – учебное пособие”.

Интерактивные методы, в зависимости от их теоретической и практической направленности, вида и характера, можно описать следующим образом (таб. 1):

Таблица 1. Классификация интерактивных методов

I. Согласно их виду:						
Метод		Образовательная стратегия			График органайзер	
II. Согласно их характеру:						
Аналитический	Коммуникативный	Творческий	Имитационный	Тренинговый	Исследовательский	Оценивающий

Как показано в таблице, целесообразно разделить интерактивные методы на три группы в зависимости от вида метода, стратегии обучения и графического органайзера. Они отличаются друг от друга по следующим параметрам:

1. Интерактивный метод – способ достижения определенной образовательной цели на основе взаимодействия участников образовательного процесса, а также интерактивности, возникающей между ними. Использование таких методов в этой группе имеет четкую образовательную цель.

2. Стратегия активного обучения (греч. “strategiya” < “stratos” – войско + “ago” я начинаю) – интерактивные методы, которые не позволяют прогнозировать достижение эффективности, но обеспечивают её на основе подготовленности, уровне знаний и активности, взаимоотношения, интерактивности учащихся.

3. Графические органайзеры (ГО), являясь интерактивными методами, имеющие собственный графический (визуальный) вид, позволяют студентам визуально представлять учебный материал или относящуюся к его определенной части информацию целиком или частично. Значит, ГО служит для “освещения учебной информации на бумаге или на экране компьютера с целью достижения эффективности в запоминании, усвоении, анализе и применении информации учащимися”, а также служит для упрощения процесса усвоения и укрепления знаний [3].

Следующие методы могут быть примерами групп интерактивных методов, разделенных по типам (Таблица-2):

Таблица-2. Методы, относящиеся к группам интерактивных методов, разделенных по типам

№	Группы	Соответствующие методы
1.	Метод	“Дискуссия-обсуждение”, “Учитывай все факторы!”, “Круглый стол”, “Дебат”, “Блиц опрос”, “Кейс-стади” (или учебные кейсы), “Вопрос-ответ”, “Беседа”, “Моделирование”, “Мозговой штурм” ва др.
2.	Стратегия активного обучения	“Ажурная пила”, “Рой пчел”, “ПКТП” (Практические коллективные творческие проекты), “Мозговой штурм”, “Спор-обсуждение”, “Бумеранг”, “Галерея”, “Спички”, “Дельфи”, “Веер”, “Зиг-заг”, “По ступенькам”, “Школа убеждения”, НДУ (“Наблюдать, дискуссировать, убеждать”), “Краткое эссе”, “Логическая запутанная цепочка”, “Ледокол”, “Синквейн”, “Скарабей”, “Синдикат”, “МПОО” (мысль, причина, отношение, обобщение), “6х6х6” и др.
3.	Графический органайзер	“Рыбий скелет”, “Диаграмма Венна”, “Инсерт”, “Кластер”, “Концептуальная таблица”, “Кубик”, “Почему?”, “Цветок лотоса”, “SWOT-анализ” (сильные стороны, слабые стороны, возможность, угроза), “Т-таблица”, “Классификация”, “Как?”, “Дерево решений” и др.

Следующие методы могут быть включены в список интерактивных методов, сгруппированных по характеру (Таблица-3):

Таблица 3. Методы, относящиеся к группе интерактивных методов, разделенных по характеру

№	Группы	Соответствующие методы
1.	Аналитический	“Аквариум”, “Рыбий скелет”, “Учитывай все факторы!”, “Пятый лишний”, “Диаграмма Венна”, “Галерея”, “Веер”, “Инсерт”, “Кластер”, “Концептуальная таблица”, “Логическая запутанная цепочка”, “Почему?”, “Цветок лотоса”, “SWOT-анализ” (ильные стороны, слабые стороны, возможность, угроза), “Классификация”, “Как?”, “Дерево решений”, “Кейс-стади” (или учебные кейсы) и др.
2.	Коммуникативный	“Ажурная пила”, “Рой пчел”, “Мозговой штурм”, “Ледокол” и др.
3.	Творческий	“Бумеранг”, “Краткое эссе”, “Зиг-заг”, “Отношение”, “Позитивный, негативный, интересный”, “Шесть мыслящих шляп”, “Ротация”, “Синдикат”, “Скарабей”, “Пропагандистская группа”, “Чигирь” и др.
4.	Имитационный	Дидактические, интеллектуальные, ролевые, деловые и компьютерные игры
5.	Тренинговые	“Общение”, “Школа убеждения”, “НДУ” (Наблюдать, дискуссировать, убеждать) и др.
6.	Исследовательский	“ПКТП” (Практические коллективные творческие проекты), небольшое исследование, проект, “Синквейн” и др.
7.	Оценивающий	“Блиц опрос”, “Знаю. Хочу знать. Узнал” (ЗХУ), “Спички”, “Дельфи”, “По ступенькам”, “Подсолнух”, “Портфолио” и др.

Независимо от типа и характера, интерактивные методы могут использоваться в парах, небольших и больших группах.

Значит, интерактивные методы активно применяются в современном образовании. Классификация методов позволяет использовать их для определенных целей. По типу интерактивные методы разделяются на метод,

активную стратегию обучения, графический органайзер; по характеру – на аналитический, коммуникативный, творческий, имитационный, тренинговые, исследовательский и оценивающий.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Голубкова О. А., А. Ю. Прилепо Использование активных методов обучения в учебном процессе / Учеб.-мет. пособие. – СПб.: 1998. – С. 16.
2. Интерактивные методы обучения // https://spravochnik.ru/pedagogika/teoriya_obucheniya/interaktivnye_metody_obucheniya.
3. Как графические органайзеры помогают организовать себя и свою учебу? // <https://masam.by/graficheskie-organajzery>.
4. Курышева И. В. Классификация интерактивных методов обучения в контексте самореализации личности учащихся // <https://cyberleninka.ru/article/n/klassifikatsiya-interaktivnyh-metodov-obucheniya-v-kontekste-samorealizatsii-lichnosti-uchaschihsya>.
5. Педагогика: 1000 та саволга 1000 та жавоб / Мет.қўлл. У. Иноятов, Н. Муслимов, М. Усмонбоева, Д. Иноғомова. – Тошкент: ТДПУ, 2012. – 140-141-б.
6. Харханова Г. С. Интерактивные методы обучения как средство формирования мотивации конфликта у школьников: дис.... канд. пед. наук. – Калининград: 1999. – С. 25.

Норова Камола Юнусовна
Тошкент давлат педагогика университети
(Тошкент, Ўзбекистон)

“ТАЪЛИМ МЕНЕЖМЕНТИ” ЎҚУВ КУРСИНИ ЎҚИТИШДА ПЕДАГОГИК ЖАРАЁНЛАР СИФАТИНИ ОШИРИШ БЎЙИЧА ХОРИЖ ТАЖРИБАЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 6 июндаги “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокчини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3735-сонли қарорида “...таълим жараёнида илғор педагогик услуб ва технологиялар, ахборот-коммуникация технологиялари, электрон таълим ресурслари ва мультимедиа тақдимотларидан фойдаланиш борасида чет эл тажрибасини чуқур ва ҳар томонлама ўрганиб чиқиш, чет эл тажрибасини инобатга олган ҳолда таълим жараёнини янги мазмунда ташкил қилиш учун янги ўқув режалари ва дастурларини қайтадан ишлаб чиқиш, уларда аънаваний мактаб таълими услубларидан воз кечиб, амалий машғулотлар ва ишлаб чиқариш амалиёти бўйича соатлар кўпайтирилишини таъминлаш...” “алоҳида қайд этилган. Юқорида белгиланган вазифалар ижросини таъминлаш мақсадида республика олий таълим муассасалари учун педагогик жараёнларни бошқаришда бўлажак мутахассисларни рақобатбардош ва жаҳон стандартларига жавоб бера оладиган юқори салоҳиятли кадрларни тайёрлаш муҳим аҳамият касб этади. Адабиётлар ва манбалар таҳлилларидан, “Таълим менежменти” ўқув курсини ўқитиш, курс мазмунига педагогик жараёнларни бошқариш масалаларининг сингдирилганлик даражаси ривожланган ҳорижий давлатларнинг илмий ишланмаларида атрофлича ўрганилганлиги аён бўлди. Бу йўналишда олиб борилган илмий тадқиқотлар таҳлили шунини кўрсатадики, педагогик жараёнларни бошқариш эксперт тизимлар кўринишида амалга оширилган бўлиб, унда асосан бир ёки маълум бир йўналишни қамраб олганлигини кўрамай.

Ривожланган мамлакатлар - АҚШ, Россия, Хитой, Япония, Буюк Британия, Франция, Германия каби давлатлардаги олий таълим тизимида ўқитиш сифатини ошириш бўйича ўтказилган таҳлиллар мазкур жараённинг ўзига хос тарзда ташкил қилинаётганлигини кўрсатди. Бу жараён иштирокчилари юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш, таълим ташкилотлари ҳомийлиги остида таҳсил олувчилар ва профессор-ўқитувчиларнинг компетенцияларини шакллантириш ва ривожлантиришга имконият туғдирувчи ягона таълим муҳитини яратишда муайян саъй-ҳаракатларни амалга оширишмоқда.

Чет элда таълимни бошқариш ёки таълим муассасасини бошқариш “муассасанинг энг муҳим қарорларни қабул қилиш жараёнига эътибор қаратиш” деб таърифланади. Таълим муассасасини бошқаришнинг асосий ғояси, масалан, АҚШда, таълим тизимида бошқарувни автономлаштиришга асосланади - унинг нуқтаи назаридан, ўқитувчи ўз таълим муассасаси учун энг муҳим бўлган қарорларни ишлаб чиқиш ва қабул қилишда иштирок этиш ҳуқуқига эга бўлиши керак.

Таълим жараёнида таълим стратегияларини такомиллаштириш билан боғлиқ илмий изланишлар жаҳоннинг етакчи илмий марказлари ва олий таълим муассасаларида, жумладан, Италиянинг Болонья университети, Лайф Коучинг институти, Германиянинг Гумбольд университети ҳузуридаги Таълим институти, Бавария аккредитациялаш, сертификатлаш ва сифатни кафолатлаш институти, Франциянинг Сорбонна университети ҳузуридаги Таълим сифатини квалиметрик таҳлил қилиш институти, АҚШнинг Йель, Принстон университетлари, ЯпониянингТокио педагогика университети, Россиянинг Москва давлат университетининг бошқарув кадрларини тайёрлаш ўқув-илмий маркази, А.С.Пушкин номидаги Санкт-Петербургдаги педагогика институти, Ростов-Дондаги Жанубий Федерал университетларида (Россия) олиб борилмоқда.

Адабиётлар таҳлили “Таълим менежменти” ўқув курсининг ўқитилишини ташкил қилиш ва унинг имкониятларидан фойдаланиш масаласида турли мамлакатларда бир-биридан қатор фарқланишлар мавжудлигини кўрсатди:

Бўлажак мутахассисларнинг курс тайёргарлиги учун муддатни танлаш: иш вақтида профессор-ўқитувчиларни ротация қилиш (Жанубий Корея, Германия, Голландия, Дания), таълим менежментига алоқадор ахборотлар таълим муассасаси профессор-ўқитувчиси ва талабаларни аттестациядан ўтказиш (Бельгиянинг бир қисмида, Буюк Британия, Мальта, Финляндия ва Швецияда), ишдан бўш вақтда – таътилда, мақсадли таътилда ахборотли менежерлик хизматидан фойдаланиш (Исландия, Испания, Люксембург).

Голландия, Япония, АҚШ, Бельгия, Германия, Хитой ва бошқа айрим мамлакатларда ахборот хизматидан фойдаланилган ҳолда таълим сифатини бошқаришга катта аҳамият берилади. Айрим ривожланаётган мамлакатлар ва бир қанча ривожланган (Дания, Франция, Италия, Норвегия, Люксембург) давлатларда ахборот хизмати асосида ўқитувчилар ихтиёрий равишда таълим дастурларида иштирок этишади. Бундай педагогларнинг Европада энг юқори фоизи Словенияда (76% кўпроқ), энг ками – Польшада. Осиёда бу борада юқори кўрсаткичларга эга бўлган давлат – бу Кореядир (йилига 92% ўқитувчи).

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, бўлажак мутахассисларнинг меҳнат бозорига тайёрглигини ошириш, уларнинг қизиқишлари, креатив қобилиятларини ривожлантириш ва таълим муассасасининг ривожлантириш дастурига мос келувчи ишларни кучайтириш; таълим бериш ва олиш шаклларининг хилма-хиллиги; муқобил ва истиқболли ўқитиш шакли сифатида масофавий таълимни узлуксиз таълимга татбиқ этиш.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Абдурахмонов К. Ҳ., Д. Н. Рахимов ва бошқалар “Давлат хизмати персоналини бошқариш”.-Тошкент: «Академия», 2002
2. Ахлидинов Р. Ш., Саидов Ҳ. Ва бошқалар “Истиқлол ва таълим “. - Тошкент: «Шарқ»,2001
3. Ильенкова С. Д., Гохберг Л. М., Ягудин С. Ю. и другие “Инновационный менеджмент”.-Учебник для ВУЗов – Москва: ЮНИТИ
4. Тўхтабоев А. “Маъмурий менежмент”.- Тошкент: «Молия», 2003

Эргашева Саида Авазовна
Узбекский научно исследовательский
институт педагогических наук
(Ташкент, Узбекистан)

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ В ИСКУССТВЕ И КУЛЬТУРЕ

***Аннотация:** в школьном образовании особое внимание следует уделять компетентности в подготовке кадров с данными характеристиками. Понятие «компетентность» вошло в сферу образования в результате психологических исследований. Следовательно, компетентность означает наличие плана действий в необычных ситуациях, как вести себя в неожиданных ситуациях, как общаться, как взаимодействовать с конкурентами, как выполнять неопределенные задачи, как использовать противоречивую информацию, как справляться с развивающимися и сложными процессами.*

***Ключевые слова:** компетентность, творческая компетентность, инновационная компетентность, коммуникативная компетентность, методологическая компетентность, специальная компетентность.*

Приоритеты модернизации системы общего среднего образования. Бурное развитие науки, техники, производства и технологий открыло новые перспективы развития во всех сферах жизни общества. Многовековой опыт человечества в строительстве государства и общества привел к развитию передовых подходов к регулированию общественных отношений на основе новых подходов.

Одна из важных задач системы профильного образования - развитие творческих способностей учителей, усиление их потребности в знаниях, искусстве и культуре, творчестве, подготовка учителей, способных решать проблемы через формирование навыков самостоятельного мышления. В сфере образования учителя должны уметь принимать самостоятельные решения, иметь конкурентоспособную профессиональную подготовку, организовывать свою работу на научной основе и самостоятельно развивать свои знания и навыки. отметил, что есть.

Следует особо отметить компетентность в подготовке кадров с этими характеристиками в школьном образовании. Понятие «компетентность» вошло в сферу образования в результате психологических исследований. Следовательно, компетентность означает наличие плана действий в нестандартных ситуациях, как вести себя в неожиданных ситуациях, как общаться, как взаимодействовать с конкурентами, как выполнять неопределенные задачи, как использовать противоречивую информацию, как справляться с развивающимися и сложными процессами.

Компетентность - это приобретение специалистом знаний, навыков и компетенций, необходимых для выполнения профессиональной деятельности, и их применение на практике на высоком уровне. Компетентность проявляется в следующих случаях. Грамотный профессионал

отражает следующие качества. Ниже приводится краткое описание характера качеств, отражаемых на основе профессиональной компетентности.

Формирование компетенции в области искусства и культуры должно включать умение быть активным в общественных отношениях, приобретение навыков, умение общаться с субъектами в профессиональной деятельности. Следующие качества компетентности для формирования художественно-культурной компетентности учащихся:

- творческая компетентность - критический, творческий подход к педагогической деятельности, умение продемонстрировать свои творческие способности;

- Инновационная компетентность - продвижение новых идей по совершенствованию педагогического процесса, повышению качества обучения, повышению эффективности учебного процесса, их эффективное воплощение на практике;

- коммуникативная компетентность - умение искренне общаться со всеми участниками образовательного процесса, включая студентов, выслушивать их, оказывать на них положительное влияние.

- Методологическая компетентность - методологически рациональная организация педагогического процесса, правильное определение форм учебной или педагогической деятельности, соответствующий выбор методов и средств, эффективное использование методов, успешное использование средств;

- специальная компетентность - подготовка к организации профессионально-педагогической деятельности, рациональное решение профессионально-педагогических задач, последовательное развитие реалистической оценки результатов деятельности, на основе этой компетенции психологическая, методическая, информационная, творческая, инновационно-коммуникативная компетентность.

Современные методы, формы и средства обучения, игровые технологии, проблемное обучение и творческие самостоятельные формы обучения играют важную роль в повышении качества и эффективности обучения. Это требует проведения углубленных научно-педагогических исследований по развитию содержания самостоятельного творческого воспитания учителей в школьном образовании и совершенствованию методов его организации и реализации.

У учителей есть прекрасные возможности получить теоретическое, практическое и творческое самостоятельное обучение в школе. При формировании компетенций в области искусства и культуры в школьной работе необходимо искать знания, связанные с профессией и специализацией учителя, вне учебной программы и учебников, что, в свою очередь, способствует формированию инициативных, творческих и творческих кадров. Главное - создать в школе комфортную инновационную среду.

Формирование компетенций в области искусства и культуры создает положительную конкуренцию среди учащихся в сфере образования. Следуя примеру друг друга, студенты направляют свой ум, творческие способности, энергию и время на полезные занятия. Отдельные аспекты талантов студентов раскрываются через подготовку к различным конкурсам, участие в

научных олимпиадах и стремление к победе, участие в научных и творческих выставках.

Формирование художественной и культурной компетентности студентов также положительно влияет на развитие молодежи как личности. Черты характера в нем

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Муслимов Н. А. Профессиональное формирование будущих учителей профессионального образования / Монография. - Т.: Фан, 2004.
2. Муслимов Н. А. и др. Технология формирования профессиональной компетентности учителей профессионального образования / монография. - Т.: Издательство «Наука и Технологии», 2013.
3. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: Монография. - М.: МОСУ, 2001. - С. 272.
4. Введенский В. Н. Профессиональная компетентность педагога: Пособие для учителя. - СПб.: Филиал издательства «Просвещение», 2004. - С. 159.

SECTION: PHILOLOGY AND LINGUISTICS

Бойназаров Одил Файзуллаевич
Самаркандский государственный университет
(Самарканд, Узбекистан)

ДИАЛЕКТИКА КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ И ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация: В этой статье представлена анализ диалектика креативного мышления и информационной культуры. Роль технологически-информационной культуры в развитии человека, формировании его творческого созерцательного потенциала рассматривается на основе различных подходов. Анализируется, что в эпоху глобализации одним из важных вопросов является создание достоверной информационной и инновационной среды. Изложены этические нормы использования технологических средств, а также мнения об особенностях анализа информации в виртуальном мире. Исследовано влияние информатизированного и инновационного общества на информационную среду. Проанализированы мнения о новой среде формирования информационной культуры, возникающей в духовности и культуре людей.

Ключевые слова: креативное мышление, информация, коммуникация, виртуальный мир, Информационная культура, информационное общество, неофобия, манипуляция.

Boynazarov Odil Fayzullaevich
Samarkand davlat universteti
(Samarqand, O'zbekiston)

KREATIV TAFAKKUR VA INFORMATSION MADANIYAT DIALEKTIKASI

Annotasiya: Ushbu maqolada kreativ tafakkur va informatsion madaniyat dialektikasi tahlil qilingan. Inson unib-o'sishida, uning kreativ tafakkur salohiyatining shakllanishida texnologik-informatsion madaniyatning o'rni turli yondashuvlar asnosida ko'rib chiqilgan. Globallashuv davrida haqqoniy informatsion va innovatsion muhitni yaratish muhim masalalardan biri ekanligi tahlil qilingan. Texnologiya vositalaridan foydalanishning axloqiy me'yorlari hamda virtual olamda axborotni analiz qilishning o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida fikrlar bayon qilingan. Axborotlashgan va innovatsion jamiyatning informatsion muhitga ta'siri tadqiq qilingan. Informatsion madaniyatning shakllanishi kishilar ma'naviyati va madaniyatida yuzaga keltirayotgan o'zaro yangicha muhit haqidagi fikrlar taxlil qilingan.

Kalit so'zlar: kreativ tafakkur, informatsiya, komunikatsiya, virtual olam, informatsion madaniyat, axborotlashgan jamiyat, neofobiya, manipulyatsiya.

Boynazarov Odil Fayzullaevich
Samarkand State University
(Samarkand, Uzbekistan)

DIALECTICS OF CREATIVE THINKING AND INFORMATIVE CULTURE

Abstract: *In this article analyzed the Dialectics of creative thinking and informative culture. The role of technological-informative culture in the growth of a person, the formation of his creative thinking potential, has been considered during various approaches. It was analyzed that in the era of globalization, the creation of a truthful informative and innovative environment is one of the important issues. Opinions on the moral norms of the use of technology tools, as well as the peculiarities of information analysis in the virtual world are expressed. The impact of information and innovation on the information environment of the society has been investigated. The opinions about the new mutual environment that the formation of Information Culture brings about in the spirituality and culture of people have been analyzed.*

Keywords: *creative thinking, information, communication, virtual scientist, information culture, informatized society, neophobia, manipulation.*

Bugungi kunda respublikamizda ilm-fan va innovatsiya texnologiyalarini rivojlantirish, yuqori malakali ilmiy va ilmiy-texnik kadrlarni tayyorlash, ilmiy tadqiqotlarning ta'lim va ishlab chiqarish bilan integratsiyalashuvi bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Sh. Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: "Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, internet tizimini keng rivojlantirmasdan turib mamlakatimizni modernizatsiya qilish va yangilash. Barqaror taraqqiyotga erishishi haqida so'z yuritish mumkin emas". [1. 86]

Informatsion madaniyat sohasini kengaytirish orqali kishilarning yangilikka bo'lgan ehtiyojini qisqa soniyalarda qondirish o'z samarasini bermoqda. Ammo bu borada natija orqasidan quvib sifatni esdan chiqarmasligimiz zarurdir. Dialektikaning "miqdor o'zgarishining sifat o'zgarishiga o'tishi" qonuni jamiyatga amaliy tadbir etilishi aynan mana shunday muammolarning oldini olishga qaratilgandir.

"Ayni vaqtda barchamiz bir haqiqatni unutmashimiz zarur: axborot maydonidagi turli bahs va tortishuvlar, avvalo, haqqoniylik va xolislik tamoyillariga asoslanishi, qonun va odob qoidalari doirasida bo'lishi, shaxsiy g'araz va xusumatga, soxta obro' orttirish usuliga aylanib ketmasligi, inson shaxsi va sha'nini tahqirlashdan yiroq bo'lishi, bunday salbiy holatlarga bizning media maydonimizda mutlaqo o'rin bo'lmasligi kerak" [2]

Jamiyatning yangiliklarga o'chligi axborotni tez fursatlarda yangilanib borishini talab qilmoqda. Azaliy tushunchalar esa o'z qamrovi jihatidan kengroq ma'nolarni bildirmoqda. Madaniyat tushunchasi ham shular jumlasidandir. Informatsion madaniyat jamiyatni axborot xurujlaridan himoyalovchi, uni tarqatuvchi va undan foydalanuvchilarga axloqiy yo'riq ko'rsatuvchi tushuncha sifatida asosiy ko'prik vazifasini o'tamoqda. Albatta bularning barchasi kishilarning intellektual salohiyati va kreativ tafakkurining yuksalib borishi natijasidir.

XX asrning buyuk mutafakkirlaridan biri Karl Yaspers eramizdan oldingi 800 yildan to 200 yillar orasidagi olti yuz yillik davrni insoniyat tarixidagi buyuk burilishlar

davri bo'lgan deb hisoblaydi. Uning fikricha, aynan o'sha davrda insoniyatning keyingi taraqqiyot davrini belgilab beruvchi yuksak ma'naviyatlar bir-biriga bog'liq bo'lmagan holda rivojlandi. Shu yuksak ma'naviyatning rivojlanishi taraqqiyot bosqichlarining madaniyati, tafakkur tarzining rivojlanishini belgilab beruvchi g'oyalar, ta'limotlar, insoniyat turmush tarzini osonlashtiruvchi yangicha dunyoqarashlar timsolida doimo hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi. Aynan shu davrda "ong ong tomonidan anglab olindi. Tafakkur esa tafakkur uchun tahlil qilish obyektiga aylandi. Barcha yonalishlarda universallikka o'tish amalga osha boshlagan edi" [3. 33] - deb yozgan edi u. Bizning ana shunday o'tmish haqidagi axborotlarga ega bo'lishimiz yangicha fikrlash tarzini shakllanishiga, barcha sohalarida kreativ yondashishga undab kelmoqda.

Zamonaviy jamiyatning belgilaridan biri tez sur'atlarda globallashuv jarayonidir. Jamiyatni axborotlashtirish, uning axborot bazasini yangilash globallashib bormoqda. Kommunikatsion muhitning barqarorligini ta'minlash va kishilarda kreativ tafakkurni shakllantirishda informatsion madaniyatning ahamiyati sezilarli tarzda oshib bormoqda. Bugun dunyoda yuz berayotgan to'rtinchi sanoat dvigatelini-harakatga keltiruvchi kuch kreativlikdir. Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish uchun dastlab bu tushunchaning mazmunini bilish lozim.

Kreativlik shaxsni rivojlantiruvchi kategoriya sifatida inson tafakkuri, ma'naviyatining ajralmas qismi hisoblanadi, u shaxs ega bo'lgan bilimlarning ko'pqirrali ekanligini emas, balki yangi g'oyalarga intilish, o'rnatilgan stereotiplarni isloh qilish va o'zgartirishda, hayotiy muammolarni yechish jarayonida kutilmagan va noodatiy qarorlar chiqarishda namoyan bo'ladi. Ya'ni, berilgan bilimlarni takrorlash orqali kreativlikka erishib bo'lmaydi, ijodiy fikrlash jarayonida yangi fikr, yangi g'oyaning paydo bo'lishi asosiy shartdir.

Kreativlik mustaqil fikrlash hamdir. Birinchi Prezidentimiz takidlaganlaridek: "Demokratik jamiyatda bolalar, umuman har bir inson erkin fikrlaydigan qilib tarbiyalanadi. Agar bolalar erkin fikrlashni o'rganmasa, unga berilgan ta'lim samarasi past bo'lishi muqarrar. Albatta, bilim kerak. Ammo bilim o'z yo'lga. Mustaqil fikrlash ham eng katta boylikdir" [4. 70]

Insonning kreativ dunyoqarashi natijasida kommunikatsiya vositalarining yaratilishi infarmatsion muhitda inqilob bo'lishiga olib keldi..

Axborotlashgan jamiyat innovatsion va kreativ tafakkur xosilasidir. Axborotlashgan jamiyat atamasi dastlab Yaponiyadqa vujudga kelgan. Bu termini fanga birinchi bo'lib yapon faylasuf olimi Xayashi kiritgan. Uning fikricha, moddiy mahsulot emas, axborotlashuv mahsuloti jamiyatning shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi kuchiga aylanadi. [5. 493]. Axborotlashgan jamiyat oldingi jamiyatlardan moddiyligi bilan emas balki axborotning miqdori va sifati hamda bilimning birinchi o'rinda turishi bilan ajralib turadi. Axborotni sintez qilish jarayonida intellektualizatsiya yuqori turishi lozimdir. Chunki intellektualizatsiyaning vazifasi – axborot yaratish va uni idrok qilish qobiliyatini rivojlantirish, ya'ni jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish, shu jumladan sun'iy intellektdan foydalanish jarayoni hisoblanadi.

Yo'nalishsiz, sohaviy innovasion tafakkurni shakllantirish asosida yangi g'oyalarni ishlab chiqish, amalga oshirish va tarqatishga qaratilgan bo'lib, faoliyat muntazam jarayonga aylangach, kreativ tafakkur mahsuldor, ijodiy faoliyat, ya'ni mahsuldor faoliyat darajasiga ko'tariladi. Shu tariqa kognitiv, intellektual yangilik

shakllanadi. [6.571]Kreativ tafakkur tarzi ilmiy tafakkur tarzi bilan bog'liqdir. Har qanday kreativ fikrlay oluvchi avvalo, ilmiy bilimga ega bo'lishi va fikrlari shunchaki faraz emas, balki ilmiy isbotlangan bo'lishi zarur.

Informatsion madaniyatning shakllanmaganligi natijasida kishilar dunyoqarashida axborot manipulyatsiyasi (qaramlik) kuzatiladi. Axborotni tarqatish va undan foydalanishdagi cheklovlar bu inson huquqlarining buzilishi emas, balki axloqiy qarashlarning ustunligi bilan qaralishi kerak.

Yuqorida bayon qilingan fikrlardan quyidagi xulosalarga kelamiz:

Birinchiidan: axborot bugungi kunda, kishilarning dunyoqarashiga mos kelishi va uni yangilik qilishga undashi lozim. Gumanizm, tolerantlik, axloqiy va estetik xususiyatlarni o'zida jamlagan informatsiya kishilarni komillikka boshlaydi.

Ikkinchiidan: kreativ fikrlash jarayonida yuzaga keladigan foydali axborotlar jamiyatning axborotlashuviga, uning taraqqiyotiga sabab bo'ladi. Informatsion madaniyatning rivojlanishi esa ezgu g'oyalar bilan boyitilgan kreativ tafakkurni shakllantirishdagi asosiy omillardan biridir.

Uchinchiidan: globallashuvni shakllantiruvchi va uning to'liqini vazfasini axborot vositalari hamda informatsion muhit tashkil etadi. Axborotdan to'g'ri foydalanish, informatsion madaniyatni shakllantirish muhim masaladir. Zero, jamiyatni boshqarish axborot manbalarining ishonchililigiga ham bog'liqdir. Bunda shubhali informatsiyaning simulyakrlik vazifasini bartaraf etish muhim vazifadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Mirziyoyev.Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild. T.: "O'zbekiston". 2017, - P. 592.
2. Mirziyoyev.Sh.M. "Matbuot va ommaviy axbotot hodimlariga" so'zlagan nutqi 27.06. 2019. www.pv.uz.
3. Карл Ясперс. Смысль и назначение истории. Москва, 1991. – P. 33.
4. Karimov I. A. Yoshlar bugungi va yertangi hayotimizning hal qiluvchi kuchidir - T.: -"Manaviyat" 2015. – P. 128.
5. Yaxshilikov J., Muhammadiev N. Milliy g'oya: O'zbekistonni Rivojlantirish strategiyasi. - T.: "Cho'lpon", 2018. – P. 684.
6. Sultanova G. S. INNOVATIVE THINKING AND HEURISTICS// ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal <https://www.saarj.com> 1 ISSN: 2249-7137 Vol. 10, Issue 4, April 2020.–P. 568-574.

SECTION: SCIENCE OF LAW

Angheluță Mihaela Victor
Universitatea de Stat din Moldova
(Chișinău, Moldova)

VICTIMA AMENINȚĂRII CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII (ART. 155 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA): CONSIDERAȚII GENERALE

Adnotare. În cadrul acestui articol se stabilește că infracțiunea, prevăzută la art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova, are victimă, și anume – persoana, a cărei participare la relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, este periclitată prin săvârșirea infracțiunii analizate. Victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova poate fi doar persoana fizică. Persoana, la care se referă conținutul amenințării, alta decât cea careia îi este expusă amenințarea, nu poate fi victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova. Din dispoziția acestui articol, dacă o interpretăm literal, rezultă că făptuitorul amenință o persoană că o va omorî anume pe ea sau va cauza vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății anume acesteia. O altă interpretare ar presupune aplicarea legii penale prin analogie, adică va fi contrară principiului legalității în sensul alin. (2) art. 3 din Codul penal al Republicii Moldova. Inspirat de modelul implementat în legea penală a Republicii Cipriote, a Republicii Croația, a Republicii Finlanda, a Republicii Federale Germania, a Republicii Polone, a României, a Regatului Spaniei, a Regatului Suediei, a Japoniei, a Federației Ruse și a Republicii Kârgâze, autorul propune perfecționarea art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; victima infracțiunii; relații sociale; libertatea psihică; rude apropiate.

Ангелуца Михаела Викторовна
Государственный университет Молдовы
(Кишинев, Молдова)

ПОТЕРПЕВШИЙ ОТ УГРОЗЫ УБИЙСТВОМ ИЛИ ПРИЧИНЕНИЕМ ТЯЖКИХ ТЕЛЕСНЫХ ПОВРЕЖДЕНИЙ ИЛИ ИНОГО ТЯЖКОГО ВРЕДА ЗДОРОВЬЮ (СТ. 155 УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА): ОБЩИЕ СООБРАЖЕНИЯ

Аннотация. В данной статье установлено, что в случае преступления, предусмотренного ст. 155 Уголовного кодекса Республики Молдова, потерпевшим является лицо, участие которого в общественных отношениях, касающихся психической свободы, подвергается опасности в результате совершения анализируемого преступления. Потерпевшим от

преступления, предусмотренного ст. 155 Уголовного кодекса Республики Молдова, может быть только физическое лицо. Лицо, к которому относится содержание угрозы, которому угроза не высказывается, не может быть потерпевшим от преступления, предусмотренного в ст. 155 Уголовного кодекса Республики Молдова. Из положений этой статьи, если толковать её буквально, следует, что виновный угрожает лицу убить именно его или причинить тяжкие телесные повреждения именно ему или иной тяжкий вред именно его здоровью. Иное толкование предполагало применение уголовного закона по аналогии, т.е. противоречило бы принципу законности в понимании ч. (2) ст. 3 Уголовного кодекса Республики Молдова. Руководствуясь моделью, внедрённой в уголовном законодательстве Республики Кипр, Республики Хорватия, Финляндской Республики, Федеративной Республики Германии, Республики Польша, Румынии, Королевства Испании, Королевства Швеция, Японии, Российской Федерации и Киргизской Республики, автор предлагает усовершенствование ст. 155 Уголовного кодекса Республики Молдова.

Ключевые слова: угроза убийством или причинением тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью; потерпевший от преступления; общественные отношения; психическая свобода; близкие родственники.

Anghelutsa Mihaela V.
Moldova State University
(Chisinau, Moldova)

VICTIM OF THE THREAT OF MURDER OR SERIOUS INJURY TO BODILY
INTEGRITY OR HEALTH (ART. 155 OF THE CRIMINAL CODE OF THE
REPUBLIC OF MOLDOVA): GENERAL CONSIDERATIONS

Abstraction. *In this article it is established that the crime, provided in art. 155 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, has a victim – the person, whose participation in social relations regarding mental freedom, is endangered as a result of the commission of the analyzed crime. Victim of the crime provided in art. 155 of the Criminal Code of the Republic of Moldova can only be an individual. The person to whom the content of the threat refers, other than the one to whom the threat is exposed, cannot be a victim of the crime provided in art. 155 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. From the provision of this article, if we interpret it literally, it results that the perpetrator threatens a person to kill him or to cause a severe injury to his or her bodily integrity or a damage to his or her health. Another interpretation would imply the application of the criminal law by analogy, i.e. it will be contrary to the principle of legality in the sense of para. (2) art. 3 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. Inspired by the model implemented in the criminal law of the Republic of Cyprus, the Republic of Croatia, the Republic of Finland, the Federal Republic of Germany, the Republic of Poland, Romania, the Kingdom of Spain, the Kingdom of Sweden, Japan, the Russian Federation and the Kyrgyz Republic, the author proposes the improvement of art. 155 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.*

Keywords: *the threat of murder or serious injury to bodily integrity or health; the victim of a crime; social relations; the mental freedom of a person; close relatives.*

În acest articol ne propunem să aflăm dacă: 1) infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM are victimă sau nu; 2) victimă a acestei infracțiuni este o persoană fizică sau o persoană juridică; 3) victimă a acestei infracțiuni poate fi persoana, la care se referă conținutul amenințării, alta decât cea căreia îi este expusă amenințarea, sau nu.

D.lu. Levkov menționează că „în infracțiunile, care doar creează pericolul perturbării desfășurării normale a relațiilor sociale și care nu afectează interesele unui subiect concret al relațiilor sociale apărute de legea penală, a vorbi despre victimă este, dacă nu lipsit de sens, atunci cel puțin contraproductiv. Or, din considerente obiective, nu este posibilă identificarea unei astfel de victime și stabilirea caracteristicilor acesteia”. [1, p. 42] În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM situația este de altă natură. În legătură cu această infracțiune, V. Bujor și V. Guțuleac afirmă: „Amenințarea trebuie să fie concretă, adică făptuitorul trebuie să arate clar împotriva cui este îndreptată amenințarea”. [2] Așadar, este posibilă identificarea victimei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Odată ce am constatat aceasta, este necesar să stabilim caracteristicile acestei victime. Putem face aceasta doar pe cale doctrinară, odată ce legiuitorul trece cu tăcerea aceste caracteristici.

Conform alin. (1) art. 58 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (în continuare – CPP RM), „se consideră victimă orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are un interes în cadrul procesului penal și este interesată în rezultatele acestuia”. [3] Cea de-a doua propoziție din această dispoziție demonstrează că definiția noțiunii de victimă din prima propoziție are o semnificație preponderent procesual penală, care poate să nu coincidă cu semnificația penală a noțiunii de victimă.

Din definiția în cauză ar putea rezulta că victima infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, este persoana căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale. Însă, această presupunere este pusă la îndoială de I. Moscalciuc: „Dauna cauzată victimei, ca subiect al relațiilor sociale apărute de legea penală, face parte din urmările prejudiciabile ale infracțiunii, dar nu în întregime. Se are în vedere numai componenta socială a daunei respective. Astfel, victimei poate să-i fie cauzată vătămarea integrității corporale sau a sănătății, să-i fie distruse sau deteriorate bunurile etc. În acest caz, componenta socială a daunei constă în crearea imposibilității pentru victimă de a-și îndeplini obligațiile de muncă, de a se bucura de posibilitatea de a participa activ la viața socială, ori în privarea acesteia de posibilitatea de a-și exercita deplin drepturile de proprietar sau posesor. Prin intermediul acestei componente sociale a daunei se stabilește legătura dintre victimă și obiectul juridic special al infracțiunii”. [4, p. 105]

Acest autor sugerează că dauna cauzată victimei, ca subiect al relațiilor sociale apărute de legea penală, face parte nu doar din urmările prejudiciabile ale infracțiunii, dar și din obiectul juridic special al infracțiunii. Art. 155 CP RM stabilește răspundere pentru o infracțiune formală, pentru a cărei consumare nu este

indispensabilă survenirea unor urmări. Nu oricare infracțiune presupune prezența unor urmări prejudiciabile, însă oricare infracțiune presupune atingerea adusă unui obiect juridic special. Susținem părerea lui V.V. Logvinenko: „În rezultatul săvârșirii amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, teama este cea prin intermediul căreia se exercită influențarea infracțională asupra victimei. Ca urmare a acestei influențări, victimei îi este provocat un sentiment de anxietate, de neliniște, de îngrijorare în legătură cu periclitarea intereselor acesteia”. [5] Atingerea, adusă relațiilor sociale care constituie obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, implică apariția temerii victimei că i s-ar putea produce vreun rău, ceea ce se răsfrânge negativ asupra participării ei la viața socială, dat fiind că făptuitorul ar putea fi cel care va delibera și va hotărî asupra realizării actelor fizice ale victimei. Aceasta este componenta socială a daunei care îi este cauzată victimei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Subiectul acestei infracțiuni influențează asupra victimei din dorința de a-i suprima libertatea psihică. Această influențare nu presupune neapărat cauzarea unor daune morale în sensul alin. (1) art. 58 CPP RM. Cu toate acestea, infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM are victimă, și anume – persoana, a cărei participare la relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, este periclitată prin săvârșirea infracțiunii analizate.

În conformitate cu alin. (1) art. 58 CPP RM, victimă a infracțiunii poate fi persoana fizică sau juridică. După părerea lui A.M. Erdelevski, persoana juridică este un subiect de drept creat artificial, incapabil să trăiască emoții. [6, p. 107] A avea anxietate, temere, neliniște, îngrijorare înseamnă a trăi emoții. La prima vedere, aceasta ar demonstra că numai persoana fizică poate fi victimă a unei infracțiuni care presupune atingerea adusă libertății psihice. O astfel de interpretare este în concordanță cu opiniile unor teoreticieni. De exemplu, I.A. Farghiev afirmă că „obiectul apărării penale și, în consecință, obiectul juridic al unei infracțiuni îl formează relațiile sociale care asigură participarea normală a persoanelor la aceste relații. În ceea ce privește persoana fizică, astfel de relații îi asigură viața, sănătatea, libertatea, onoarea și demnitatea. În cazul altor persoane se asigură ocrotirea valorilor sociale a căror vătămare legea penală o consideră infracțiune”. [7] Totuși, în unele cazuri, persoana juridică poate participa ca subiect la relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei. M. K. Dimitrov arată: „Nu numai persoanele fizice, ci și persoanele juridice pot fi amenințate. De exemplu, norma privind amenințarea cu distrugerea bunurilor (art. 195 din Codul penal al Ucrainei) nu conține o restricție. Această amenințare se referă nu doar la bunurile unei persoane fizice, ci și la bunurile unei persoane juridice. Sau, să spunem, alin. 1 art. 258 din Codul penal al Ucrainei incriminează actul terorist săvârșit prin amenințarea, printre altele, cu comiterea unei explozii, a unui incendiu sau a unei alte fapte care creează pericolul de a cauza daune considerabile proprietății. Din nou, pericolul de cauzare a daunelor poate viza nu numai o persoană fizică, ci și o persoană juridică. Astfel, atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice pot apărea ca victime ale amenințării”. [8]

Însă, să nu uităm că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, victima este amenințată anume cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Victimă a omorului sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății poate fi exclusiv o persoană fizică. În consecință, victimă a

infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi, de asemenea, doar o persoană fizică. Din acest punct de vedere, V. V. Șablistai menționează just: „Subiecți ai relațiilor sociale, care constituie obiectul amenințării cu omor, sunt persoanele privite ca ființe biosociale, ca membri ai societății, care interacționează între ei”. [9, p. 9]

După ce am determinat că victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM este persoana fizică, vom încerca să aflăm dacă victimă a acestei infracțiuni poate fi o altă persoană decât cel căruia îi este expusă amenințarea. Pentru a fi mai clari, îl vom cita pe N. A. Babii: „Cel căruia îi este expusă amenințarea, adică destinatarul direct al amenințării, și cel, care este amenințat că va suporta o anumită violență, pot fi persoane diferite”. [10] În opinia lui M. K. Dimitrov, „În Codul penal se folosesc diferite procedee pentru a desemna persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și persoana la care se referă conținutul amenințării: a) persoana, căreia îi este expusă amenințarea, coincide cu persoana la care se referă conținutul amenințării; b) persoana, căreia îi este expusă amenințarea, nu coincide cu persoana la care se referă conținutul amenințării; c) nu există niciun indiciu privind persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și persoana la care se referă conținutul amenințării”. [8] În art. 155 CP RM se atestă ipoteza prevăzută la lit. c).

Accentuăm că ipoteza dată trebuie deosebită de o ipoteză calitativ diferită, descrisă de S. Brînză și V. Stati: „Amenințarea poate fi adresată direct de cel ce amenință sau indirect (printr-o terță persoană). În cazul în care această terță persoană are semnele subiectului infracțiunii și acționează cu intenție, va răspunde pentru complicitate la infracțiunea specificată la art. 155 CP RM”. [11, p. 421] Așadar, infracțiunea, prevăzută la art. 155 CPRM, poate fi comisă direct (nemijlocit) sau indirect (mijlocit). Comiterea directă presupune că amenințarea este expusă fără intermediar, de către autorul infracțiunii către victima infracțiunii. Din contra, comiterea indirectă presupune că amenințarea este expusă de către autorul infracțiunii către victima infracțiunii printr-un intermediar. Atunci când este comisă indirect, intermediarul poate avea rolul de complice la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. Aceasta este posibil numai dacă intermediarul a manifestat intenție. Dacă însă acesta a manifestat imprudență sau a acționat fără vinovăție, intermediarului nu-i poate fi aplicată răspundere. Se poate spune că acesta a fost folosit de către autor ca mijloc animat de săvârșire a infracțiunii.

Revenind la ipoteza ce constituie obiectul analizei noastre, menționăm că în cazul în care conținutul amenințării nu se referă la persoana căreia îi este expusă amenințarea, această persoană nu are calitatea de complice. Este posibil ca persoana, căreia îi este expusă amenințarea, să transmită mesajul de amenințare către persoana la care se referă conținutul amenințării sau să nu-l transmită. Dacă acest mesaj va fi transmis către persoana la care se referă conținutul amenințării, persoana, căreia îi este expusă amenințarea, nu poate fi considerată complice. Or, această din urmă persoană nu cooperează intenționat cu autorul infracțiunii. Nu se poate spune că persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și autorul infracțiunii participă la executarea aceleiași intenții infracționale. Transmiterea mesajului către persoana, la care se referă conținutul amenințării, se face de către persoana, căreia îi este expusă amenințarea (de exemplu, în vederea avertizării primei persoane și al întreprinderii măsurilor de precauție necesare). Această intenție a persoanei, căreia

îi este expusă amenințarea (care nu este o intenție infracțională), este calitativ diferită de intenția autorului infracțiunii.

Distingem patru variante posibile referitoare la victima infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM: 1) doar persoana căreia îi este expusă amenințarea; 2) doar persoana la care se referă conținutul amenințării; 3) atât persoana, căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana la care se referă conținutul amenințării; 4) persoana, căreia îi este expusă amenințarea, la care se referă conținutul amenințării.

I. V. Samoșcenko arată: „Victimă a amenințării poate fi atât persoana căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana care este titulara valorilor sociale amenințate cu lezarea”. [12, p. 11-12] Însă, o astfel de interpretare nu rezultă din art. 129 „Amenințarea cu omor” din Codul penal al Ucrainei [13] (în continuare – CPU). Alin. 1 al acestui articol prevede răspunderea pentru „amenințarea cu omor, dacă au existat temeuri reale de a se teme de punerea în aplicare a acestei amenințări”.

Dimpotrivă, în legile penale ale altor state, în dispoziția de incriminare este specificată atât persoana, căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana la care se referă conținutul amenințării. Astfel, la lit. c) art. 91 al Codului penal al Republicii Cipriote, se menționează: „Cu scopul de a determina o persoană să facă un act pe care nu are obligația legală de a-l face, sau să omită efectuarea unui act pe care are obligația legală de a-l face, o amenință pe aceasta cu vătămarea propriei persoane, a reputației sau a proprietății sale, ori cu vătămarea altei persoane de care persoana amenințată este apropiată (sublinierea ne aparține – n.a.) săvârșește o faptă care atrage răspunderea penală [...]”. [14] În alin. (2) art. 139 al Codului penal al Republicii Croația este prevăzut: „Persoana care amenință serios pe altcineva sau o persoană apropiată acestuia (sublinierea ne aparține – n.a.) cu moartea, că îl va răni grav fizic, că îl va răpi sau că îl va priva de libertate sau că îi va provoca un rău prin provocarea unui incendiu, a unei explozii, unei radiații ionizante, cu arma, cu instrumente periculoase sau cu alte mijloace periculoase sau că îi va distruge poziția socială sau existența materială [...]”. [15] În Secțiunea 7 a Capitolului 25 din Codul penal al Republicii Finlanda, dispoziția este formulată în felul următor: „O persoană care ridică o armă asupra unei alte persoane sau amenință în alt mod o altă persoană cu o infracțiune și, în astfel de circumstanțe, persoana amenințată are motive justificate să creadă că siguranța sau proprietatea sa personală sau a altei persoane (sublinierea ne aparține – n.a.) este în pericol [...]”. [16] Alin. (1) § 241 al Codului penal al Republicii Federale Germania prevede: „Persoana care amenință o altă persoană cu săvârșirea unei fapte penale împotriva acesteia sau a unei persoane apropiate acesteia (sublinierea ne aparține – n.a.) [...]”. [17] În § 1 art. 190 din Codul penal al Republicii Polone se menționează: „Persoana care amenință o altă persoană cu săvârșirea unei infracțiuni împotriva acesteia sau unei persoane apropiate (sublinierea ne aparține – n.a.), în cazul în care amenințarea stărnește teama justificată că fapta va fi comisă [...]”. [18] În alin. (1) art. 206 al Codului penal al României este prevăzut: „Fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva sa ori a altei persoane (sublinierea ne aparține – n.a.), dacă este de natură să îi producă o stare de temere [...]”. [19] În art. 169 din Codul penal al Regatului Spaniei, dispoziția incriminătoare este formulată astfel:

„Persoana care amenință pe alta că îi va cauza acesteia, familiei sale sau altor persoane cu care aceasta este strâns legată (sublinierea ne aparține – n.a.) un rău care constituie infracțiune de omor, vătămare, avort, împotriva libertății, torturi și împotriva integrității morale, libertății sexuale, intimității, onoarei, patrimoniului și ordinii socio-economice [...]”. [20] Art. 5 din Capitolul 4 al Codului penal al Regatului Suediei prevede: „Dacă o persoană îndreaptă arma împotriva unei alte persoane sau amenință cu comiterea unei fapte infracționale în așa fel încât să provoace persoanei amenințate o teamă severă pentru siguranța persoanei și averii proprii sau a unei alte persoane (sublinierea ne aparține – n.a.) [...]”. [21] În alin. (2) art. 222 al Codului penal al Japoniei se menționează: „Cei care amenință alte persoane că vor fi cauzate daune vieții, libertății, sănătății, onoarei sau bunurilor rudelor acestor persoane (sublinierea ne aparține – n.a.) [...]”. [22] În alin. 2 art. 119 „Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” din Codul penal al Federației Ruse, este prevăzut: „Aceeși faptă săvârșită [...] asupra persoanei sau a apropiaților acesteia (sublinierea ne aparține – n.a.) în legătură cu îndeplinirea de către persoana dată a obligațiilor de serviciu sau obștești”. [23] În alin. 2 art. 145 al Codului penal al Republicii Kârgâze, dispoziția este formulată în felul următor: „Aceeși faptă săvârșită asupra persoanei sau a apropiaților acesteia (sublinierea ne aparține – n.a.) în legătură cu îndeplinirea de către persoana dată a obligațiilor de serviciu, profesionale sau obștești [...]”. [24]

Putem vedea că, în normele prezentate mai sus, ca persoane, la care se referă conținutul amenințării, altele decât persoanele cărora le este expusă amenințarea, apar: persoanele apropiate (apropiații) persoanelor cărora le este expusă amenințarea; familia sau alte persoane strâns legate de persoanele cărora le este expusă amenințarea; rudele persoanelor cărora le este expusă amenințarea; alte persoane.

În art. 155 CP RM nu sunt menționate asemenea persoane. Totuși, ne amintim că la lit. g) alin. (2) art. 171 CP RM a fost folosită următoarea formulare: „[...] amenințarea victimei sau a rudelor ei apropiate cu moartea ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”. Totodată, în pct. 2 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală, este definită noțiunea de constrângere psihică: „amenințarea persoanei cu un pericol grav pentru ea sau pentru o altă persoană, în astfel de condiții încât să-i inspire temerea serioasă că acel pericol nu va putea fi înlăturat decât prin cedarea în fața amenințării”. [25] S. Brînza arată: „La lit. g) alin. (2) art. 171 CP RM ca formă a constrângerii psihice este stabilită amenințarea victimei sau a rudelor ei apropiate cu moartea ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; la alin. (1) art. 171 CP RM, ruda apropiată victimei nu este specificată ca destinatar al amenințării cu moartea ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Rezultă că nu poate fi calificată ca viol fapta constituind raportul sexual săvârșit prin amenințarea rudei apropiate victimei cu vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății. Iar din pct. 2 al Hotărârii Plenului nr. 17/2005 reiese, neîntemeiat, că o astfel de faptă trebuie calificată ca viol. Mai mult, definiția noțiunii „constrângere psihică” din pct. 2 al Hotărârii Plenului nr.17/2005 a fost formulată în scopul de a fi operantă și față de infracțiunea prevăzută la art. 172 CP RM. Însă, în

acest articol nu e consemnată nicio ipoteză în care ruda apropiată victimei ar fi destinatarul vreunei forme a constrângerii psihice”. [26]

Codul penal în vigoare nu conține prevederea de la lit. g) alin. (2) art. 171 CP RM. Această normă a fost abrogată prin Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. [27] Rezultă că ruda apropiată victimei nu poate fi destinatarul constrângerii psihice exercitate în contextul infracțiunilor prevăzute la art. 171 și 172 CP RM. Interpretând prin analogie, considerăm că persoana, la care se referă conținutul amenințării, alta decât cea căreia îi este expusă amenințarea, nu poate fi victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Din dispoziția acestui articol, dacă o interpretăm literal (adică dacă sensul acestui articol este tălmăcit „în modul expres dedus din simpla citire a textului respectiv” [28]), rezultă că făptuitorul amenință o persoană că o va omorî anume pe ea sau va cauza vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății anume acesteia. O altă interpretare ar prespune aplicarea legii penale prin analogie, adică va fi contrară principiului legalității în sensul alin. (2) art. 3 CP RM.

În concluzie, victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi doar persoana căreia îi este expusă – direct sau indirect – amenințarea, la care se referă conținutul amenințării.

Pe de altă parte, în alin. (1) art. 272 CP RM se prevede: „Constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu prin amenințare cu moartea, cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, cu distrugerea averii lui sau a rudelor lui apropiate (sublinierea ne aparține – n.a.), dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări [...]”. De asemenea, în alin. (1) art. 349 CP RM se menționează: „Amenințarea cu moartea, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății, fie cu nimicirea bunurilor persoanei cu funcție de răspundere, rudelor ei apropiate (sublinierea ne aparține – n.a.), în scopul sistării activității ei de serviciu ori schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, precum și aceeași amenințare împotriva persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau a rudelor ei apropiate (sublinierea ne aparține – n.a.) în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale [...]”.

Nu este clar de ce doar în aceste două cazuri victima amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate fi atât persoana căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana la care se referă conținutul amenințării. Or, calitatea specială de lucrător din transportul feroviar, naval, aerian sau auto și, respectiv, de persoană cu funcție de răspundere sau de persoană, care își îndeplinește datoria obștească, a servit ca factor primordial pentru distingerea art. 272 CP RM și a alin. (1) art. 349 CP RM ca norme speciale față de art. 155 CP RM. Altfel spus, calitatea specială a victimelor sus-menționate a servit ca factor pentru diferențierea răspunderii penale. Ceea ce ar fi fost suficient.

În aceste condiții, pentru a se asigura simetria, în norma generală (art. 155 CP RM), victimă ar trebui desemnată atât persoana căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana la care se referă conținutul amenințării. Propunem ca dispoziția art. 155 CP RM să fie completată astfel: „*Amenințarea unei persoane cu omorul ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății acesteia ori a unei rude apropiate a acesteia, dacă a existat pericolul realizării acestei*

amenințări". Noțiunea de rude apropiate este definită în alin. (4) art. 134 CP RM și, sub acest aspect, poate fi interpretată cu exactitate, spre deosebire, de exemplu, de noțiunea de persoane apropiate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Левков Д. Ю. Потерпевший в преступлениях против правосудия: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2017. 225 p.
2. Бужор В., Гуцуляк В. Иные преступления, посягающие на жизнь и здоровье личности (ст. 155-163 УК РМ). În: Закон и Жизнь, 2011, № 7, p. 4-12.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
4. Moscalciuc I. Analiza juridico-penală a infracțiunilor săvârșite în sfera consumului de produse și servicii: teză de doctor în drept. Chișinău, 2008. 255 p.
5. Логвиненко В. В. Уголовно-правовая оценка действий потерпевшего при угрозе убийством. În: Ученые труды Российской Академии Адвокатуры и Нотариата, 2012, № 2, p. 113-116.
6. Эрделевский А. М. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики. Москва: БЕК, 2000. 256 p.
7. Фаргиев И. А. О соотношении объекта преступления и потерпевшего от преступления. În: Lex Russica. Научные труды Московской государственной юридической академии, 2004, № 3, p. 734-742.
8. Дімітров М. К. Потерпілий від погрози за кримінальним правом України. În: Актуальні дослідження правової та історичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / Збірник тез доповідей: випуск 10 (м. Тернопіль, 5 березня 2019 р.). Тернопіль, 2019, p. 75-79.
9. Шаблистый В. В. Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дніпропетровськ, 2010. 22 p.
10. Бабий Н. А. Теоретические проблемы криминализации психического насилия. În: Право и демократия: сб. науч. тр. Вып. 17. Минск: БГУ, 2006, p. 189-200.
11. Brînză S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
12. Самощенко І. В. Відповідальність за погрозу в кримінальному праві України (поняття, види, спірні проблеми): автореферат дисертації па здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 1997. 19 p.
13. Кримінальний кодекс України. Disponibil: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
14. Codul penal al Republicii Cipriote. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html
15. Codul penal al Republicii Croația. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html
16. Codul penal al Republicii Finlanda. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html

17. Codul penal al Republicii Federale Germania. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html
18. Codul penal al Republicii Polone. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html
19. Codul penal al României. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html
20. Codul penal al Regatului Spaniei. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html
21. Codul penal al Regatului Suediei. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html
22. Penal Code. Disponibil: https://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?re=02&ia=03&vm=02&id=1960
23. Уголовный кодекс Российской Федерации. Disponibil: <https://www.zakonrf.info/uk/>
24. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. Disponibil: cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/568
25. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=349
26. Brînza S. Teoria și practica interpretării judiciare a normelor referitoare la infracțiunile privind viața sexuală (art. 171-175 CP RM). În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2010, nr. 8, p. 156-211.
27. Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 41-44.
28. Cațaveică E. Interpretarea restrictivă și interpretarea extensivă în contextul Convenției europene a drepturilor omului. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 9, p. 48-50.

Angheluță Mihaela Victor
Universitatea de Stat din Moldova
(Chișinău, Moldova)

CONDIȚIILE NEGATIVE PRIVIND VICTIMA INFRAȚIUNII PREVĂZUTE LA ART. 155 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Adnotare. Pentru ca o persoană să fie victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova, conștiința acesteia trebuie să funcționeze într-o asemenea măsură încât ea să-și poată da seama că există pericolul realizării amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Concurența dintre art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova și unele norme penale sau contravenționale poate fi condiționată de calitatea specială a victimei infracțiunii. Printre astfel de norme se numără lit. a) și b) alin. (1) art. 137, alin. (5) art. 142, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. b) alin. (1) art. 201¹, alin. (2) art. 245⁹, art. 272, 309, 314, alin. (1) art. 349, art. 367 din Codul penal al Republicii Moldova și alin. (16) art. 287 din Codul contravențional al Republicii Moldova. În acord cu art. 116 și 118 din Codul penal al Republicii Moldova, în astfel de cazuri se aplică fie norma specială, fie norma ce reprezintă întregul.

Cuvinte-cheie: amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; concurența de norme; victima infracțiunii; calitatea specială a victimei infracțiunii; norma generală; norma specială.

Ангелуцэ Михаела Викторовна
Государственный университет Молдовы
(Кишинев, Молдова)

ОТРИЦАТЕЛЬНЫЕ УСЛОВИЯ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ПОТЕРПЕВШЕГО ОТ ПРЕСТУПЛЕНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННОГО СТ. 155 УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Аннотация. Потерпевшим от преступления, предусмотренного ст. 155 Уголовного кодекса Республики Молдова, может быть лицо, сознание которого функционирует таким образом, что оно способно понимать опасность угрозы убийством или серьезных телесных повреждений или причинения вреда здоровью. Конкуренция ст. 155 Уголовного кодекса Республики Молдова и некоторых уголовно-правовых норм или норм о правонарушениях может быть обусловлена особыми качествами потерпевшего от преступления. Среди таких норм отметим п. а) и б) ч. (1) ст. 137, ч. (5) ст. 142, п. а) ч. (3) ст. 180¹, п. б) п. (1) ст. 201¹, ч. (2) ст. 245⁹, ст. 272, 309, 314, ч. (1) ст. 349, ст. 367 Уголовного кодекса Республики Молдова и ч. (16) ст. 287 Кодекса о правонарушениях Республики Молдова. В соответствии со ст. 116 и 118 Уголовного кодекса Республики Молдова, в таких случаях применяется либо специальная норма, либо норма, представляющее целое.

Ключевые слова: угроза убийством или причинением тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью; конкуренция

норм; потерпевший от преступления; особые качества потерпевшего от преступления; общая норма; специальная норма.

*Anghelutsa Mihaela V.
Moldova State University
(Chisinau, Moldova)*

NEGATIVE CONDITIONS REGARDING THE VICTIM OF THE CRIME PROVIDED FOR IN ART. 155 OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstraction. *In order for a person to be a victim of the crime provided for in art. 155 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, its conscience must function to such an extent that it can realize that there is a danger of threat of murder or of serious injury to bodily integrity or health. The conflict between art. 155 of the Criminal Code of the Republic of Moldova and some criminal or contravention norms may be conditioned by the special quality of the victim of the crime. Among such norms is let. a) and b) para. (1) art. 137, para. (5) art. 142, let. a) para. (3) art. 180¹, let. b) para. (1) art. 201¹, para. (2) art. 245⁹, art. 272, 309, 314, para. (1) art. 349, art. 367 of the Criminal Code of the Republic of Moldova and para. (16) art. 287 of the Contravention Code of the Republic of Moldova. In accordance with art. 116 and 118 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, in such cases either the special norm or the norm representing the whole shall apply.*

Keywords: *the threat of murder or serious injury to bodily integrity or health; norms conflict; the victim of a crime; the special quality of the victim of a crime; the general norm; the special norm.*

În cadrul acestui articol ne propunem să aflăm care persoane nu pot fi victime ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, luând în considerare: 1) prezența în art. 155 CP RM a sintagmei „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”; 2) concurența dintre această normă generală și unele norme speciale.

În dependență de modul de menționare a calității subiectului special în dispoziția de incriminare, E. Muradov distinge trei tipuri de infracțiuni: 1) infracțiunile ai căror subiecți nu au o calitate specială; 2) infracțiunile ai căror subiecți au o calitate specială indicată nemijlocit în textul legii penale; 3) infracțiunile ai căror subiecți au o calitate specială care, deși nu este indicată nemijlocit în textul legii penale, decurge din acesta. [1] Considerăm că o clasificare similară ar fi valabilă în cazul victimelor infracțiunilor. Din acest punct de vedere, victima infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, posedă caracteristici speciale care nu sunt indicate direct în textul acestui articol, dar care decurge din acesta. Mai bine zis, caracteristicile speciale ale victimei infracțiunii date decurg din aplicarea metodei excluderii în raport cu: 1) sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”, folosită în art. 155 CP RM; 2) normele care se află în concurență cu art. 155 CP RM.

În legătură cu primul dintre aceste aspecte, menționăm că sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”, utilizată în art. 155 CP RM, caracterizează, printre altele, capacitatea persoanei, căreia îi este expusă amenințarea, de a percepe cele săvârșite de făptuitor ca pe o acțiune care lezează

libertatea psihică a persoanei respective. În context, Gh. Diaconescu afirmă: „În cazul în care persoana căreia i se adresează amenințarea este incapabilă să o perceapă (surdă, oarbă) ori să înțeleagă semnificația acesteia (nevârstnic, alienat mintal, în stare profundă de beție), nu va exista infracțiunea prevăzută în art. 193 (se are în vedere infracțiunea prevăzută în art. 193 „Amenințare” din Codul penal al României din 21.07.1968 [2] – n.a.), deoarece persoanele într-o atare stare nu resimt efectul psihic al amenințării și deci fapta nu este de natură a le panica, a le afecta sentimentul de securitate”. [3, p. 170] Privitor la aceeași infracțiune, V. Dobrinioiu arată: „Subiectul pasiv poate fi orice persoană care este în măsură să-și dea seama că este supusă unei forme de constrângere psihică. [...] Noul-născutul, bolnavul în stare de comă ori cel care, din cauza stării psihice, nu-și poate da seama ce se petrece în jurul său, cel aflat în stare de beție completă, nu sunt susceptibili de a fi amenințați, neavând capacitatea de a percepe efectul psihic al amenințării”. [4, p. 153] Într-un context mai larg, A. Tănase menționează: „Libertatea persoanei exprimă voința conștientizată a persoanei și se referă la latura creativă și constructivă a acesteia. În această ipoteză, voința presupune că persoana se contrapune unor circumstanțe obiective și străine ale existenței. Datorită manifestării libere a voinței, aceste circumstanțe sunt percepute, interpretate și transformate în imbolduri de activitate a persoanei. [...] Persoana se percepe liberă în acea măsură în care se vede în calitate de persoană volitivă și activă, purtând răspundere pentru propria alegere”. [5]

Așadar, pentru ca o persoană să fie victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, conștiința acesteia trebuie să funcționeze într-o asemenea măsură încât ea să-și poată da seama că există pericolul realizării amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

În această ordine de idei, contează părerea exprimată de S. Brînză și V. Stati: „Noțiunea „starea de neputință a victimei” este o noțiune estimativă. De exemplu, nu oricare minor cu vârsta de 11 ani va fi neapărat considerat că se află în stare de neputință. În același rând, nu oricare persoană de vârstă înaintată trebuie recunoscută că se află în această stare. Același lucru se poate susține despre boală. [...] De unele singure, abstrase de circumstanțele concrete ale faptei, vârsta fragedă sau înaintată, boala, handicapul fizic sau psihic, ebrietatea etc. nu pot să caracterizeze starea de neputință a victimei. Exemplificarea unor asemenea factori cauzali, la care recurge legiuitorul la lit. e) alin. (2) art. 145 CP RM, nu poate fi acceptată ca procedeu suficient la definirea noțiunii „starea de neputință a victimei”. În cele mai frecvente cazuri, pentru a ne da seama dacă, în momentul săvârșirii omorului, victima se afla în stare de neputință, factorii cauzali – enumerați exemplificativ la lit. e) alin. (2) art. 145 CP RM – trebuie corobați cu alte împrejurări. Concluzia despre aflarea victimei în stare de neputință urmează a fi întemeiată pe evaluarea tuturor împrejurărilor, în ansamblu, ale faptei săvârșite”. [6, p. 194] Prin analogie, nu este suficient să afirmăm că, din cauza stării psihofiziologice în care se află, a vârstei sau a altor asemenea factori, o persoană nu poate să-și dea seama de existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Capacitatea persoanei, căreia i-a fost expusă amenințarea, de a-și da seama dacă există pericolul realizării amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, trebuie analizată în fiecare caz, cu luarea în considerare a tuturor

împrejurărilor, în ansamblu, ale faptei comise. Doar după evaluarea tuturor acestor circumstanțe, se poate stabili dacă persoana, căreia i-a fost expusă amenințarea, este victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM sau nu.

În continuare, vom încerca să aflăm care persoane nu pot fi victime ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, luând în considerare concurența dintre această normă generală și unele norme speciale.

Printre asemenea norme speciale se numără lit. a) și b) alin. (1) art. 137 CP RM. Astfel, alin. (1) art. 137 CP RM prevede răspunderea pentru „săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, printre altele, a uneia dintre următoarele fapte: a) constrângerea, prin violență sau amenințare, a uneia sau mai multor persoane prevăzute la art. 127¹ lit. a) la înrolare în forțele armate inamice; b) constrângerea cetățenilor părții inamice să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă ei erau înrolați în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat; [...]”.

Atât în cazul infracțiunii prevăzute la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM, cât și în cazul infracțiunii prevăzute la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM, fapta prejudiciabilă se poate exprima în constrângerea prin amenințare. Când spunem „amenințare”, avem în vedere inclusiv amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În acest sens, lit. a) și b) alin. (1) art. 137 CP RM reprezintă norme speciale față de art. 155 CP RM.

Din dispoziția de la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM rezultă că victima infracțiunii, prevăzute de această normă, este persoana specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM. Conform lit. a) art. 127¹ CP RM, „prin persoană protejată de dreptul internațional umanitar se înțelege: [...] într-un conflict armat cu caracter internațional: orice persoană protejată în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor de război și al Protocolului adițional I din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, în special bolnavii, răniții, naufragiații, prizonierii de război și persoanele civile”. Din dispoziția de la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM rezultă că victima infracțiunii, prevăzute de această normă, este cetățeanul părții inamice, chiar dacă acesta era înrolat în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat.

Cu toate acestea, se impun anumite precizări. Normele speciale, și anume lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM, pot fi aplicate nu în toate cazurile în care victimă a infracțiunii este persoana specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM sau, respectiv, cetățeanul părții inamice. Va fi aplicată norma generală, și anume art. 155 CP RM, dacă: 1) persoana, specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM, este constrânsă, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, la înrolare în forțele armate inamice, însă nu în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; 2) persoana, specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM, este constrânsă, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu la înrolare în forțele armate inamice, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; 3) cetățeanul părții inamice este constrâns, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării sale, chiar dacă el era înrolat în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat, însă nu în cadrul unui conflict armat

cu caracter internațional, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; 4) cetățeanul părții inamice este constrâns, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu în scopul de a lua parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării sale, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Așadar, pentru aplicarea normelor speciale, și anume a lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM, nu este suficient ca victima să aibă calitatea specială cerută de aceste norme. Mai este necesar să fie întrunite toate celelalte condiții speciale care permit diferențierea lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM în raport cu norma generală, adică cu art. 155 CP RM. În lipsa oricăreia dintre aceste condiții speciale, se va aplica art. 155 CP RM, nu lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM.

O altă normă specială față de art. 155 CP RM este alin. (5) art. 142 CP RM, coroborat cu alin. (1) și (3) din acest articol. Astfel, se aplică alin. (5) art. 142 CP RM, nu art. 155 CP RM, în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a persoanei care beneficiază de protecție internațională, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. În acest caz, victimă a infracțiunii este persoana care beneficiază de protecție internațională. Conform art. 122 CP RM, „prin persoană care se bucură de protecție internațională se înțelege: a) șeful statului străin, inclusiv fiecare membru al organului colegial care exercită funcțiile șefului de stat conform constituției statului respectiv, fie șeful guvernului, fie ministrul de externe al statului străin, precum și membrii familiilor lor care îi însoțesc; b) oricare reprezentant ori persoană cu funcție de răspundere a statului străin sau oricare persoană cu funcție de răspundere ori alt agent al organizației internaționale interguvernamentale care, conform dreptului internațional, are dreptul la protecție specială contra oricărui atac asupra persoanei, libertății și demnității sale, precum și membrii familiei lor care locuiesc împreună cu ei”.

Se aplică art. 155 CP RM în cazul: 1) amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, a unuia dintre membrii familiei a șefului statului străin, a șefului guvernului sau a ministrului de externe al statului străin, dacă acest membru de familie nu însoțește respectivul șef de stat străin, șef de guvern sau ministru de externe al statului străin; b) amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, a unuia dintre membrii familiei a oricărui reprezentant ori a persoanei cu funcție de răspundere a statului străin sau a oricărei persoane cu funcție de răspundere ori a altui agent al organizației internaționale interguvernamentale care, conform dreptului internațional, are dreptul la protecție specială contra oricărui atac asupra persoanei, libertății și demnității sale, dacă acest membru de familie nu locuiește împreună cu respectivul reprezentant ori persoană cu funcție de răspundere a statului străin sau cu respectiva persoană cu funcție de răspundere ori alt agent al organizației internaționale interguvernamentale.

Următoarea normă specială în raport cu art. 155 CP RM este lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM. Ne referim la ipoteza intimidării jurnalistului pentru critică, dacă această intimidare presupune amenințarea cu violența, și anume – amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Așadar, în ipoteza prevăzută la lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM, victimă este jurnalistul.

Conform art. 19 al Legii nr. 243 din 26.10.1994 a presei, „jurnalist este persoana care se îndeletnicește cu munca literară și publicistică în cadrul mijloacelor de informare în masă, angajată la ele prin contract sau în alt mod, conform legislației în vigoare”. [7]

O normă asemănătoare cu lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM găsim în Codul penal al Republicii Croația (în continuare – CP RC). Astfel, alin. (3) art. 139 „Amenințarea” din acest cod prevede răspunderea pentru amenințarea săvârșită „[...] împotriva unui jurnalist în legătură cu locul de muncă al acestuia [...]”. [8] Totuși, în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (3) art.139 CP RC, important este nu motivul săvârșirii infracțiunii, ci ocupația profesională a victimei.

Se va aplica art. 155 CP RM, nu lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM, dacă jurnalistul este intimidat prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu pentru critică, ci din alte motive (de exemplu, din răzbunare care are la bază ostilitatea personală dintre victimă și făptuitor), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

O altă normă specială în raport cu art. 155 CP RM este lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM. Se are în vedere ipoteza intimidării prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei. În ipoteza analizată victimă este persoana ce are calitatea de membru de familie. Conform art. 133¹ CP RM, „prin membru de familie se înțelege: a) în condiția de concubinaj: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj)”.

Ipoteze similare se conțin în legile penale ale altor state. De exemplu, art. 222-18-3 din Codul penal al Republicii Franceze (în continuare – CP RF) se referă la „amenințările prevăzute la primul paragraf al articolului 222-17, [...] dacă sunt comise de soțul/soția sau concubinul/concubina victimei ori partenerul/partenera cu care victima a încheiat un pact civil de solidaritate”. [9] În Codul penal al Regatului Spaniei [10] (în continuare – CP RS), alin. 4 art. 171 incriminează fapta săvârșită de „persoana care își amenință ușor soția sau fosta soție, sau femeia cu care a avut o relație asemănătoare chiar dacă nu au trăit în coabitare [...]”. În alin. 5 art. 171 CP RS se incriminează fapta săvârșită de „persoana care amenință ușor orice persoană menționată la articolul 173.2 cu arme sau alte instrumente periculoase, cu excepția celor menționate la punctul anterior al acestui articol [...]”. Art. 173.2 CP RS se referă la „persoana care, de regulă, exercită violență fizică sau psihică [...] asupra soțului sau asupra unei persoane legate de aceasta printr-o relație de afectivitate asemănătoare, chiar dacă nu conviețuiesc, sau asupra descendenților, ascendenților ori fraților naturali sau prin adopție sau afinitate, ai săi sau ai soțului sau ai concubinului, asupra minorilor sau persoanelor cu handicap care locuiesc cu aceasta sau care se află sub autoritatea lor părintească, tutelă, curatelă, protecția sau îngrijire în fapt a soțului sau a concubinului, sau asupra unei persoane care, la adăpostul oricărei alte relații, este integrată în nucleul de conviețuire familială,

precum și asupra persoanelor care, prin deosebita lor vulnerabilitate sunt în custodia sau în îngrijire în centre publice sau private”.

Se va aplica art. 155 CP RM, nu lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM, în cazul intimidării prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, însă nu în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Alin. (2) art. 245⁹ CP RM este o normă concurentă față de art. 155 CP RM. Însă, de această dată vorbim nu despre concurența dintre norma specială și norma generală, ci despre concurența dintre întreg și parte. Din alin. (2) art. 245⁹ CP RM rezultă că fapta prejudiciabilă, prevăzută de această normă, include: acțiunea sau inacțiunea de încălcare a legislației privind convocarea și desfășurarea adunării generale a asociațiilor (acționarilor) societății comerciale; acțiunea de constrângere, exprimată, printre altele, în amenințarea cu violența (inclusiv în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății).

Din analiza alin. (2) art. 245⁹ CP RM, rezultă că victimă a infracțiunii prevăzute de această normă este asociatul (acționarul) societății comerciale sau membrul consiliului societății comerciale, în al căror detriment a fost încălcată legislația privind convocarea și desfășurarea adunării generale a asociațiilor (acționarilor) societății comerciale.

Se va aplica art. 155 CP RM, nu alin. (2) art. 245⁹ CP RM, dacă asociatul (acționarul) societății comerciale sau membrul consiliului societății comerciale a fost constrâns prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu în legătură cu încălcarea în detrimentul unei astfel de persoane a legislației privind convocarea și desfășurarea adunării generale a asociațiilor (acționarilor) societății comerciale, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Art. 272 CP RM este o normă specială față de art. 155 CP RM. Această relație de concurență se atestă în ipoteza constrângerii lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări.

În ipoteza analizată victimă este lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto. Așa cum afirmă N. Gordilă și V. Stati, „victimă infracțiunii specificate la art. 272 CP RM este lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto. Se are în vedere persoana care conduce și exploatează mijlocul de transport feroviar, naval, aerian sau auto (mecanicul de locomotivă, comandantul aeronavei, comandantul navei, persoana care conduce mijlocul de transport în accepțiunea art. 132 CP RM etc.)”. [11, p. 770]

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 272 CP RM, în cazul în care lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto este constrâns prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu în scopul de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu (dar, de exemplu, în scopul îndeplinirii, grăbirii sau întâzierii îndeplinirii de către un asemenea lucrător a obligațiilor de serviciu), dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări.

O altă normă specială în raport cu art. 155 CP RM este art. 309 CP RM. Ne referim la ipoteza constrângerii persoanei, prin amenințare cu omor ori cu

vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, de a face declarații, de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției, ori a constrângerii, în același mod, a expertului de a face concluzia sau a traducătorului ori a interpretului de a face o traducere sau interpretare incorectă de către persoana care constată infracțiunea, ofițerul de urmărire penală, procuror sau de către judecător, dacă aceasta nu constituie tortură, tratament inuman sau degradant.

În opinia lui S. Brînza și V. Stati, „victima infracțiunii specificate la art. 309 CP RM este, după caz, una din următoarele persoane: bănuیت; învinuit; victimă (în sens procesual); partea vătămată; martor; partea civilă; partea civilmente responsabilă; expert; traducător; interpret”. [12, p. 790]

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 309 CP RM, în cazul constrângerii, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: a bănuیتului, a învinuitului, a victimei (în sens procesual) sau a părții vătămate, însă nu de a face declarații sau de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției, dar în alt scop (de exemplu, de a accepta controlul medical, dactiloscopia, fotografierea, luarea de mostre de sânge, de eliminări ale corpului sau alte mostre biologice); a expertului, însă nu de a face concluzia, dar în alt scop (de exemplu, de a se prezenta în fața ordonatorului expertizei judiciare pentru a da explicații sau privind conținutul raportului de expertiză judiciară); a traducătorului sau a interpretului, însă nu de a face o traducere sau interpretare incorectă, dar în alt scop (de exemplu, de a confirma, prin semnătură, caracterul complet și exact al interpretării, traducerii incluse în procesul-verbal al acțiunii procesuale la efectuarea căreia a participat, precum și exactitatea traducerii documentelor care se înmânează persoanelor participante la procesul penal).

Printre normele speciale în raport cu art. 155 CP RM se numără art. 314 CP RM. Această relație de concurență se atestă în ipoteza determinării, prin constrângerea exprimată în amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, în cadrul procesului civil, procesului penal, procesului contravențional sau în instanța de judecată internațională. După cum rezultă din dispoziția art. 314 CP RM, victimă a infracțiunii prevăzute de acest articol posedă una din următoarele calități speciale: martor; partea vătămată; expert; interpret; traducător.

O ipoteză asemănătoare este prevăzută de lit. d) alin. (2) secț. 353 din Codul penal al Republicii Cehe (în continuare – CP RČE): amenințarea cu moartea, vătămarea corporală gravă sau provocarea unor prejudicii considerabile de așa manieră încât poate trezi o temere rezonabilă, săvârșită „asupra unui martor, expert sau interpret, în legătură cu îndeplinirea obligațiilor sale”. [13]

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 314 CP RM, în cazul în care constrângerea exprimată în amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, este săvârșită asupra: martorului sau părții vătămate, însă nu în scopul depunerii de declarații mincinoase, dar într-un alt scop (de exemplu, al depunerii de declarații veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; expertului, însă nu în scopul formulării de concluzii sau

declarații false, dar într-un alt scop (de exemplu, al formulării de concluzii sau declarații veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; interpretului sau traducătorului, însă nu în scopul efectuării de interpretări sau traduceri incorecte, dar într-un alt scop (de exemplu, al efectuării de interpretări sau traduceri veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; martorului, părții vătămate, expertului, interpretului sau traducătorului, însă nu în scopul eschivării de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, ci în alt scop (de exemplu, al grăbirii sau întârzierii depunerii declarațiilor, a formulării concluziilor sau declarațiilor, a efectuării interpretărilor sau traducerilor), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

O altă normă specială față de art. 155 CP RM este alin. (1) art. 349 CP RM. Ne referim la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a persoanei cu funcție de răspundere sau a rudelor ei apropiate, în scopul sistării activității ei de serviciu ori schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, ori aceeași amenințare împotriva persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau a rudelor ei apropiate în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale.

În această ipoteză, victima infracțiunii are una din următoarele trei calități speciale: 1) persoană cu funcție de răspundere; 2) persoană care își îndeplinește datoria obștească; 3) rudă apropiată a persoanei cu funcție de răspundere sau a persoanei care își îndeplinește datoria obștească.

Conform alin. (1) art. 123 CP RM, „prin persoană cu funcție de răspundere se înțelege persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”. V. Stati și Gh. Pavliuc precizează: „Victimă a infracțiunilor prevăzute la art. 349 CP RM poate fi doar acea persoană cu funcție de răspundere care își desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice. Această concluzie reiese din denumirea Capitolului XVII din Partea Specială a Codului penal – „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat”. [14] Înțelesul noțiunii de persoană care își îndeplinește datoria obștească rezultă din definiția formulată în pct. 5.3 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM): „Prin îndeplinirea obligațiilor obștești se are în vedere îndeplinirea de către cetățeni a unor îndatoriri publice cu care aceștia au fost însărcinați sau săvârșirea altor acțiuni în interesul societății sau al unor persoane aparte. Astfel, îndeplinirea obligațiilor obștești poate fi de două tipuri: 1) îndeplinirea în baze obștești a obligațiilor obștești special încredințate; 2) îndeplinirea din proprie inițiativă a acțiunilor în interesele societății sau ale unor cetățeni aparte”. [15] În fine, conform alin. (4) art. 134 CP RM, „rude apropiate sunt părinții, copiii, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor”.

O ipoteză similară cu cea prevăzută de alin. (1) art. 349 CP RM, este menționată în Codul penal al Republicii Croația. Astfel, alin. (3) art. 139

„Amenințarea” din acest cod prevede răspunderea pentru amenințarea săvârșită „[...] împotriva unei persoane oficiale sau cu responsabilități în legătură cu activitatea sau poziția sa [...]”. [8] De asemenea, în alin. 2 art. 119 din Codul penal al Federației Ruse (în continuare – CP FR) este incriminată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății săvârșită „[...] asupra persoanei sau a apropiaților acesteia în legătură cu îndeplinirea de către persoana dată a obligațiilor de serviciu sau obștești”. [16]

Se va aplica art. 155 CP RM, nu alin. (1) art. 349 CP RM, în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: a persoanei cu funcție de răspundere sau rudelor ei apropiate, însă nu în scopul sistării activității ei de serviciu ori al schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, ci într-un alt scop (de exemplu, în scopul alarmării victimei), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; a persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau a rudelor ei apropiate, însă nu în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale, ci, de exemplu, din răzbunare care are la bază ostilitatea personală dintre victimă și făptuitor, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Art. 367 CP RM este o altă normă specială în raport cu art. 155 CP RM. Se are în vedere ipoteza amenințării militarului de către șef sau subaltern cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății în timpul îndeplinirii obligațiilor legate de serviciul militar. În această ipoteză victimă este: 1) militarul în postură de șef (în cazul în care subiectul infracțiunii este militarul în postură de subaltern); 2) militarul în postură de subaltern (în cazul în care subiectul infracțiunii este militarul în postură de șef).

Înțelesul noțiunii de militar poate fi dedus din alin. (1) art. 128 CP RM: „Prin infracțiuni militare se înțeleg infracțiunile, prevăzute de prezentul cod, contra modului stabilit de îndeplinire a serviciului militar, săvârșite de persoanele care îndeplinesc serviciul militar prin contract, în termen, cu termen redus sau ca rezerviști concentrați ori mobilizați”. Totodată, din anexa nr. 1 la Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 2327 din 03.09.2009 privind aprobarea regulamentelor militare ale Forțelor Armate ale Republicii Moldova [17], se poate afla care militari în raport cu alții pot fi șefi sau subalterni.

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 367 CP RM, în cazul amenințării militarului de către șef sau subaltern cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă în afara timpului de îndeplinire a obligațiilor legate de serviciul militar, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

O normă specială în raport cu art. 155 CP RM găsim în Codul contravențional [18], și anume alin. (16) art. 287. Se are în vedere ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a unei persoane cu funcție de răspundere din organul vamal. Din analiza alin. (2) art. 9 al Codului vamal [19] și a alin. (6) art. 16 din Codul contravențional, rezultă că persoană cu funcție de răspundere din organul vamal este persoana din cadrul aparatului central al Serviciului Vamal, al unui birou vamal sau al unui post vamal, căreia i se acordă, permanent sau provizoriu, prin lege, prin numire sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice.

În legile penale ale altor state, ca victime ale amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, mai sunt menționate:

– minorul sau femeia însărcinată (lit. b) alin. (2) CP Rce [13]);

– cadrul medical (dacă infracțiunea este comisă în timpul exercitării actului medical sau al efectuării unei manevre în scopul salvării vieții sau sănătății) sau persoana care îndeplinea o obligație asemănătoare de salvare a vieții, sănătății sau proprietății, prevăzută de condițiile angajării sale, de profesia, postul sau funcția sa, ori impusă prin lege (lit. e) alin. (2) CP Rce [13]);

– membrul unui grup etnic, național, rasial sau religios ori persoana care are o anumită orientare sau identitate sexuală (dacă infracțiunea este comisă din cauza apartenenței sau neapartenenței, adevărate sau bănuite, a victimei la acel grup sau din cauza orientării sau identității sexuale adevărate sau bănuite a victimei) (222-18-1 CP RF [9]);

– locuitorul unei comunități sau membrul unui grup etnic, cultural, religios, social sau profesional (alin. 1 art. 170 CP RS [10]);

– membrul unui grup etnic, național, rasial sau religios (dacă infracțiunea este comisă din cauza apartenenței victimei la acel grup, printr-un sistem informatic) (art. 84/a din Codul penal al Republicii Albania [20]);

– membrul unui grup social (dacă infracțiunea este comisă din motiv de ură sau vrajbă față de acest grup) (alin. 2 art. 119 CP FR [16]).

Menționăm că pedeapsa pentru infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM poate fi agravată în prezența următoarelor circumstanțe prevăzute de alin. (1) art. 77 CP RM: săvârșirea infracțiunii din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă (lit. d)); săvârșirea infracțiunii cu bună-știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide (lit. e)).

În context, trebuie menționată și inițiativa de completare a Codului penal cu art. 155¹ „Amenințarea bazată pe o motivație rasistă și xenofobă”, care se preconizează să aibă următorul conținut: „Amenințarea, inclusiv prin intermediul unui sistem informatic, cu săvârșirea unei infracțiuni grave, a unor persoane pentru motivul apartenenței la un grup care se identifică prin rasă, culoare, ascendență, naționalitate ori origine etnică, precum și religie, dacă este folosită ca pretext pentru oricare dintre aceste motive, sau a unui grup de persoane care se distinge prin una dintre aceste caracteristici dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 la 3 ani”. [21]

Poziția cu privire la această inițiativă legislativă o vom exprima nu înainte de a examina, în cadrul unui viitor studiu, motivele care determină săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

BIBLIOGRAFIE:

1. Мурадов Э. Признаки специального субъекта как критерий классификации преступлений в сфере экономической деятельности. În: Уголовное право, 2003, № 4, p. 51-52.
2. Codul penal al României din 21.07.1968. În: Buletinul Oficial, 1968, nr. 79-79 bis.

3. Diaconescu Gh., Duvac C. Tratat de drept penal. Partea specială. București: C.H. Beck, 2009. 1158 p.
4. Nistoreanu Gh., Dobrinou V., Boroi A. et al. Drept penal. Partea specială. București: Europa Nova, 1999. 735 p.
5. Tănase A. Infrațiunea de trafic de ființe umane (art. 165 CP RM): obiectul juridic, obiectul material, victima. În: Revista Națională de Drept, 2010, nr. 9-10, p. 42-55.
6. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
7. Legea nr. 243 din 26.10.1994 a presei. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 12.
8. Codul penal al Republicii Croația. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html
9. Codul penal al Republicii Franceze. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html
10. Codul penal al Regatului Spaniei. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html
11. Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. et al. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
12. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
13. Codul penal al Republicii Cehe. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html
14. Stati V., Pavliuc Gh. Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească (art. 349 din Codul penal): analiză de drept penal. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, 2017, nr. 3, p. 211-221.
15. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM). Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318
16. Уголовный кодекс Российской Федерации. Disponibil: <https://www.zakonrf.info/uk/>
17. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 2327 din 03.09.2009 privind aprobarea regulamentelor militare ale Forțelor Armate ale Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 143.
18. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6.
19. Codul vamal al Republicii Moldova nr. 1149 din 20.07.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 160.
20. Kodi penal i Republikës së Shqipërisë. Disponibil: www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2016_1033.pdf
21. Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Disponibil: <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?!=ro&idd=2838>

Brînza Cristian Sergiu
Universitatea de Stat din Moldova
(Chişinău, Moldova)

**OBIECTUL JURIDIC GENERIC AL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE ÎN
CAPITOLUL XVI DIN PARTEA SPECIALĂ A CODULUI PENAL
AL REPUBLICII MOLDOVA**

Annotare. *Analiza obiectului juridic generic al infracțiunilor, prevăzute în Capitolul XVI „Infracțiuni de corupție în sectorul privat” al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, nu poate fi făcută prin preluarea mecanicistă a ideilor promovate de doctrinarii din alte state. Aceste idei trebuie atent analizate și privite în mod necesar prin prisma concepției promovate de legislatorul moldovean în articolele din Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Având în vedere această concepție, se ajunge la concluzia că obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova îl formează relațiile sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, adică a organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești sau altor organizații nestatale.*

Cuvinte-cheie: *infracțiuni de corupție în sectorul privat; sectorul privat; sfera publică; obiectul juridic generic al infracțiunii; luarea de mită; darea de mită.*

Брынза Кристиан Сергеевич
Государственный университет Молдовы
(Кишинев, Молдова)

**РОДОВОЙ ОБЪЕКТ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, ПРЕДУСМОТРЕННЫХ ГЛАВОЙ XVI
ОСОБЕННОЙ ЧАСТИ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА**

Аннотация. *Анализ родового объекта преступлений, предусмотренных Главой XVI «Коррупционные преступления в частном секторе» Особенной части Уголовного кодекса Республики Молдова, не может быть сведен к заимствованию идей, продвигаемых теоретиками в области уголовного права из других государств. Эти идеи должны быть тщательно проанализированы и в обязательном порядке рассмотрены в свете законодательной концепции, поставленной в основу Главы XVI Особенной части Уголовного кодекса Республики Молдова. Принимая во внимание данную концепцию, можно сделать вывод, что родовый объект преступлений, предусмотренных Главой XVI Особенной части Уголовного кодекса Республики Молдова, образуют общественные отношения по поводу осуществления в строгом соответствии с законом деятельности субъектов частного сектора, то есть коммерческих, общественных или иных негосударственных организаций.*

Ключевые слова: *коррупционные преступления в частном секторе; частный сектор; публичная сфера; родовый объект преступления; получение взятки; дача взятки.*

Brinza Cristian S.
Moldova State University
(Chisinau, Moldova)

GENERIC LEGAL OBJECT OF THE OFFENCES PROVIDED FOR IN CHAPTER
XVI OF THE SPECIAL PART OF THE CRIMINAL CODE
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstraction. *The analysis of the generic legal object of offences, provided for in Chapter XVI "Corruption crimes in the private sector" of the special part of the Criminal Code of the Republic of Moldova, can not be done by mechanistic takeover of ideas promoted by doctrinaires from other states. These ideas must be carefully analyzed and viewed necessarily in the light of the concept promoted by the Moldovan legislator in the articles in Chapter XVI of the special part of the Criminal Code of the Republic of Moldova. Considering this conception, it is concluded that the generic legal object of the offences provided for in Chapter XVI of the special part of the Criminal Code of the Republic of Moldova is formed by social relations regarding the development in strict accordance with the law of the activity of private sector entities, i.e. commercial organizations, public organizations or other non-state organizations.*

Keywords: *corruption crimes in the private sector; the private sector; the public sphere; the generic legal object of the offence; taking bribes; giving bribes.*

Inițiind discuția privind obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitulul XVI al părții speciale a Codului penal, îl vom cita pe M.A. Hotca: „În mediul afacerilor are o largă răspândire butada: Banii n-au culoare! Această expresie sintetizează, într-o oarecare măsură, ideea că cel mai important lucru în domeniul afacerilor private este acela al obținerii unui profit cât mai consistent, deoarece, simplist văzute lucrurile, eroii domeniului sunt cei care realizează profituri sau câștiguri mari, iar perdanții sunt anonimii, cei ignorați de societate. Pentru anumiți întreprinzători sau neîntreprinzători contează prea puțin moralitatea sau chiar legalitatea activității, în raport de scopul principal – succesul afacerii. Nivelul succesului material constituie criteriul după care, în foarte multe situații, sunt judecați încă, din păcate, actorii implicați în câmpul afacerilor”. [1] Aceasta este realitatea, care, însă, dacă nu este în concordanță cu legea penală, poate genera temeiul aplicării răspunderii penale. Temeiul real al răspunderii penale în baza art. 333-335 și 335¹ CP RM îl constituie săvârșirea luării de mită, a dării de mită, a abuzului de serviciu sau a falsului în documentele contabile. Componentele de infracțiuni, stipulate în aceste articole, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale. Din aceste considerente, nu putem susține opinia lui A.V. Markarean: „Organizarea funcționării corecte a serviciului într-o anumită organizație comercială sau necomercială este nu atât sarcina statului, cât a proprietarului acesteia. Statul nu ar trebui să intervină în această activitate, instituind interdicții juridico-penale cu privire la faptele săvârșite contra intereselor serviciului în aceste organizații, în special atunci când declară libertatea activității de întreprinzător și a altei activități de natură economică. Dacă, interesele de serviciu suferă în rezultatul diverselor

forme de abuzuri, nu este adecvată recurgerea la măsurile penale. Or, relațiile sociale afectate pot fi protejate în mod eficient pe cale civilă”. [2]

Ca argument prezentăm părerea lui S. Brînza, care, deși se referă la o altă ipoteză prevăzută de legea penală, reflectă reușit esența problemei: „În general, toate genurile de atingere a patrimoniului sunt socialmente periculoase, pentru că fiecare din ele periclitează anumite valori sociale de mare importanță și pun în insecuritate circuitul civil. Împotriva acestora, mijloacele de drept constituțional, de drept civil și de ordin similar sunt neputincioase. De regulă, aceste mijloace se limitează la repararea prejudiciului, adică la refacerea activului patrimonial. Dar ele nu pot să prevină, prin presiune, repetarea unor astfel de fapte care creează starea de nesiguranță a proprietăților și de insecuritate a circuitului civil. De aceea, se impune incriminarea și sancționarea penală a faptelor de acest gen, fără a exclude, ci, dimpotrivă, a face mai active mijloacele extrapenale de recuperare a prejudiciului (de exemplu, prin acțiuni civile alăturate celor penale)”. [3, p. 215] Un alt argument în sprijinul necesității de a apăra pe cale penală relațiile sociale, vătămate în rezultatul comiterii infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal, se conține într-o decizie a Curții Constituționale a României: „Fenomenul corupției este considerat a fi una dintre cele mai grave amenințări cu privire la instituțiile statului de drept, democrație, drepturile omului, echitatea și justiția socială, cu efecte negative asupra activității autorităților și instituțiilor publice și asupra funcționării economiei de piață (sublinierea ne aparține – n.a.). Corupția se constituie într-un obstacol al dezvoltării economice a statului și compromite stabilitatea instituțiilor democratice și fundamentul moral al societății.” [4] Într-o altă decizie a Curții Constituționale a României se constată: „[...] 68. Totodată, Curtea reține că, în exercitarea competenței de legiferare în materie penală, legiuitorul trebuie să țină seama de principiul potrivit căruia incriminarea unei fapte ca infracțiune trebuie să intervină ca ultim resort în protejarea unei valori sociale, ghidându-se după principiul „ultima ratio”. [...] Curtea apreciază că, în materie penală, acest principiu nu trebuie interpretat ca având semnificația că legea penală trebuie privită ca ultimă măsură aplicată din perspectivă cronologică, ci trebuie interpretat ca având semnificația că legea penală este singura în măsură să atingă scopul urmărit, alte măsuri de ordin civil, administrativ, etc. fiind impropii în realizarea acestui deziderat. 69. Curtea apreciază că, în sens larg, scopul urmărit de legiuitor prin legislația penală este acela de a apăra ordinea de drept, iar, în sens restrâns, este acela de a apăra valori sociale, identificate de legiuitor în partea specială a Codului penal, acest scop fiind, în principiu, legitim. Totodată, măsurile adoptate de legiuitor pentru atingerea scopului urmărit trebuie să fie adecvate, necesare și să respecte un just echilibru între interesul public și cel individual. Curtea reține că din perspectiva principiului „ultima ratio” în materie penală, nu este suficient să se constate că faptele incriminate aduc atingere valorii sociale ocrotite, ci această atingere trebuie să prezinte un anumit grad de intensitate, de gravitate, care să justifice sancțiunea penală. [...]”. [5] Prin adoptarea art. 333-335 și 335¹ CP RM, legislatorul a identificat o valoare socială generică, comună pentru toate infracțiunile prevăzute de aceste articole. Asigurând respectarea unui just echilibru între interesul public și cel individual, legislatorul sugerează că apărarea penală a acestei valori sociale se impune ca ultim resort, doar atunci când se dovedesc ineficiente, neputincioase, inutile măsurile de ordin civil, administrativ etc. În

context, este întemeiată poziția exprimată de E.V. Maslov: „Poate o persoană, care îndeplinește o funcție de conducere sau o altă funcție de serviciu într-o organizație comercială sau o altă asemenea organizație și care încearcă să obțină diverse beneficii, să încalce interesul public în exercitarea legitimă a conducerii într-o organizație comercială sau o altă asemenea organizație? Da, desigur că poate. Există o formulă juridică general acceptată, conform căreia o persoană are dreptul să-și exercite dreptul atât timp cât nu încalcă drepturile altei persoane. Prin urmare, pentru a nu se admite abuzurile din partea conducătorilor sau a altor angajați ai organizațiilor comerciale sau ai altor asemenea organizații, este permisă în anumite condiții interferența statului în activitățile lor”. [6]

Așadar, libertatea de întreprinzător, în particular, și libertatea economică, în general, nu are un caracter absolut. În cazul în care, sub paravanul exercitării acestei libertăți, se comit abuzuri care posedă un suficient grad de pericol social, apare temeiul intervenției dreptului penal. Nu doar sectorul public, ci și sectorul privat poate fi supus acestei intervenții care are conotația de ultim resort. Tocmai de aceea, art. 12 al Convenției ONU împotriva corupției, adoptate la New York la 31.10.2003, prevede: „Fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsuri pentru prevenirea corupției implicând sectorul privat, întărirea normelor de contabilitate și audit în sectorul privat și, dacă este cazul, prevederea de sancțiuni civile, administrative sau penale (sublinierea ne aparține – n.a.) eficiente, proporționate și punitive, în caz de nerespectare a acestor măsuri”. [7]

Despre diferențierea sectorului public de sectorul privat am scris detaliat într-o publicație recentă. [8] De aceea, nu este cazul să ne repetăm. În contextul analizat, observăm că această diferențiere este abordată controversat de către D.A. Kononov: „Împotriva faptelor comise de către conducătorii organizațiilor comerciale trebuie protejate nu interesele de îndeplinire a serviciului în aceste organizații, ci drepturile și interesele legitime ale cetățenilor și ale societății. Caracterul prejudiciului cauzat de conducătorii de organizații comerciale este, în multe privințe, asemănător cu daunele cauzate prin infracțiunile săvârșite de persoanele cu funcție de răspundere. Între timp, interesul social și interesul juridico-penal constau în trasarea unei limite clare între stat și afacerile private. Organizațiile de stat și cele comerciale urmăresc obiective diferite. Activitatea de întreprinzător se desfășoară în scopul obținerii de profit. La rândul său, sarcina principală a statului este de a asigura securitatea individului și interesele societății”. [9] Nu este clar pentru ce optează acest autor: pentru incriminarea laolaltă sau separată a infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică și a infracțiunilor de corupție în sectorul privat? În legea penală a Republicii Moldova această dilemă a fost deja soluționată. În această privință, I. Ciobanu și I. Nastas menționează: „Spre deosebire de alte legislații penale, legiuitorul moldovean face distincție între infracțiunile săvârșite de persoanele cu funcție de răspundere și infracțiunile săvârșite de către persoanele care gestionează organizațiile comerciale obștești sau alte organizații nestatale. Prin aceasta legiuitorul a diferențiat sfera relațiilor din domeniul administrării statale de cele ce se formează în sectorul comercial”. [10] Astfel, obiectul juridic generic al infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică (Capitolul XV al părții speciale a Codului penal) este diferențiat în raport cu obiectul juridic generic al infracțiunilor de corupție în sectorul privat

(Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal). Sub acest aspect, poziția legislatorului moldovean diferă de pozițiile acelor legislatori care nu diferențiază infracțiunile contra bunei desfășurări a activității în sfera publică și infracțiunile de corupție în sectorul privat. Astfel, în legile penale ale unor state, faptele contra bunei desfășurări a activității în sfera publică și faptele de corupție din sectorul privat sunt incriminate în cadrul aceluiași despărțământ al legii penale.

În unele cazuri, despărțământul respectiv conține articole distincte în care se incriminează: coruperea pasivă; coruperea activă; luarea de mită; darea de mită. În asemenea cazuri, vorbim despre același obiect juridic generic al acestor fapte. În contextul acestor legi, obiectul juridic special al coruperii pasive este diferit față de obiectul juridic special al luării de mită. Totodată, obiectul juridic special al coruperii active este diferit față de obiectul juridic special al dării de mită.

De exemplu, Titlul XXII „Încălcarea obligațiilor de serviciu, corupția și fapte penale conexe” din partea specială a Codului penal al Republicii Austria [11] conține § 304 și 305 (care corespund cu art. 324 CP RM), § 307 și 307a (care corespund cu art. 325 CP RM), pe de o parte, și § 309 (care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM), pe de altă parte. Partea specială a Codului penal al Regatului Bhutan [12] conține Capitolul 20 „Delapidarea și coruperea”. Din acest capitol fac parte art. 289 (care corespunde cu art. 324 și 325 CP RM) și art. 292 (care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM). În partea specială a Codului penal al Ucrainei [13], Titlul XVII „Infracțiuni în sfera activității de serviciu și a activității profesionale, legate de prestarea serviciilor publice” cuprinde art. 368 (care corespunde cu art. 324 CP RM) și 369 (care corespunde cu art. 325 CP RM), pe de o parte, și art. 368³ (care corespunde cu art. 334 CP RM), pe de altă parte. În Codul penal al Ucrainei nu există un articol care ar corespunde art. 333 CP RM.

În cazul altor legi penale, în despărțământul corespunzător, într-un articol se incriminează o singură faptă care întrunește semnele constitutive atât ale coruperii pasive, cât și ale luării de mită. Într-un alt articol, se incriminează o singură faptă care întrunește semnele constitutive atât ale coruperii active, cât și ale dării de mită. În contextul acestor legi, nu mai putem susține că: obiectul juridic special al coruperii pasive este diferit față de obiectul juridic special al luării de mită; obiectul juridic special al coruperii active este diferit față de obiectul juridic special al dării de mită.

La astfel de legi penale se raportează Codul penal al Republicii Azerbaidjan. [14] Partea specială a acestuia conține Capitolul 33 „Infracțiuni de corupție sau alte infracțiuni contra intereselor de serviciu”, din care fac parte art. 311 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și art. 312 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). În partea specială a Codului penal al Republicii Bulgaria [15], Secțiunea a II-a „Infracțiuni de serviciu” a Capitolului VIII „Infracțiuni împotriva activității organelor de stat, a organizațiilor obștești și a persoanelor ce îndeplinesc funcții publice” conține Subsecțiunea IV „Mita”. În cadrul acesteia, art. 301, 302, 302a și 303 corespund cu art. 324 și 333 CP RM. La rândul său, art. 304 din Codul penal al Republicii Bulgaria corespunde cu art. 325 și 334 CP RM. În partea specială a Codului penal al Republicii Estonia [16], Secțiunea a 2-a „Încălcarea obligației de integritate” din Capitolul 17 „Infracțiuni de serviciu” include § 294 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și § 298 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). Partea specială a Codului penal al Republicii Lituania [17] conține

Capitolul XXXIII „Infrafracțiuni și contravenții împotriva serviciului civil și a interesului public”, din care face parte art. 225 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și art. 227 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). Partea specială a Codului penal al Muntenegrului [18] conține Capitolul 34 „Infrafracțiuni contra funcției de serviciu” din care face parte art. 423 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și art. 424 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). În partea specială a Codului penal al României din 2009 [19], Capitolul I „Infrafracțiuni de corupție” din Titlul V „Infrafracțiuni de corupție și de serviciu” conține art. 289 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și art. 290 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). Nu în ultimul rând, în partea specială a Codului penal al Ungariei [20], Capitolul XXVII „Infrafracțiuni de corupție” cuprinde art. 290 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM) și art. 291 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM).

În legile penale ale unor state, răspunderea pentru faptele de corupție în sectorul privat este prevăzută în capitolele consacrate infrafracțiunilor economice și/sau contra patrimoniului. În partea specială a Codului penal al Republicii Albania [21], Capitolul III „Faptele penale referitoare la patrimoniu sau la sfera economică” conține Secțiunea IV „Faptele penale comise în companiile comerciale”. Din această secțiune fac parte art. 164/a (care corespunde cu art. 334 CP RM) și art. 164/b (care corespunde cu art. 333 CP RM). În partea specială a Codului penal al Republicii Armenia [22], Capitolul 22 „Infrafracțiuni contra activității economice” conține art. 200 (care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM). În Codul penal al Regatului Belgiei [23], Titlul IX „Crime și delictе împotriva proprietăților” cuprinde Capitolul II „Fraudele” care conține Secțiunea IIIbis „Corupția privată”. Art. 504bis și 504ter din cadrul acestei secțiuni corespund cu art. 333 și 334 CP RM. Partea specială a Codului penal al Republicii Croația [24] cuprinde Capitolul XXIV „Infrafracțiuni economice”. Din cadrul acestuia fac parte art. 251 și 252 (care corespund cu art. 333 CP RM) și 253 (care corespunde cu art. 334 CP RM). În Codul penal al Republicii Federale Germania [25], Secțiunea XXVI „Infrafracțiuni la regimul concurenței” conține § 299, 299a, 299b și 300 (care corespund cu art. 333 și 334 CP RM). În partea specială a Codului penal al Republicii Letonia [26], Capitolul XIX „Infrafracțiuni de natură economică” conține secț. 199 (care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM). În Codul penal al Regatului Spaniei [27], Capitolul XI „Delictе privind proprietatea intelectuală și industrială, piața și consumatorii” cuprinde Subcapitolul 4 „Corupția între persoane fizice de drept privat”. Art. 268bis din cadrul acestui subcapitol corespunde cu art. 333 și 334 CP RM.

O concepție apropiată ca esență poate fi găsită în legea penală franceză. Astfel, partea legislativă a Codului penal al Republicii Franceze [28] cuprinde Cartea IV „Despre crime și delictе împotriva națiunii, statului și liniștii publice” care conține Titlul IV „Despre atingerile aduse încrederii publice” din care face parte Capitolul V „Despre corupția persoanelor care nu exercită o funcție publică”. Art. 445-1, 445-1-1, 445-2 și 445-2-1 din acest capitol corespund cu art. 333 și 334 CP RM.

În fine, în legile penale ale altor state, răspunderea pentru faptele de corupție în sectorul privat este prevăzută, ca și în Codul penal al Republicii Moldova, într-un capitol distinct, dedicat anume acestor fapte. De exemplu, în partea specială a Codului penal al Federației Ruse [29], Capitolul 23 „Infrafracțiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații”

conține art. 204 care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM. În partea specială a Codului penal al Republicii Georgia [30], Capitolul XXIX „Infrațiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” conține art. 221 care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM. În partea specială a Codului penal al Republicii Kazahstan [31], Capitolul 9 „Delictele penale împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații” conține art. 253 care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM. După cum se poate vedea, de la țară la țară, diferă concepția legislativă privitoare la obiectul juridic generic al luării de mită și al dării de mită. Chiar și concepția promovată de legislatorii rus, georgian și kazah, deși este cea mai apropiată de concepția promovată de legislatorul moldovean, nu coincide în anumite privințe cu aceasta. Afirmăm aceasta pentru a sublinia că analiza obiectului juridic generic al infracțiunilor, prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal, nu poate fi făcută prin preluarea mecanicistă a ideilor promovate de doctrinarii din alte state. Aceste idei trebuie atent analizate și privite în mod necesar prin prisma concepției promovate de legislatorul moldovean în articolele din Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal.

Nu corespunde prevederilor Capitolului XVI al părții speciale a Codului penal punctul de vedere exprimat, de exemplu, de S.D. Dobre. Cu privire la obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 289 din Codul penal al României din 2009, acest autor menționează: „Infrațiunea de luare de mită are ca obiect juridic generic totalitatea relațiilor sociale care iau naștere și se desfășoară în legătură cu bună derulare și realizare a activității de serviciu, care presupune exercitarea obligațiilor de serviciu în mod onest și corect”. [32, p. 99] Ca argument aducem părerea lui V.S. Korosteliiov: „Nu există niciun „serviciu” în organizațiile comerciale și în alte asemenea organizații. În cadrul acestora are loc gestionarea afacerilor și gestionarea activității unei persoane juridice”. [33] La rândul său, D.A. Kononov afirmă: „Chiar și interpretarea foarte largă a obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul 23 din Codul penal al Federației Ruse, sub formă de relații sociale care determină ordinea de exercitare de către angajații persoanelor juridice a atribuțiilor lor manageriale care decurg din funcția lor de serviciu, nu permite catalogarea acestor infracțiuni ca fiind săvârșite împotriva intereselor de serviciu. [...] Pare a fi incorectă însăși abordarea problemei intereselor de serviciu într-o organizație comercială. Or, pur și simplu nu există o astfel de valoare socială care să necesite protecția dreptului penal”. [34, p. 68]

Alți doctrinari străini caracterizează obiectul juridic generic al luării de mită și al dării de mită, folosind noțiunea „interese de serviciu”. De exemplu, A.Ia. Asnis definește astfel această noțiune: „exercitarea de către persoanele, care au o situație de serviciu sau o altă asemenea situație într-o organizație comercială ori într-o organizație similară, sau care dețin o funcție de serviciu ori o altă funcție în cadrul unei asemenea organizații, a activității de serviciu în strictă conformitate cu legile și (sau) cu alte acte normative”. [35, p. 210] B.V. Voljenkin definește aceeași noțiune în felul următor: „funcționarea corectă a aparatului de conducere al acestor organizații, îndeplinirea corespunzătoare de către angajații de conducere a funcțiilor lor în conformitate cu sarcinile lor și în beneficiul organizațiilor respective, nu însă în detrimentul intereselor legitime ale cetățenilor, ale altor organizații, ale societății și ale statului”. [36, p. 284] La rândul său, D.A. Kononov menționează: „Interesele organizației sunt în mare parte, dar nu pe deplin determinate de scopul activității

sale. Pentru o organizație comercială, scopul este de obținere a unui profit. Scopul organizațiilor necomerciale este determinat în documentele lor constitutive. Prin „interesul unei organizații” este mai corect să înțelegem echilibrul dintre interesele investitorilor, cele ale angajaților și interesele publice, fiind acordată prioritate intereselor investitorilor sau interesului care decurge din scopul unei organizații necomerciale”. [34, p. 68]

Aceste opinii corespund concepției promovate de legislatorul rus. Or, în partea specială a Codului penal al Federației Ruse, Capitolul 23 „Infrațiuni contra intereselor (sublinierea ne aparține – n.a.) de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” corespunde doar nominal Capitolului XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. Din perspectiva denumirii Capitolului 23 din partea specială a Codului penal al Federației Ruse, S.N. Sarnițki afirmă just: „Denumirea capitolului reflectă caracterul relațiilor sociale apărute. În consecință, obiectul juridic generic al grupului corespunzător de infracțiuni îl formează interesele referitoare la activitatea organizației comerciale sau a altei asemenea organizații”. [37, p. 48]

Folosirea noțiunii „interes” la caracterizarea obiectului juridic al infracțiunii nu este potrivită și dintr-un alt punct de vedere. Astfel, S. Brînza arată: „Interesul legitim constituie o elementară încuviințare juridică, asigurată de către stat (la un grad mai redus în comparație cu dreptul subiectiv), încuviințare care consistă în aspirațiile titularului atât de a trage folos de pe urma unei anumite valori sociale, cât și de a pretinde concursul forței de constrângere a statului, atunci când se consideră periclitat în ce privește îndeplinirea exigențelor sale. [...] Interesul, ca componentă a sistemului relației sociale, fiind extras din acest sistem, nu poate în mod automat să reflecte la justa valoare esența relației sociale ca sistem. [...] Interesul legitim individual sau, *brevitatis causa*, interesul nu constituie obiectul apărării penale, ci un element structural al acestuia”. [3, p. 71, 78, 81] Cu alte cuvinte, dacă folosim termenul „interes” pentru a caracteriza obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, riscăm să redăm trunchiat conținutul acestui obiect.

În altă ordine de idei, să nu uităm că, în partea specială a Codului penal al Federației Ruse, Capitolul 23 este înglobat în Titlul VIII „Infrațiuni în sfera economiei”. Nici din acest punct de vedere, concepția obiectului juridic generic al luării de mită și al dării de mită din legea penală rusă nu corespunde cu concepția similară din legea penală autohtonă. Or, în Codul penal al Republicii Moldova, relațiile sociale economice constituie obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de un capitol distinct – Capitolul X al părții speciale. Această diferență face posibil ca, în contextul legii penale ruse, să se poată vorbi despre obiectul juridic suprageneric al luării de mită și al dării de mită. De exemplu, A.V. Markarean afirmă: „Întrucât Capitolul 23 din partea specială a Codului penal al Federației Ruse se află în titlul dedicat infracțiunilor în sfera economiei, al cărui obiect juridic suprageneric este format din relațiile sociale care se desfășoară în procesul funcționării normale a economiei țării, se poate concluziona că interesele de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații constituie o parte integrantă a relațiilor sociale economice”. [2] Similar se exprimă A.O. Dalgatova: „Relațiile sociale privind activitatea de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații au o conotație economică. Atingerea adusă acestor relații presupune

cauzarea indirectă a unor daune economiei, prin perturbarea activității normale a aparatului de conducere a participanților la activitatea economică”. [38]

O reticență și mai mare avem față de părerea lui D.A. Kononov: „La săvârșirea abuzului de serviciu și a mituirii comerciale, are loc perturbarea funcționării normale a participanților la activitățile economice (inclusiv a organizațiilor necomerciale), datorită cărui fapt suferă economia țării. Cel puțin, este subminată încrederea investitorilor. Ca regulă generală, organizațiile necomerciale nu desfășoară activități legate de obținerea profitului. Cu toate acestea, legea stabilește posibilitatea practicării de către asemenea entități a activității de întreprinzător sau a unei alte activități care generează venituri, cu condiția respectării stricte a scopurilor creării organizației respective, specificate în documentele constitutive”. [34, p. 67] Este cel puțin forțată și neconvingătoare încercarea de a prezenta organizațiile necomerciale în calitate de verigă indispensabilă a circuitului economic. Din aceste considerente, mai reușită este opinia lui A.V. Markarean: „În cazul comiterii în organizațiile necomerciale a faptelor incriminate de normele Capitolului 23 din Codul penal al Federației Ruse, vor fi afectate cu predilecție relațiile sociale care nu au o natură economică. În primul rând, vor fi afectate relațiile sociale cu privire la conducerea acestor organizații. Activitatea de conducere vizează reglementarea funcționării organizației necomerciale în ansamblu și, prin urmare, se asociază nu doar cu interesele economice ale acesteia, ci și cu toate celelalte interese: interesul de a conduce colectivul organizației; interesul de a păstra locurile de muncă și a crește numărul acestora; interesul de a crea un „microclimat” favorabil în cadrul organizației; interesul de stabili relații cu alte persoane juridice, persoane fizice, organizații obștești și organe de stat; interesul de a spori volumul de activități; interesul de a asigura stabilitatea și securitatea relațiilor existente. În plus, activitatea de serviciu în organizațiile comerciale și în alte asemenea organizații este legată de respectarea drepturilor angajaților organizației și ale altor cetățeni, a altor interese (neeconomice) ale societății și ale statului, a integrității mediului și a securității informaționale. În consecință, includerea capitolului contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații în Titlul VIII „Infrațiuni în sfera economiei” presupune o limitare nejustificată a obiectului de apărare penală. Or, interesele de serviciu în organizațiile, specificate în Capitolul 23 al părții speciale a Codului penal al Federației Ruse, sunt mult mai ample decât interesele economice. Aceasta se datorează varietății de scopuri și tipuri de activitate a organizațiilor necomerciale, care depășesc adesea sfera economiei”. [2] Această argumenare este relevantă în contextul analizei obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Or, așa cum rezultă din art. 124 CP RM, conținutul obiectului în cauză este condiționat de activitatea nu doar a organizațiilor comerciale, ci și a organizațiilor obștești sau a altor organizații nestatale. Obținerea profitului constituie nu în toate cazurile și nu prioritar scopul organizațiilor obștești sau a altor organizații nestatale.

Prin cele menționate mai sus, am dorit să arătăm că analiza obiectului juridic generic al infracțiunilor, prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, trebuie să presupună în mod obligatoriu examinarea opiniilor corespunzătoare ale doctrinarilor autohtoni.

Astfel, A. Borodac descrie conținutul acestui obiect în felul următor: „relațiile sociale care reglementează activitatea normală a aparatului de conducere a organizațiilor comerciale, obștești sau a altor organizații nestatale”. [39, p. 506] În primul rând, relațiile sociale nu pot reglementa nimic. Relațiile sociale pot reprezenta obiectul reglementării, nu factorul de reglementare. În al doilea rând, noțiunea „aparatul de conducere” se potrivește pentru caracterizarea organelor de conducere mai degrabă ale organizațiilor de stat, decât ale organizațiilor nestatale. În fine, ceea ce este mai important, nu considerăm că opinia lui A. Borodac reușește să descrie într-o formulă sintetică valoarea socială și relațiile sociale aferente care în toate cazurile sunt vătămate de infracțiunile prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, indiferent de specificul acestora.

În viziunea lui I. Țurcanu, „relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale” [40, p. 651] constituie conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 333-335 și 335¹ CP RM. Considerăm că această părere reușește într-o măsură considerabilă să redea esența valorii sociale și a relațiilor sociale aferente vătămate ineluctabil prin oricare dintre infracțiunile prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova.

Aceeași impresie rezultă din opinia exprimată de L. Gîrla și Iu. Tabarcea cu privire la obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova: „funcționarea normală (reglementată de lege) a organizațiilor comerciale și necomerciale, în conformitate cu scopurile și cu obiectul activității lor, prevăzute în documentele constitutive”. [41, p. 371]

În fine, S. Brînza și V. Stati caracterizează astfel obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 333-335 și 335¹ CP RM: „relațiile sociale cu privire la activitatea de serviciu în sectorul privat”. [42, p. 940] Mai sus am subscris la pozițiile lui V.S. Korosteliov și D.A. Kononov, conform cărora folosirea noțiunii „serviciu” nu este adecvată în contextul activității organizațiilor nestatale. Dincolo de aceasta, considerăm reușită menționarea de către S. Brînza și V. Stati a sectorului privat la descrierea obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Necesitatea menționării acestuia decurge chiar din titulatura acestui capitol din textul legii penale. În plus, noțiunea „sectorul privat” este indicată pentru a evidenția dihotomia „sectorul privat” / „sfera publică”, adică pentru a reliefa deosebirea de principiu dintre obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 333-335 și 335¹ CP RM și obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 324-326, 326¹, 327-329, 330¹, 330², 332, 332¹ și 332² CP RM.

Analizând cadrul normativ de referință, I. Serbinov conchide că „sfera publică (în sensul denumirii Capitolului XV al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova) înglobează: a) ansamblul entităților publice enumerate în art. 3 al Legii nr. 82 din 25.05.2017 a integrității, cu excepția societăților pe acțiuni în care statul deține pachetul majoritar de acțiuni; b) entitățile în care-și desfășoară activitatea: persoanele autorizate sau învestite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public; persoanele publice străine și funcționarii internaționali”. [43] Dacă recurgem la metoda

excluderii și dacă luăm în considerare conținutul art. 124, 333-335 și 335¹ CP RM, putem ajunge la concluzia că sectorul privat îl constituie organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale.

Luând în considerare toate cele menționate mai sus, suntem de părerea că obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova îl formează relațiile sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, adică a organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești sau altor organizații nestatale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Hotca M. A. Protecția integrității în mediul privat prin mijloace de drept penal și extrapenal. În: Revista Română de drept penal al afacerilor, 2019, nr. 2, p. 11-26.
2. Маркарян А. В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны по уголовному законодательству России. În: Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики. Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Том 1. Кримінальне, кримінально-виконавче право та кримінологія (8 жовтня 2010 року). Одеса, 2010, p. 185-189.
3. Brînză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p.
4. Decizia Curții Constituționale a României nr. 2 din 15.01.2014 cu privire la obiectia de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 5 și art. II pct. 3 din Legea pentru modificarea și completarea unor acte normative și a articolului unic din Legea pentru modificarea art. 2531 din Codul penal. În: Monitorul Oficial al României, 2014, nr. 71.
5. Decizia Curții Constituționale a României nr. 405 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 246 din Codul penal din 1969, ale art. 297 alin. (1) din Codul penal și ale art. 132 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. În: Monitorul Oficial al României, 2016, nr. 517.
6. Маслов Е.В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны. În: Вестник Московского университета МВД России, 2009, № 5, p. 122-125.
7. United Nations Convention against Corruption. Disponibil: http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf
8. Brînză C. Conceptul de corupție în sectorul privat. În: Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав Хмельницкий, 2018, Вып. 8, ч. 3, p. 76-86.
9. Кононов Д. А. Совершенствование законодательства, охраняющего отношения, связанные с управлением в коммерческих и иных организациях, от коррупционных преступлений (ст. 201, 204 УК РФ). În: Социально-экономические явления и процессы, 2015, Том 10, № 10, p. 205-210.

10. Ciobanu I., Nastas I. Trăsăturile definatorii ale obiectului coruperii pasive. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 3, p. 120-128.
11. Codul penal al Republicii Austria. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html
12. Penal Code of Bhutan. Disponibil: www.rbp.gov.bt/Forms/PCB%202004.pdf
13. Кримінальний кодекс України. În: Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.
14. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. Disponibil: www.eqanun.az/code/11
15. Codul penal al Republicii Bulgaria. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html
16. Codul penal al Republicii Estonia. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html
17. Codul penal al Republicii Lituania. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html
18. Krivični zakonik. În: Službeni list Republike Crne Gore, 2003, no. 70.
19. Codul penal al României din 17.07.2009. În: Monitorul Oficial al României, 2009, nr. 510.
20. Codul penal al Ungariei. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html
21. Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë. Disponibil: www.hidaa.gov.al/ligje/kodi%20penal%20i%20rsh.pdf
22. Уголовный кодекс Республики Армения. Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus>
23. Codul penal al Regatului Belgiei. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html
24. Codul penal al Republicii Croația. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html
25. Codul penal al Republicii Federale Germania. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html
26. Codul penal al Republicii Letonia. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html
27. Codul penal al Regatului Spaniei. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html
28. Codul penal al Republicii Franceze. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html
29. Уголовный кодекс Российской Федерации. În: Собрание законодательства Российской Федерации, 1996, № 25.
30. Criminal Code of Georgia. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>
31. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі. Disponibil: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>
32. Dobre S.D. Infrațiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală: teză de doctorat. București, 2018. 234 p.

33. Коростелев В. С. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях в классификационном ряду служебных преступлений. *În: Общество и право*, 2012, № 5, p. 140-143.
34. Кононов Д. А. Злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп: уголовно-правовая характеристика: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016. p. 184.
35. Аснис А. Я. Уголовная ответственность за служебные преступления в России: проблемы законодательного закрепления и правоприменения: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2005. 478 p.
36. Волженкин Б. В. Служебные преступления. Москва: Юрист, 2000. 368 p.
37. Сарницкий С. Н. Уголовная ответственность за злоупотребление полномочиями в коммерческой организациям: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2005. 162 p.
38. Далгатова А. О. Особенности объекта злоупотребления полномочиями в коммерческих и иных организациях. *În: Пробелы в российском законодательстве. Юридический журнал*, 2011, № 2, p. 138-140.
39. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chişinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
40. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. et al. Drept penal. Partea Specială. Chişinău: Cartier, 2005. 804 p.
41. Гырла Л. Г., Табарча Ю. М. Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 2. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 592 p.
42. Brînză S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
43. Serbinov I. Unele considerații privind obiectul juridic al infracțiunilor de neglijență în serviciu (art. 329 din Codul penal). *În: Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 7, p. 33-41.

Brînza Cristian Sergiu
Universitatea de Stat din Moldova
(Chişinău, Moldova)

OBIECTUL JURIDIC SPECIAL AL INFRAACŢIUNILOR PREVĂZUTE LA ART. 333 ŞI 334 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Adnotare. *Obiectul juridic special al infracţiunilor, prevăzute la art. 333 „Luarea de mită” şi art. 334 „Darea de mită” din Codul penal al Republicii Moldova, este o parte a relaţiilor sociale cu privire la desfăşurarea în strictă conformitate cu legea a activităţii entităţilor din sectorul privat, adică a organizaţiilor comerciale, a organizaţiilor obşteşti sau altor organizaţii nestatale. În rezultatul analizei se ajunge la concluzia că obiectul juridic special al infracţiunilor, prevăzute la art. 333 din Codul penal al Republicii Moldova, îl constituie relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea în strictă conformitate cu legea a activităţii entităţilor din sectorul privat, care este incompatibilă cu luarea remuneraţiei ilicite de către arbitrii aleşi sau numiţi să soluţioneze prin arbitraj un litigiu, de către persoanele care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală, de către persoanele care lucrează pentru o astfel de organizaţie ori de către participanţii la un eveniment sportiv de pariat. De asemenea, se stabileşte că obiectul juridic special al infracţiunilor, prevăzute la art. 334 din Codul penal al Republicii Moldova, îl formează relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea în strictă conformitate cu legea a activităţii entităţilor din sectorul privat, care este incompatibilă cu darea remuneraţiei ilicite către arbitrii aleşi sau numiţi să soluţioneze prin arbitraj un litigiu, către persoanele care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală, către persoanele care lucrează pentru o astfel de organizaţie ori către participanţii la un eveniment sportiv de pariat.*

Cuvinte-cheie: *luarea de mită; darea de mită; obiectul juridic special al infracţiunii; integritate; sectorul privat; organizaţii comerciale, organizaţii obşteşti sau alte organizaţii nestatale; obiectul juridic secundar al infracţiunii.*

Брынза Кристиан Сергеевич
Государственный университет Молдовы
(Кишинев, Молдова)

НЕПОСРЕДСТВЕННЫЙ ОБЪЕКТ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, ПРЕДУСМОТРЕННЫХ СТ. 333 И 334 УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Аннотация. *Непосредственные объекты преступлений, предусмотренных ст. 333 «Получение взятки» и ст. 334 «Дача взятки» Уголовного кодекса Республики Молдова, являются частями общественных отношений по поводу осуществления в строгом соответствии с законом деятельности субъектов частного сектора, то есть коммерческих, общественных или иных негосударственных организаций. В результате анализа сделан вывод о том, что непосредственный объект преступлений, предусмотренных ст. 333 Уголовного кодекса Республики Молдова, образуют общественные отношения по поводу осуществления в строгом*

соответствии с законом деятельности субъектов частного сектора, что несовместимо с получением незаконного вознаграждения арбитрами, избранными или назначенными для разрешения спора в арбитражном порядке, лицами, которые управляют коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, лицами, работающими в такой организации, или участниками спортивного мероприятия, предложенного для заключения пари. Также установлено, что непосредственным объектом преступлений, предусмотренных ст. 334 Уголовного кодекса Республики Молдова, должны признаваться общественные отношения по поводу осуществления в строгом соответствии с законом деятельности субъектов частного сектора, что несовместимо с дачей незаконного вознаграждения арбитрам, избранным или назначенным для разрешения спора в арбитражном порядке, лицам, которые управляют коммерческой, общественной или иной негосударственной организацией, лицам, работающим в такой организации, или участникам спортивного мероприятия, предложенного для заключения пари.

Ключевые слова: получение взятки; дача взятки; непосредственный объект преступления; неподкупность; частный сектор; коммерческие, общественные или иные негосударственные организации; дополнительный объект преступления.

Brinza Cristian S.
Moldova State University
(Chisinau, Moldova)

SPECIAL LEGAL OBJECT OF THE OFFENCES PROVIDED FOR IN ART. 333
AND 334 OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstraction. *The special legal object of the offences, provided for in art. 333 “Taking bribes” and art. 334 “Giving bribes” of the Criminal Code of the Republic of Moldova, is a part of social relations regarding the development in strict accordance with the law of the activity of private sector entities, i.e. commercial organizations, social organizations or other non-state organizations. As a result of the analysis, it is concluded that the special legal object of the offences, provided for in art. 333 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, is the social relations regarding the development in strict accordance with the law of the activity of private sector entities, which is incompatible with taking illicit remuneration by arbitrators elected or appointed to resolve a dispute by arbitration, by persons administering a commercial, social or other non-state organization, by persons working for such an organization or by participants in a sports betting event. It is also established that the special legal object of the offenses, provided for in art. 334 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, is formed by social relations regarding the development in strict accordance with the law of the activity of private sector entities, which is incompatible with giving illicit remuneration to arbitrators elected or appointed to resolve a dispute by arbitration, to persons administering a commercial, social or other non-state organization, to persons working for such an organization or to participants in a sports betting event.*

Keywords: *taking bribes; giving bribes; the special legal object of the offence; integrity; the private sector; commercial organizations, social organizations or other non-state organizations; the secondary legal object of the offence.*

Analiza noastră se va axa pe stabilirea conținutului obiectului juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM.

În opinia lui O. I. Petrenko, conținutul obiectului juridic special al infracțiunii depinde de conținutul obiectului juridic generic al acesteia. Obiectul juridic special al infracțiunii concretizează obiectul juridic generic al acesteia și corelează logic cu acesta ca parte a unui întreg. [1] V. Grosu are o părere asemănătoare: „Obiectul juridic generic sau de grup se reflectă în parte în obiectul juridic special al infracțiunii din grupul respectiv”. [2, p. 181]

Așadar, obiectul juridic special al infracțiunilor, prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, trebuie să constituie o parte a relațiilor sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, adică a organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești sau altor organizații nestatale.

Referitor la luarea de mită, A. Ionașcu exprimă următoarea părere: „Obiectul nemijlocit principal (de bază) al infracțiunii îl reprezintă activitatea și funcționarea normală a unui element constitutiv al aparatului puterii de stat și de administrare sau, concret, a unei întreprinderi, instituții, organizații”. [3] Nu este clar la care „luare de mită” se referă acest autor. Menționarea „aparatului puterii de stat și de administrare” în caracterizarea obiectului juridic special al luării de mită demonstrează că A. Ionașcu se referă mai degrabă la luarea de mită în accepțiunea legii penale române. În legătură cu aceasta, trebuie să constatăm că stabilirea conținutului obiectului juridic special al infracțiunilor, prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, nu poate fi făcută prin prisma unor reglementări penale din alte state. În caz contrar, rezultatele analizei pot fi eronate.

Nici opinia lui S.D. Dobre nu corespunde conținutului art. 333 și 334 CP RM: „Obiectul juridic special al infracțiunii de luare de mită este reprezentat de relațiile sociale a căror normală formare, desfășurare și dezvoltare nu ar fi posibilă în lipsa asigurării exercitării cu probitate de către funcționari a propriilor atribuții de serviciu. [...] Obiectul juridic special al infracțiunii de dare de mită este reprezentat de relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității de serviciu ce nu poate să se deruleze în mod corect atunci când intervin factori perturbatori care, pe fondul soluționării unor interese personale, acționează în mod indirect în detrimentul celorlalți beneficiari ai serviciilor prestate decătore funcționar”. [4, p. 155]

Nu putem să nu remarcăm termenul „probitate” folosit de S. D. Dobre. „Probitate” înseamnă: integritate; cinste; onestitate. A. Sitaru și G.M. Tite menționează: „Din perspectiva unei organizații private, integritatea este privită ca o busolă care coordonează permanent activitatea companiei, cu scopul de a impune profesionalism în tot ceea ce face aceasta. De altfel, primul principiu al profesionalismului este integritatea, pentru că acțiunea cu integritate devine o cerință centrală pentru un succes susținut”. [5] Henk van Luijk afirmă: „Cum putem caracteriza integritatea în domeniul privat și în domeniul public? Integritatea în ambele cazuri reprezintă o formă de integritate socială și poate fi descrisă drept responsabilitatea acceptată în mod conștient pentru o atitudine și o practică bine

echilibrată față de așteptările sociale legitime cu privire la drepturile și interesele tuturor părților interesate”. [6]

Privită din perspectiva ultimelor două opinii, este prea largă viziunea lui P. Dungan, T. Medeanu și V. Pașca cu privire la obiectul juridic special al luării de mită: „Obiectul juridic îl constituie valorile sociale privitoare la cinstea, corectitudinea, probitatea în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu ale funcționarilor publici și a altor funcționari și la apărarea intereselor legale ale persoanelor împotriva faptelor negative ale acestora, în scopul desfășurării normale a activității de serviciu”. [7, p. 8] O astfel de caracterizare nu scoate în evidență specificul valorii sociale care suferă atingere doar în cazul comiterii luării de mită. Din acest punct de vedere, susținem opinia lui M. Safta: „Integritatea în mediul de afaceri este strâns legată de lupta împotriva corupției, dar nu este confundată cu aceasta, domeniul său de aplicare fiind mult mai larg. Astfel, studiile în domeniu identifică domeniile vizate de integritatea în domeniul afacerilor: activități financiare / administrative interne din cadrul organizației, relația cu furnizorii, relațiile de muncă, recrutarea, relația cu clienții, relația cu guvernul și funcționarii publici, parteneriate. Orice abordare a integrității în mediul de afaceri nu poate ignora cadrul politic și legislativ, astfel încât rolul statului în aceste componente este esențial pentru dezvoltarea unui mediu de afaceri caracterizat prin echitate”. [8]

Noțiunea „integritate în sectorul privat” este definită în art. 3 din Legea nr. 82 din 25.05.2017 a integrității [9] (în continuare – Legea nr. 82/2017): „capacitatea organizațiilor comerciale de a interacționa cu entitățile publice, precum și între ele, în mod legal, transparent, obiectiv și în baza libertății concurenței”. De asemenea, în alin. (1) art. 37 al acestei legi se stabilește: „Climatul de integritate a mediului de afaceri în relațiile cu sectorul public se cultivă prin: a) respectarea procedurilor de achiziție publică; b) respectarea limitărilor de publicitate stabilite pentru agenții publici; c) respectarea restricțiilor și limitărilor stabilite pentru foștii agenți publici; d) respectarea normelor de etică a afacerilor; e) implementarea sistemelor de control intern; f) transparența acționariatului, fondatorilor, administratorilor și beneficiarilor efectivi ai organizațiilor comerciale; g) transparența afacerilor sectorului privat cu statul”.

Sub aceste aspecte, noțiunea „integritate în sectorul privat” din Legea nr. 82/2017 corespunde cu poziția lui M. Safta, conform căreia integritatea nu ține neapărat de prevenirea și combaterea corupției.

Pe de altă parte, conform alin. (1) art. 43 din Legea nr. 82/2017, „lipsa integrității în sectorul public și în cel privat conduce la săvârșirea actelor de corupție și a celor conexe acestora și atrage răspunderea, după caz, disciplinară, civilă, contravențională sau penală”. În această ipoteză, noțiunea de integritate este centrată pe fenomenul corupției, ceea ce contravine poziției lui M. Safta.

Luând în considerare multitudinea de manifestări, care reprezintă actele de corupție și cele conexe acestora (enumerare în art. 44 și 45 din Legea nr. 82/2017), considerăm că noțiunea de integritate nu poate reda specificul valorilor sociale care suferă atingere anume în cazul comiterii infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM.

Deoarece am ajuns în impas, considerăm necesară examinarea opiniilor doctrinarilor autohtoni cu privire la conținutul obiectului juridic special al acestor infracțiuni.

Părerea lui T. Popovici, A. Airapetean, D. Ioniță, S. Prodan și R. Popov este că obiectul juridic special al infracțiunilor, prevăzute la art. 333 CP RM, îl constituie „relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești și a altor organizații nestatale”. [10, p. 712; 11, p. 537; 12] Această opinie este prea largă. O astfel de caracterizare ar fi potrivită mai degrabă pentru obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Obiectul juridic special al infracțiunilor, prevăzute la art. 334 CP RM, este descris astfel de către T. Popovici, A. Airapetean, D. Ioniță, S. Prodan și R. Popov: „relațiile sociale referitoare la activitatea de serviciu în organizațiile comerciale, obștești și în alte organizații nestatale, activitate a cărei bună desfășurare este incompatibilă cu săvârșirea unor fapte de corupere asupra funcționarilor din sectorul obștesc și privat”. [10, p. 715; 11, p. 539; 12] În mare parte, această viziune poate fi acceptată, cu excepția folosirii termenului „corupere”. Acest termen este valabil în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 324 și 325 CP RM.

Într-o altă sursă, lipsește punctul de vedere al lui T. Popovici cu privire la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM. În același timp, obiectul juridic special al infracțiunilor, prevăzute la art. 334 CP RM, este descris de către T. Popovici în felul următor: „activitatea, întemeiată pe lege, a persoanelor care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale”. [13] Părerea dată este prea largă. O astfel de caracterizare ar fi potrivită mai curând pentru obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova.

Aceeași constatare poate fi făcută în legătură cu poziția exprimată de A. Borodac. Acest autor caracterizează obiectul juridic special al tuturor infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, inclusiv al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, prin următoarea formulare: „relațiile sociale care condiționează ocotirea activității normale a aparatului de conducere al unei organizații nestatale concrete”. [14, p. 506]

Din considerente similare, nu putem accepta opinia lui I. Țurcanu cu privire la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la:

- art. 333 CP RM: „relațiile sociale cu privire la funcționarea normală, reglementată prin legislația în vigoare, a organizației gestionate” [15, p. 655];
- art. 334 CP RM: „relațiile sociale cu privire la funcționarea normală, reglementată prin legislația în vigoare, a organizației comerciale, obștești sau a altor organizații nestatale gestionate”. [15, p. 657]

În plus, nu este posibil ca obiectul juridic special al infracțiunilor de luare de mită să coincidă cu obiectul juridic special al infracțiunilor de dare de mită. Argumentul, de ce o astfel de coincidență nu este posibilă, este prezentat de P. Dungan, T. Medeanu și V. Pașca: „Pluralitatea naturală de făptuitori poate îmbrăca forma incriminării unității de infracțiune, cum este cazul infracțiunii de bigamie sau forma incriminării bilaterale sau al dublei incriminări cum este cazul infracțiunilor de dare de mită și luare de mită, ca infracțiuni de sine stătătoare (disociate)”. [7, p. 7] Dacă luarea de mită și darea de mită ar fi fost incriminate sub forma unității de infracțiune, atunci acestea ar fi constituit modalități ale aceleiași infracțiuni și ar fi avut același obiect juridic special. Cum însă luarea de mită și darea de mită sunt

incriminate distinct în art. 333 și 334 CP RM, ele nu pot avea același obiect juridic special.

V. Cușnir exprimă următorul punct de vedere referitor la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la:

- art. 333 CP RM: „relațiile sociale privind buna funcționare a organizațiilor comerciale, obștești și a altor organizații nestatale, precum și cinstea, corectitudinea și loialitatea managerilor (administratorilor, gestionarilor) – ca o condiție necesară a îndeplinirii, conform legii, a obligațiilor care le revin în legătură cu gestionarea organizației” [16, p. 736];

- art. 334 CP RM: „relațiile sociale a căror normală desfășurare determină necesitatea combaterii faptelor care aduc atingere bunei funcționări a organizațiilor comerciale, obștești și altor organizații nestatale. Cerând celor ce gestionează corectitudine și probitate în îndeplinirea obligațiilor de funcție, legea asigură acestora, în același timp, o protecție eficientă împotriva actelor de mituire la care ar putea fi expuși”. [16, p. 740]

Cinstea, corectitudinea și loialitatea sunt condiții necesare, dar nu și suficiente, în vederea prevenirii și combaterii luării de mită și a dării de mită. Reiterăm că noțiunea de integritate nu poate reda specificul valorilor sociale care suferă atingere doar în cazul comiterii infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM. Același lucru se poate afirma despre noțiunile apropiate ca sens: cinste; corectitudine; loialitate.

L. Gîrla și Iu. Tabarcea au următoarea opinie privitoare la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la:

- art. 333 CP RM: „relațiile sociale care asigură exercitarea normală a activității de gestionare în organizațiile comerciale, obștești și în alte organizații nestatale, precum și interesele legate de o astfel de activitate a persoanelor fizice sau juridice ori a statului” [17, p. 375];

- art. 334 CP RM: „relațiile sociale care asigură exercitarea normală a activității de gestionare în organizațiile comerciale, obștești și în alte organizații nestatale, precum și interesele legate de o astfel de activitate a persoanelor fizice sau juridice ori a statului”. [17, p. 377]

Nu este posibil ca obiectul juridic special al infracțiunilor de luare de mită să coincidă cu obiectul juridic special al infracțiunilor de dare de mită. În afară de aceasta, punctul de vedere a lui L. Gîrla și Iu. Tabarcea se referă mai curând la obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, decât la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM.

În fine, S. Brînză și V. Stati exprimă următorul punct de vedere referitor la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la:

- art. 333 CP RM: „relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sectorul privat, care presupune respectarea de către un arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală sau care lucrează pentru o astfel de organizație, de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat a obligației de a pretinde, accepta sau primi remunerația în strictă conformitate cu legea” [18, p. 944];

• art. 334 CP RM: „relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sectorul privat, care este incompatibilă cu săvârșirea unor fapte de mituire a arbitrilor aleși sau numiți să soluționeze prin arbitraj un litigiu, ori a persoanelor care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală sau care lucrează pentru o astfel de organizație, ori a participanților la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat”. [18, p. 960]

Considerăm necesare și suficiente toate caracteristicile obiectului juridic special a, infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită, enumerate de S. Brînză și V. Stati. Pornind de la dependența obiectului juridic special al acestor infracțiuni de obiectul juridic generic al acestora, autorii continuă cu specificarea subiecților implicați în săvârșirea luării de mită și a dării de mită, pentru a încheia cu descrierea interdicției impuse acestor subiecți, interdicție care sugerează conținutul valorilor sociale specifice lezate în cazul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM.

Luând în considerare propria poziție cu privire la obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, propunem următoare viziune:

• obiectul juridic special al infracțiunilor, prevăzute la art. 333 CP RM, îl constituie relațiile sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, care este incompatibilă cu luarea remunerației ilicite de către arbitrii aleși sau numiți să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de către persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de către persoanele care lucrează pentru o astfel de organizație ori de către participanții la un eveniment sportiv de pariat;

• obiectul juridic special al infracțiunilor, prevăzute la art. 334 CP RM, îl formează relațiile sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, care este incompatibilă cu darea remunerației ilicite către arbitrii aleși sau numiți să soluționeze prin arbitraj un litigiu, către persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, către persoanele care lucrează pentru o astfel de organizație ori către participanții la un eveniment sportiv de pariat.

A. Ionașcu atinge problema obiectului juridic secundar al luării de mită: „Obiectul nemijlocit suplimentar al infracțiunii îl constituie cinstea și demnitatea persoanei. Referindu-ne la această teză, concludem că, în unele cazuri, de exemplu, acțiunile însoțite de extorcarea mitei, mituitul îl „obligă” pe mituitor să îndeplinească „condițiile” înaintate”. [3] După care A. Ionașcu folosește noțiunile „cinste” și „demitate” cu o altă conotație: „În general, sunt de părerea că orice funcționar, lucrător al aparatului de stat sau obștească care se încumetă a lua mită, indiferent de valoarea ei și de motivele ce l-au impus la săvârșirea unei asemenea fapte, poate fi considerat totalmente lipsit de cinste și demnitate. Trebuie exclus orice motivație la acest capitol – starea grea economico-financiară, nereținerii la timp a muncii, necesitatea acută demijloace bănești etc.” [3] În acest caz, reiese că făptuitorul atentează la propria cinste și demnitate, ceea ce vine în dezacord cu însăși ideea de obiect juridic al infracțiunii.

Prea generală și vagă este părerea exprimată de P. Dungan, T. Medeanu și V. Pașca: „Incrimnarea faptelor de corupție implică și un obiect juridic secundar constituit din relațiile sociale referitoare la asigurarea și respectarea drepturilor și

intereselor legitime ale persoanelor”. [7, p. 8] Nu este posibil ca luarea de mită să lezeze toate drepturile și interesele pe care le poate avea o persoană. Autorii nu explică care anume drepturi și interese sunt lezate, în plan secundar, în cazul săvârșirii luării de mită.

La fel de abstractă este opinia lui A. Borodac. Acesta vorbește despre un obiect juridic secundar al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova: „relațiile sociale care ocrotesc interesele publice, drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, viața sau sănătatea persoanei, proprietatea”. [14, p. 506]

În fine, S. Brînză și V. Stati menționează: „În cazul infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică (morală) a persoanei”. [18, p. 956]

Acest punct de vedere este întemeiat, având în vedere interpretarea noțiunii „extorcare”, propusă în pct. 3.4 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție: „[...] punerea victimei în situația care o determină să-i transmită coruptului remunerația ilicită, pentru a preîntâmpina producerea efectelor nefaste pentru interesele legitime sau ilegite ale victimei [...]; amenințarea cu lezarea intereselor legitime sau ilegite ale victimei (nu lezarea efectivă), în cazul în care aceasta nu-i transmite coruptului remunerația ilicită [...]; nesatisfacerea solicitării victimei, astfel încât aceasta este nevoită să transmită remunerația ilicită către corupt, pentru a evita lezarea unor interese legitime sau ilegite ale victimei [...]”. [19] Din această recomandare, care poate fi ajustată la ipoteza prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, rezultă că extorcarea mitei poate presupune amenințarea cu violența sau aplicarea violenței. Prin astfel de fapte se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică a persoanei.

BIBLIOGRAFIE:

1. Петренко О. І. Об'єкт підкупу учасників та організаторів спортивних змагань. În: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 2014, Вип. 28, p. 30-33.
2. Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. Drept penal: partea generală. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p.
3. Ionașcu A. Pericolul social și obiectul infracțiunii de luare de mită. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice, 2012, nr. XII, p. 139-141.
4. Dobre S. D. Infracțiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală: teză de doctorat. București, 2018. 234 p.
5. Sitaru A., Tite G.M. Integritatea și conformitatea conduitei în mediul privat. În: Revista Română de drept penal al afacerilor, 2019, nr. 2, p. 86-97.
6. Van Luijk H. Integrity in the private, the public, and the corporate domain. În: Brenkert G. G. Corporate integrity & accountability. Thousand Oaks: Sage Publications, 2004, p. 38-54.

7. Dungan P., Medeanu T., Pașca V. Drept penal: partea specială: prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. II. București: Universul Juridic, 2013. 590 p.
8. Safta M. Integrity in the business environment. În: Juridical Tribune (Tribuna Juridica), 2018, vol. 8, is. 3, p. 811-822.
9. Legea nr. 82 din 25.05.2017 a integrității. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 229-243.
10. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A.Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003. 836 p.
11. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.
12. Airapetean A., Ioniță D., Prodan S., Popov R. Drept penal. Partea Specială: Note de curs. (Ciclul I). Chișinău, 2013. 350 p. Disponibil: http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal_Partea_speciala_I,_II.pdf
13. Комментарий к Уголовному Кодексу Республики Молдова. Общая и Особенная Часть / Под ред. В. Бужора, В. Гуцуляка. Disponibil: <https://criminology.md/index.php/ro/manuale-si-monografii/225-kommentarij-k-ugolovnomu-kodeksu-respubliki-moldova-obshchaya-i-osobennaya-chast>
14. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
15. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. et al. Drept penal. Partea Specială. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
16. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale). Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
17. Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 2. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 592 p.
18. Brînză S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
19. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

Brînza Sergiu Mihail, Stati Vitalie Anatol
Universitatea de Stat din Moldova
(Chişinău, Moldova)

NOȚIUNEA „ALTE URMĂRI GRAVE” ÎN CONTEXTUL INFRAACȚIUNII DE VIOL: ANALIZA POZIȚIEI CURȚII CONSTITUȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Adnotare. Autorii nu sunt de acord cu poziția exprimată în Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 67 din 15.06.2020. Dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 171 din Codul penal al Republicii Moldova (care prevede răspunderea pentru violul soldat cu alte urmări grave (altele decât vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decât decesul victimei)) are un efect „poluant” asupra textului legii penale, oferind prilej pentru aplicarea abuzivă a acestei dispoziții. În cazul acestei dispoziții, detalierea sintagmei „alte urmări grave” nu-și are rostul. Prevederile clare și previzibile de la lit. d) („care a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății”) și lit. e) („care a provocat din imprudență decesul victimei”) din alin. (3) art. 171 din Codul penal al Republicii Moldova epuizează conținutul noțiunii „urmări grave”, fiind astfel suficiente. În concluzie, este necesară abrogarea prevederii de la lit. f) alin. (3) art. 171 din Codul penal al Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: viol; alte urmări grave; claritatea și previzibilitatea legii penale; aplicarea legii penale prin analogie; abrogarea normei; Curtea Constituțională.

*Брынза Сергей Михайлович,
Стати Виталий Анатольевич
Государственный университет Молдовы
(Кишинев, Молдова)*

ПОНЯТИЕ «ИНЫЕ ТЯЖКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ» В КОНТЕКСТЕ СОВЕРШЕНИЯ ИЗНАСИЛОВАНИЯ: АНАЛИЗ ПОЗИЦИИ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Аннотация. Авторы не согласны с позицией, выраженной в Определении Конституционного Суда Республики Молдова № 67 от 15 июня 2020 г. Положения п. f) ч. (3) ст. 171 Уголовного кодекса Республики Молдова (который предусматривает ответственность за изнасилование, повлекшее иные тяжкие последствия (иные, чем тяжкое телесное повреждение или иной тяжкий вред здоровью либо смерть потерпевшей (потерпевшего))) оказывает негативное воздействие на текст уголовного закона, предоставляя возможность злоупотребительного применения этих положений. В случае данных положений не имеет смысла детализировать словосочетание «иные тяжкие последствия». Четкие и предсказуемые положения п. d) («повлекшее по неосторожности причинение тяжкого телесного повреждения или иного тяжкого вреда здоровью») и п. e) («повлекшее по неосторожности смерть потерпевшей (потерпевшего)») ч. (3) ст. 171 УК Республики Молдова исчерпывает содержание понятия

«тяжкие последствия», поэтому являются достаточными. В итоге сформулирован вывод о необходимости отмены положений п. ф) ч. (3) ст. 171 Уголовного кодекса Республики Молдова.

Ключевые слова: изнасилование; иные тяжкие последствия; ясность и предсказуемость уголовного закона; применение уголовного закона по аналогии; отмена нормы; Конституционный суд.

Brinza Sergiu M., Stati Vitalie A.
Moldova State University
(Chisinau, Moldova)

THE CONCEPT OF “OTHER SEVERE CONSEQUENCES” IN THE CONTEXT OF COMMITTING RAPE: ANALYSIS OF THE POSITION OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstraction. The authors disagree with the position expressed in the Decision of the Constitutional Court of the Republic of Moldova no. 67 of June 15, 2020. The provision from let. f) para. (3) art. 171 of the Criminal Code of the Republic of Moldova (which provides for liability for rape that results in other severe consequences (other than severe bodily injury or damage to health or death of the victim)) has a “polluting” effect on the text of criminal law, providing an opportunity for the abuse of these provisions. In the case of this provision, it is pointless to detail the expression “other severe consequences”. The clear and predictable provisions from let. d) (“that causes by imprudence severe bodily injury or damage to health”) and let. e) (“that causes by imprudence the death of the victim”) of para. (3) art. 171 of the Criminal Code of the Republic of Moldova exhausts the content of the notion “serious consequences”, being thus sufficient. In conclusion, it is necessary to abrogate the provision from let. f) para. (3) art. 171 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

Keywords: rape; other severe consequences; clarity and predictability of criminal law; application of criminal law by analogy; abrogation of the norm; Constitutional Court.

Într-un proiect legislativ publicat recent de Ministerul Justiției [1], se propune, *inter alia*, excluderea din alin. (3) art. 171 CP RM a literei f) „soldat cu alte urmări grave”. În Nota informativă la Proiect se arată: „În proiectul respectiv nu se regăsește agravanta „soldată cu urmări grave”. Or, Curtea Constituțională a Republicii Moldova s-a expus anterior că textul „soldate cu urmări grave” nu întrunește cerințele de calitate și accesibilitate a legii (considerent expus, bunăoară, în Hotărârea Curții Constituționale nr. 24 din 17 octombrie 2019, § 129)” [2]. În cadrul unui studiu, cei doi coautori ai investigației de față, împreună cu S. Copețchi, am exprimat următoarea opinie referitoare la această inițiativă de remaniere a legii penale: „Suntem de acord cu ideea de excludere din alin. (3) art. 171 CP RM a literei f) „soldat cu alte urmări grave”. Totodată, considerăm precipitată concluzia autorilor Proiectului că noțiunea „alte urmări grave” de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM ar avea un conținut identic cu cel al noțiunilor omonime din art. 189, 307, 327, 329 și 335 CP RM și că, drept urmare, în situația analizată, ar fi aplicabilă soluția

din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 24 din 17.10.2019 privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin. (1¹) din Codul penal [3] (în continuare – Hotărârea CC RM nr. 24/2019). Nu întotdeauna, identitatea de formă implică identitatea de conținut. Nu se poate susține că noțiunea „alte urmări grave”, consemnată la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, are un conținut identic cu cel al noțiunilor omonime din art. 189, 307, 327, 329 și 335 CP RM. La 26.02.2020 la Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost depusă Sesizarea nr. 27g privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal [4]. Sperăm că instanța de contencios constituțional va constata neconstituționalitatea noțiunii „alte urmări grave”, specificate la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM” [5].

Între timp, decizia instanței de contencios constituțional, pe care am anticipat-o, a fost adoptată. Ne referim la Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 67 din 15.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 27g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 171 din Codul penal (alte urmări grave ale infracțiunii de viol) [6] (în continuare – Decizia CC RM nr. 67/2020). În rezultatul examinării acestei decizii, Curtea Constituțională a declarat „inadmisibilă sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „soldat cu alte urmări grave” din alin. (3) lit. f) din articolul 171 al Codului penal, ridicată de dl avocat Patrișii Miron, în interesele inculpatului Dionisie Țigănaș, în dosarul nr. 1-156/19, pendinte la Judecătoria Criuleni, sediul central” [6]. În cele ce urmează, ne propunem să analizăm argumentele instanței de contencios constituțional. Astfel, în primul rând, reține atenția următorul fragment din Decizia CC RM nr. 67/2020:

„24. Autorul excepției de neconstituționalitate susține că textul „soldat cu alte urmări grave” din articolul 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal ar fi imprezvizibil, bazându-se pe raționamentele din Hotărârea Curții Constituționale nr. 24 din 17 octombrie 2019.

25. În această hotărâre, Curtea a constatat că noțiunea de „urmări grave” conținută de articolele 189 alin. (3) lit. f) [Șantajul], 307 alin. (2) lit. c) [Pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii], 327 alin. (2) lit. c) [Abuzul de putere sau abuzul de serviciu], 329 alin. (2) lit. b) [Neglijența în serviciu] și 335 alin. (1¹) [Abuzul de serviciu în domeniul privat] din Codul penal este formulată de o manieră imprecisă și neclară și le acordă autorităților care o aplică o marjă excesivă de discreție. Curtea a conchis că noțiunea în discuție nu îndeplinește standardul calității legii penale, fiind contrară articolelor 1 alin. (3) și 22, coroborate cu articolul 23 alin. (2) din Constituție (§ 128).

26. Din aceleași motive, prin Hotărârea nr. 22 din 1 octombrie 2018, Curtea a declarat neconstituțional articolul 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal, care prevedea răspunderea pentru excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave.

27. Totuși, aceste hotărâri au fost pronunțate într-un context diferit de cel din prezenta sesizare. [...]”.

30. [...] Dezvoltarea progresivă a dreptului penal prin intermediul interpretării, al elucidării și al adaptării judiciare la circumstanțele în schimbare nu este contrară articolului 7 [din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților

Fundamentale], având în vedere faptul că este conformă cu esența infracțiunii și previzibilă în mod rezonabil”.

Consternează afirmația nu tocmai inspirată „aceste hotărâri au fost pronunțate într-un context diferit de cel din prezenta sesizare” din fragmentul precitat. Oare corespunderea unei norme penale standardului calității legii penale ar trebui să depindă de contextul în care se pronunță un act al Curții Constituționale? Din perspectiva prezentului studiu, considerăm că ar trebui să conteze nu un asemenea context, ci faptul dacă sintagma „alte urmări grave”, utilizată la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, suferă sau nu de carențe similare – după esența lor juridică – cu cele consemnate în Hotărârea CC RM nr. 24/2019, în cazul sintagmelor omonime care au fost folosite în art. 189, 307, 327, 329 și 335 CP RM. Reiterăm că noțiunea „alte urmări grave” de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM nu are un conținut identic cu cel al noțiunilor omonime care au fost utilizate în art. 189, 307, 327, 329 și 335 CP RM. Or, contextul în care se comite infracțiunea, prevăzută la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, este diferit de cel în care erau săvârșite infracțiunile prevăzute la lit. f) alin. (3) art. 189, lit. c) alin. (3) art. 307, lit. c) alin. (2) art. 327, lit. b) alin. (2) art. 329 și alin. (1¹) art. 335 CP RM. Însă, contextul în care era comisă infracțiunea, prevăzută la lit. f) alin. (3) art. 189 CP RM, era, de asemenea, diferit de cel în care erau săvârșite infracțiunile prevăzute la lit. c) alin. (3) art. 307, lit. c) alin. (2) art. 327, lit. b) alin. (2) art. 329 și alin. (1¹) art. 335 CP RM. Cu toate acestea, prin Hotărârea CC RM nr. 24/2019, sintagma „soldate cu alte urmări grave”, care a fost folosită în dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 189 CP RM, a fost declarată neconstituțională. În cazul acestei sintagme, instanța de contencios constituțional nu a remarcat (așa cum a făcut-o în Decizia CC RM nr. 67/2020) că „dezvoltarea progresivă a dreptului penal prin intermediul interpretării, al elucidării și al adaptării judiciare la circumstanțele în schimbare nu este contrară articolului 7 [din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale], având în vedere faptul că este conformă cu esența infracțiunii și previzibilă în mod rezonabil”. Instanța de contencios constituțional nu a considerat de cuviință să argumenteze de ce, în cazul prevederii de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, este relevantă dezvoltarea progresivă a dreptului penal prin intermediul interpretării, al elucidării și al adaptării judiciare la circumstanțele în schimbare, pe când în cazul prevederii de la lit. f) alin. (3) art. 189 CP RM, o astfel de dezvoltare a dreptului penal nu este relevantă.

Încă acum aproximativ 15 ani, în urma efectuării expertizei Codului penal al Republicii Moldova, V. Coussirat-Coustere, expert al Consiliului Europei, a ajuns la concluzia că expresia imprecisă „alte urmări grave”, utilizată în legea penală autohtonă, prezintă pericol pentru principiul legalității și al previzibilității [7]. În adevăr, alin. (2) art. 3 CP RM conține o interdicție expresă de aplicare a legii penale prin analogie. Această interdicție limitează discreția factorilor abilitați cu aplicarea legii penale. Totuși, în unele cazuri (de exemplu, în cazul utilizării în textul legii penale a unor noțiuni estimative), atestăm un grad sporit de discreție în ceea ce privește calificarea unei fapte în baza unei norme penale. Noțiunea „alte urmări grave”, utilizată la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, este o noțiune estimativă. În această ordine de idei, îl vom cita pe S. Copețchi: „Semnele estimative sunt semnele al căror conținut depinde de împrejurările concrete în care a fost comisă fapta infracțională. [...] Semnele estimative nu dispun de o structură strict fixată a

conținutului și se prezintă drept formule legislative abstracte” [8]. În alți termeni, scopul declarat al recurgerii la noțiunea utilizată la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM ar fi cel de a oferi factorilor, abilitați cu aplicarea legii penale, posibilitatea de a ține cont de circumstanțele concrete ce caracterizează urmările survenite în rezultatul săvârșirii violului. Problema constă în limita fragilă dintre aplicarea legii penale prin analogie și interpretarea unei noțiuni de genul celei utilizate la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM. În aceste împrejurări, factorii, abilitați cu aplicarea legii penale, sunt tentați să aplice lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM în condițiile în care nu se exclude temeiul aplicării alin. (1) sau (2) art. 171 CP RM. O astfel de practică nefastă și aproape cutumiară este denumită în doctrina penală „calificare supraestimată” sau „calificare cu marjă”, presupunând învinuirea intenționată a făptuitorului în baza unei norme care prevede răspunderea pentru o infracțiune mai gravă decât cea pe care făptuitorul a săvârșit-o în realitate [9-11].

Într-o ipoteză pe care o considerăm apropiată (datorită ambiguității formulării) de cea consemnată la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, Curtea Constituțională a constatat: „Din cauza neclarității prevederii de la articolul 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal, alegerea dintre această dispoziție și cea de la articolul 361 alin. (1) din Codul penal nu poate fi făcută de către cei competenți să aplice legea penală decât cu aproximație, în funcție de aprecieri lipsite de obiectivitate” [12]. În Decizia CC RM nr. 67/2020, instanța de contencios constituțional nu a recurs *mutatis mutandis* la un astfel de raționament. Din motive obscure, s-a considerat că alegerea dintre alin. (1) sau (2) art. 171 CP RM, pe de o parte, și lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, pe de altă parte, poate fi făcută cu exactitate și cu obiectivitate de către cei abilitați cu aplicarea legii penale.

Alte argumente ale instanței de contencios constituțional, pe care urmează să le analizăm, se conțin în următorul fragment al Deciziei CC RM nr. 67/2020:

„27. [...] Consecințele grave ale infracțiunii de viol pot apărea ulterior și, prin urmare, este imposibilă o enumerare exhaustivă a acestora în cuprinsul dispozițiilor articolului 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal.

28. Astfel, legea penală nu poate să prevadă exhaustiv toate urmările prejudiciabile ale infracțiunii de viol, având în vedere particularitățile sale. Totodată, Curtea menționează că Codul penal nu poate să abunde în texte explicative (HCC nr. 25 din 13 octombrie 2015, § 38; DCC nr.91 din 19 septembrie 2019, § 17)”.

Care o fi valoarea explicativă atribuită de Curtea Constituțională afirmației „Consecințele grave ale infracțiunii de viol pot apărea ulterior și, prin urmare, este imposibilă o enumerare exhaustivă a acestora în cuprinsul dispozițiilor articolului 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal”? În cazul oricărei infracțiuni pasibile de survenirea unor urmări prejudiciabile, acestea, așa cum este firesc, apar după săvârșirea infracțiunii și nu înainte de săvârșirea acesteia.

Totuși, odată ce instanța de contencios constituțional face o astfel de afirmație, rezultă că nu este posibilă enumerarea exhaustivă a urmărilor prejudiciabile în cazul niciunei infracțiuni pasibile de survenirea unor urmări prejudiciabile? Dacă este așa, de ce atunci în pct. 131 al Hotărârii CC RM nr. 24/2019 se specifică: „[...] Curtea va emite o Adresă către Parlament în vederea stabilirii în legea penală, cu exactitate, a urmărilor care pot fi calificate drept „urmări grave” în contextul tuturor infracțiunilor din Codul penal (subl. ns.)”? În Adresa către Parlamentul Republicii Moldova din finalul acestei hotărâri se enunță: „Curtea a

constatat că prin Legea nr. 277 din 18 decembrie 2008, Parlamentul a exclus sintagma „urmări grave” din textul unor articole din Codul penal și a substituit-o cu texte clare și previzibile. De exemplu, noțiunea de „urmări grave” de la articolul 215 din Codul penal [răspândirea bolilor epidemice] a fost substituită cu următorul text: vătămarea gravă sau medie a sănătății sau cu decesul persoanei. Modificări similare au intervenit și în textul articolului 197 alin. (2) din Codul penal [distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor]. În Nota informativă la proiectul Legii în discuție, autorii acesteia au susținut că menținerea în Codul penal a noțiunii de „urmări grave” contravine principiului legalității și previzibilității legii penale. De asemenea, s-a menționat că era necesară stabilirea exhaustivă a urmărilor grave care pot surveni ca urmare a comiterii unei infracțiuni. Curtea nu a putut constata niciun motiv pertinent cu privire la modificarea de către Parlament doar a acestor articole, pentru că raționamentele indicate în Nota informativă erau valabile pentru toate articolele din Codul penal care cuprindeau noțiunea de „urmări grave” (subl. ns.)” În mod similar, în Adresa către Parlamentul Republicii Moldova din finalul Hotărârii Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave) (în continuare – Hotărârii CC RM nr. 22/2018), se arată: „[...] Având în vedere faptul că noțiunea de „urmări grave” se regăsește și în alte articole ale Codului penal (subl. ns.), Curtea atrage atenția Parlamentului în privința necesității aducerii normelor penale în corespundere cu raționamentele expuse în hotărârea menționată” [13].

Nici în pct. 131 al Hotărârii CC RM nr. 24/2019, nici în adresele către Parlamentul Republicii Moldova din finalul acestei hotărâri și al Hotărârii CC RM nr. 22/2018, nu se face vreo excepție în ceea ce privește noțiunea „alte urmări grave” din dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM. Deci, la momentul adoptării Hotărârii CC RM nr. 24/2019 și a Hotărârii CC RM nr. 22/2018, instanța de contencios constituțional a considerat că această dispoziție trebuie adusă în corespundere cu raționamentele expuse în hotărârile în cauză. La momentul adoptării Deciziei CC RM nr. 67/2020, dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM nu a fost adusă în corespundere cu raționamentele expuse în Hotărârea CC RM nr. 24/2019 și în Hotărârea CC RM nr. 22/2018. În pofida acestui fapt, în mod surprinzător, în Decizia CC RM nr. 67/2020 nu a fost stabilită neconstituționalitatea dispoziției de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM. Astfel, se profilează trei variante posibile: 1) în Decizia CC RM nr. 67/2020, instanța de contencios constituțional se contrazice și nu valorizează raționamentele expuse în Hotărârea CC RM nr. 24/2019 și în Hotărârea CC RM nr. 22/2018; 2) a dispărut necesitatea de a aduce dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM în corespundere cu astfel de raționamente; 3) procesul de stabilire a corespunderii unei norme penale standardului calității legii penale este influențat de contextul în care se pronunță un act al Curții Constituționale.

Cât privește varianta nr. 2), o excludem. Or, nu se poate afirma că, între timp, au apărut circumstanțe noi (de exemplu, adoptarea unei norme penale care conține definiția noțiunii care este utilizată în dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM), datorită cărora această dispoziție a devenit clară și previzibilă. Ne-am dori să excludem și varianta nr. 3), însă jurisprudența sinuoasă a Curții Constituționale ne obligă să nu fim atât de optimiști. Astfel, de exemplu, considerentele, reproduse

În Decizia Curții Constituționale nr. 43 din 14.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 54g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 134¹, 217 și 217¹ din Codul penal (analog al substanței stupefiante sau psihotrope) [14] contravin argumentelor invocate în Adresa către Parlamentul Republicii Moldova inclusă în Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 13.10.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr. 79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora [15]. Această contradicție a fost analizată în detalii într-un articol științific [16]. Nu poate fi trecută cu vederea nici contradicția dintre Decizia Curții Constituționale nr. 95 din 21.09.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 1571g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 335 alin. (1) și alin. (1¹) din Codul penal al Republicii Moldova (abuzul de serviciu) [17]¹² și Hotărârea CC RM nr. 24/2019¹³. Probabil, astfel de exemple ar putea continua.

Cele relevate mai sus, cu referire la varianta nr. 3, validează temeinicia relevării variantei nr. 1). Într-adevăr, în Decizia CC RM nr. 67/2020 instanța de contencios constituțional nu valorizează, ci, din contra, face abstracție de raționamentele expuse în Hotărârea CC RM nr. 24/2019 și în Hotărârea CC RM nr. 22/2018. În acest mod, Curtea Constituțională demonstrează că, în materie de stabilire a constituționalității unor prevederi ale părții speciale din Codul penal, are, în unele cazuri, o jurisprudență contradictorie, impredictibilă și conjuncturală.

Alte argumente ale instanței de contencios constituțional se conțin în următorul fragment din Decizia CC RM nr. 67/2020:

„29. Curtea reamintește că, în jurisprudența sa, a reținut că practica judiciară și doctrina juridică pot constitui un reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul unei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia (a se vedea DCC nr. 36 din 19 aprilie 2018, § 31; DCC nr. 46 din 22 mai 2018, § 31; DCC nr. 30 din 19 martie 2020, § 23).

[...] 34. Curtea reiterează că interpretarea și aplicarea dispozițiilor legale la situații concrete excede sferei controlului de constituționalitate și reprezintă o competență a instanțelor judecătorești (a se vedea DCC nr. 91 din 19 septembrie 2019, § 19; DCC nr. 135 din 15 noiembrie 2018, § 23; DCC nr. 130 din 2 decembrie 2019, § 22; DCC nr. 131 din 5 decembrie 2019, § 32; DCC nr. 48 din 5 aprilie 2019, § 15; DCC nr. 32 din 19 martie 2020, § 28)”.

Cât privește practica judiciară, catalogată de Curtea Constituțională drept „reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul unei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia”, am afirmat și reafirmăm: „Nu pot fi excluse cazurile când jurisprudența anterioară contravine legii și/sau Constituției. Aceasta rezultă, de exemplu, din Hotărârea Curții Constituționale a

¹² În această decizie se constată, printre altele: „[...] 27. Cu referire la contestarea dispozițiilor cuprinse la alin. (1¹) al art. 335 din Codul penal, Curtea observă că „urmările grave” constituie o circumstanță agravantă, prevăzută de art. 77 alin. (1) lit. b) din Codul penal, circumstanță care urmează a fi apreciată de instanța de judecată reieșind din faptele particulare ale fiecărui caz în parte. 28. În lumina celor expuse, Curtea reține că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond. [...]”.

¹³ Prin această hotărâre a fost declarat neconstituțional, *inter alia*, textul „acțiunile prevăzute la alin. (1), soldate cu urmări grave” din alin. (1¹) art. 335 CP RM.

Republicii Moldova nr. 21 din 22.07.2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător) (în continuare – Hotărârea CC RM nr. 21/2016 – *n.a.*): „[...] Curtea reține că desfășurarea unei activități în lipsa licenței nu cade sub incidența prevederilor art. 125 din Codul penal, care enumeră exhaustiv modalitățile faptei desfășurării ilegale a activității de întreprinzător.” (pct. 80); „Prin urmare, dispoziția cuprinsă la art. 125 lit. b) din Codul penal nu este una neclară. Dimpotrivă, din redacția acestui articol și a articolului 263 din Codul contravențional rezultă cu claritate că desfășurarea activității de întreprinzător fără licență nu este pasibilă decât de sancțiune contravențională, și nu penală.” (pct. 81); „[...] În domeniul penal, legea este de strictă interpretare. În acest context, însăși Constituția, în articolul 22, garantează că nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos” (pct. 83) [18]. Reiese că este contrară art. 22 din Constituție jurisprudența anterioară intrării în vigoare a Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 21 din 22.07.2016, exprimată în aplicarea art. 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM), deși trebuia să se aplice alin. (4) art. 263 din Codul contravențional” [19].

Dar, să admitem că practica judiciară cu privire la aplicarea lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM îndeplinește exigența de „reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul acestei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia”. Dacă este cu adevărat așa, de ce atunci nu au fost prezentate exemple din practica judiciară, care să confirme această afirmație? Or, în alte cazuri, au fost prezentate asemenea exemple. De pildă, în Decizia Curții Constituționale nr. 74 din 09.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 86g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 349 alin. (1¹) din Codul penal, se menționează: „[...] 18. Examinând obiectul excepției de neconstituționalitate, Curtea constată că aplicarea violenței nepericuloase pentru viață sau sănătate reprezintă o modalitate de comitere a infracțiunii prevăzute de articolul 349 alin. (1¹) din Codul penal. Totodată, legea nu stabilește anumite urmări prejudiciabile care pot fi provocate prin această modalitate, infracțiunea fiind, prin urmare, una formală, considerându-se consumată din momentul aplicării violenței nepericuloase pentru viață sau sănătate. În acest sens, Curtea observă că și practica judiciară a confirmat caracterul formal al infracțiunii în discuție (a se vedea, în acest sens, deciziile Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 9 noiembrie 2016, din dosarul nr. 1ra-1786/2016, și din 7 noiembrie 2017, din dosarul nr. 1ra-1187/2017). 19. De asemenea, Curtea observă că în practica judiciară s-a relevat că prin „violență nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei” în sensul articolului 349 alin. (1¹) se înțelege „provocarea intenționată a leziunilor corporale care nu au avut drept urmare nici dereglarea sănătății, nici pierderea capacității de muncă, ori aplicarea intenționată a loviturilor sau comiterea altor acțiuni violente care au cauzat o durere fizică, dacă nu au creat pericol pentru viața și sănătatea victimei” (a se vedea deciziile Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 14 martie 2018, din dosarul nr. 1ra-511/2018, și din 9 noiembrie 2016, din dosarul 1ra-1786/2016). 20. În acest sens, Curtea reține că practica judiciară, în

special cea a instanței judecătorești supreme, a dezvoltat criteriile obiective de interpretare a prevederilor contestate din Codul penal. Altfel spus, există reperi obiective care ajută interpretul să prevadă sensul exact al textului contestat” [20]. În mod similar, în Decizia Curții Constituționale nr. 46 din 22.05.2018 pentru sistarea procesului privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 352¹ alin. (1) din Codul penal (falsul în declarații), se arată: „[...] 33. Dat fiind rolul instanțelor de judecată în materie de aplicare previzibilă a legii penale, Curtea a constatat că în practica judiciară recentă (decizia Curții de Apel Bălți din 26 iulie 2017, în dosarul nr. 1a -776/2016; decizia Curții Supreme de Justiție din 17 aprilie 2018, în dosarul nr. 1ra-48/2018) s-a interpretat că termenul „organ competent” din articolul 352¹ din Codul penal nu include instanțele judecătorești și organele de urmărire penală. De altfel, Curtea constată că, potrivit acestei interpretări, depunerea declarațiilor false în fața instanțelor judecătorești și a organelor de urmărire penală, inclusiv de către avocați, nu poate atrage răspunderea prevăzută de articolul 352¹ alin. (1) din Codul penal. [...] 35. Prin urmare, deși sesizarea a fost declarată inițial admisibilă, având în vedere evoluția practicii judiciare, în special cea a instanței judecătorești supreme, și dezvoltarea criteriilor obiective de interpretare a articolului 352¹ din Codul penal, inaplicabilitatea prevederilor contestate în privința declarațiilor depuse la instanțele judecătorești și organele de urmărire penală, inclusiv de către avocați, a devenit suficient de previzibilă, fapt pentru care sistează procesul privind controlul constituționalității articolului 352¹ alin. (1) din Codul penal” [21].

În consecință, nu există o confirmare a faptului că practica judiciară cu privire la aplicarea lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM îndeplinește exigența de „reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul acestei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia”.

Cât privește doctrina juridică, considerată de Curtea Constituțională drept „reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul unei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia”, *infra* vom trece în revistă interpretările doctrinare ale noțiunii folosite la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM:

– „În sintagma „viol soldat cu alte urmări grave pentru victimă” legea penală include cazurile care au drept consecință sinuciderea victimei, îmbolnăvirea ei de o maladie psihică, graviditatea sau întreruperea sarcinii etc.” [22, p. 358; 23, p. 261; 24, p. 332] (A. Barbăneagră);

– „Potrivit pct. 12 al Hotărârii Plenului din 29 august 1994 (se are în vedere Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 7 din 29.08.1994 cu privire la practica judiciară în cauzele despre infracțiunile sexuale [25, p. 316-324] – *n.a.*), la urmări grave se referă omorul intenționat al victimei în cursul violului, sinuciderea victimei, boala psihică survenită ca urmare a violului, graviditatea sau întreruperea ei, contaminarea cu o boală grea de către o persoană care știa că suferă de această boală, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății victimei în timpul violului. Tot la aceste urmări grave se referă și survenirea morții victimei ca urmare a unei boli grele de care suferea, în cazul existenței și a determinării unei legături cauzale între violul săvârșit și moarte” [26, p. 121] (A. Borodac);

– „Această circumstanță agravantă operează numai dacă a fost stabilită legătura de cauzalitate dintre viol și urmările prejudiciabile rezultate. Acestea includ: sinuciderea victimei; pierderea capacității victimei de a copula, de a concepe, de a

purta sarcina sau de a naște (cu excepția nașterii care implică efectuarea de cezariană); graviditatea victimei etc.” [27, p. 224] (L. Gîrla și lu. Tabarcea);

— „Forma actuală a circumstanței respective ridică anumite probleme la aplicarea ei în practică. Chiar și interpretarea semnului circumstanțial analizat, făcută de către Plenul CSJ creează confuzii la delimitarea acesteia de alte componente de infracțiune (spre exemplu, nu se impune o claritate în cazul în care faptele urmează a fi încadrate ca viol soldat cu alte urmări grave sau vătămarea gravă a sănătății; în cazul în care consecința este pierderea capacității de a procrea, întreruperea sarcinii etc.). [...] Din conținutul normei ce incriminează fapta de viol ar trebui exclusă sintagma „alte urmări grave”, urmând ca aceasta să fie înlocuită cu enumerarea limitativă a consecințelor ce trebuie sancționate mai aspru (spre exemplu, violul ce are drept consecință: sinuciderea victimei; sarcina extrauterină; apariția sarcinii contraindicate de către medic sau pierderea capacității unei nașteri normale). [...] Normativul penal are la bază principiul legalității, care prevede, prin conținutul său, ca legea penală să fie previzibilă și formulată suficient de clar. În acest sens, este îndeplinită această condițiune atunci când justițiabilul, citind textul dispoziției pertinente și, în caz de necesitate, cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțele judecătorești, poate să știe pentru care acțiuni/inacțiuni urmează a fi supus răspunderii penale. Reieșind din aceste reguli stabilite se impune excluderea unor semne definitorii (de evaluare) din conținutul normativ al infracțiunii de viol, în speță violul soldat cu alte urmări grave” [28, p. 110, 111, 165] (A. Paladii);

— „Conform lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, răspunderea pentru viol se agravează dacă această faptă se soldează cu alte urmări grave. Noțiunea „alte urmări grave”, specificată la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, constituie o noțiune fără conținut. De aceea, această prevedere este inaplicabilă în practică” [29, p. 566] (T. Popovici și S. Brînza);

— „În legea penală nu există nicio dispoziție în care s-ar defini noțiunea „urmări grave”. În aceste condiții, există pericolul real să fie încălcată una din regulile statuate la alin. (2) art. 3 CP RM, conform căreia interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale este interzisă. De exemplu, cât privește pierderea capacității de naștere normală (fără cezariană), considerăm că aceasta nu poate fi privită drept componentă a noțiunii „alte urmări grave”. În cazul în care victima violului își pierde capacitatea de naștere, se aplică circumstanța agravantă stabilită la lit. d) alin. (3) art. 171 CP RM. Aceasta deoarece pierderea capacității de naștere reprezintă pierderea capacității de reproducere, adică se integrează în noțiunea „pierderea unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia”. Deci, trebuie considerată drept vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. Atunci când victima violului își păstrează capacitatea de naștere prin cezariană, dar își pierde capacitatea de naștere normală, nu putem vorbi despre pierderea capacității de reproducere. De aceea, invocarea în această ipoteză a noțiunii „alte urmări grave” ar însemna interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale, deci o încălcare a principiului legalității. Nici graviditatea extrauterină, nici pierderea capacității de a duce o viață sexuală normală, de felul lor, nu pot face parte din noțiunea „alte urmări grave”. Este adevărat că sarcina survenită în urma violului (nu neapărat graviditatea extrauterină survenită în urma violului) se consideră a fi una dintre indicațiile sociale pentru întreruperea cursului sarcinii după primele 12

săptămâni de sarcină. Totuși, conform lit. c) alin. (1) art. 159 CP RM, numai în prezența indicațiilor medicale poate fi întreruptă sarcina care depășește 12 săptămâni. Persoana care întrerupe cursul sarcinii a cărei vârstă depășește 12 săptămâni, conducându-se exclusiv de indicațiile sociale, este pasibilă de răspundere penală pentru provocarea ilegală a avortului. Prin urmare, sarcinii survenite în urma violului (și, implicit, gravidității extrauterine survenite în urma violului) îi lipsește pericolul social necesar, astfel încât să determine agravarea răspunderii pentru viol. Pierderea capacității de a duce o viață sexuală normală poate presupune următoarele trei ipoteze: 1) pierderea capacității de coabitare și fecundare (la persoanele de sex masculin) sau pierderea capacității de coabitare și concepere (la persoanele de sex feminin); 2) boala psihică, implicând coitofobia (teama contactului sexual); 3) impotența, vaginismul, frigiditatea, dispareunia și alte asemenea tulburări de dinamică sexuală, care nu implică pierderea capacității de reproducere, nici boala psihică. În primele două ipoteze, identificăm prezența vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Deci, este funcțională dispoziția de la lit. d) alin. (3) art. 171 CP RM. În cea de-a treia ipoteză, se poate vorbi despre posibilitatea concursului dintre viol, în formă neagravată, și vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din inapudență (art. 157 CP RM). Însă, dacă după gravitate tulburările de dinamică sexuală nu ating nici măcar gradul unei vătămări medii a integrității corporale sau a sănătății, calificarea urmează a se face numai conform alin. (1) art. 171 CP RM (în lipsa unor circumstanțe agravante). Apariția gravidității în cazul contraindicațiilor medicale pentru naștere nu poate fi considerată urmare gravă. Chiar și la lit. d) alin. (1) art. 159 CP RM se menționează despre contraindicațiile medicale pentru efectuarea întreruperii cursului sarcinii, nu despre contraindicațiile medicale pentru naștere. Dacă apariția gravidității în cazul contraindicațiilor medicale pentru naștere ar fi luate în considerare în vederea agravării răspunderii pentru viol, aceasta ar însemna interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale.¹⁴ Ceea ce nu putem

¹⁴ În context, prezintă interes opinia exprimată de A. Pîntea și A. Tăbîrță: „O parte dintre oamenii de știință optează pentru invocarea circumstanței agravante „soldat cu alte urmări grave” în cazul violului soldat cu graviditatea victimei. Sunt însă și oameni de știință care nu susțin o astfel de interpretare și care sunt de părere că circumstanța agravantă „soldat cu alte urmări grave” nu poate fi invocată în cazul violului soldat cu graviditatea victimei. Ultima dintre aceste poziții doctrinare are la bază următoarele argumente: graviditatea este o consecință naturală, deși nu obligatorie, a raportului sexual; graviditatea deja este luată în considerare de legiuitor ca posibilă urmare prejudiciabilă a acestei infracțiuni; producerea unei astfel de urmări, precum și suferințele morale aferente ale victimei pot fi luate în considerare la alegerea cuantumului pedepsei în limitele sancțiunii stabilite în norma care incriminează violul neagravat; nu se poate afirma categoric că între viol și graviditatea victimei ar exista un raport de cauzalitate *sine qua non*; graviditatea victimei nu poate fi identificată cu un prejudiciu fizic sau moral; indicațiile sociale pentru întreruperea voluntară a cursului sarcinii după 12 săptămâni și până la sfârșitul săptămânii a 21-a de sarcină (inclusiv sarcina survenită în urma violului) nu trebuie să aibă relevanță în planul agravării răspunderii pentru viol; invocarea circumstanței agravante „soldat cu alte urmări grave” în cazul violului rezultat cu graviditatea victimei minore (inclusiv a victimei în vârstă de până la 14 ani) ar însemna supraestimarea pericolului social al faptei săvârșite. Astfel de argumente sunt rezonabile. Ca urmare, circumstanța agravantă prevăzută la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM nu poate fi invocată în cazul violului rezultat cu graviditatea victimei”.

accepta. În fine, întreruperea sarcinii este unul dintre indicatorii vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. De aceea, survenirea unei asemenea urmări implică agravarea răspunderii conform lit. d) alin. (3) art. 171 CP RM¹⁵. Deci, nu necesită invocarea noțiunii „alte urmări grave”. În concluzie, noțiunea „alte urmări grave”, specificată la lit. f) alin.(3) art.171 CP RM, constituie o noțiune fără conținut, inaplicabilă în practică” [30, p. 410-411; 31, p. 574-575]. (S. Brînza și V. Stati).

Unele dintre punctele de vedere, citate mai sus, nu se caracterizează nici pe departe printr-o unitate de idei. Astfel, pot fi evidențiate trei concepții doctrinare cu privire la conținutul noțiunii utilizate la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM:

1) concepția cea mai largă, promovată de A. Borodac, conform căreia noțiunea în cauză se referă, printre altele, la: omorul intenționat al victimei în cursul violului; contaminarea cu o boală grea de către o persoană care știa că suferă de această boală, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății victimei în timpul violului; survenirea morții victimei ca urmare a unei boli grele de care suferea, în cazul existenței și a determinării unei legături cauzale între violul săvârșit și moarte;

2) concepția medială, promovată de A. Barbăneagră, L. Gîrla și Iu. Tabarca, potrivit căreia noțiunea „alte urmări grave”, folosită în dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, se referă, printre altele, la: sinuciderea victimei; îmbolnăvirea ei de o maladie psihică; graviditatea sau întreruperea sarcinii; pierderea capacității de naștere normală (fără cezariană), etc.;

3) concepția cea mai restrânsă, promovată de S. Brînza, A. Paladii, T. Popovici și V. Stati, conform căreia noțiunea în cauză nu are niciun conținut.

Aceste trei concepții formează, în principal, doctrina juridică autohtonă referitoare la dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM. În pct. 29 al Deciziei CC RM nr. 67/2020 instanța de contencios constituțional susține că doctrina juridică poate „constitui un reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul unei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia”. Însă, în realitate, Curtea Constituțională ia în considerare doar o parte a doctrinei juridică autohtone referitoare la dispoziția de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM, și anume acea parte care este consonantă cu poziția Plenumului Curții Supreme de Justiție. Ne referim la poziția exprimată în pct. 17 din Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală [32] (în continuare –

* Pîntea A., Tăbărbă A. Graviditatea victimei ca posibilă urmare gravă a infracțiunii de viol. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2019, nr. 11, p. 91-95.

¹⁵ Într-o speță din practica judiciară a fost aplicată nu lit. d) alin. (3) art. 171 CP RM, dar lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM. În această speță, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a catalogat drept „alte urmări grave”: „aparitia gravidității în cazul contraindicațiilor medicale (minoratul)” și „întreruperea sarcinii”. Este de menționat că, în Ordinul Ministerului Sănătății nr. 647 din 21.09.2010 cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță, minoratul nu este considerat contraindicație medicală pentru apariția gravidității.**

* Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.11.2018. Dosarul nr. 1ra-1907/2018. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12296

** Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 241-246.

Hotărârea Plenului CSJ nr. 17/2005), în care este definită noțiunea „alte urmări grave”, utilizată în dispozițiile de la lit. f) alin. (3) art. 171 și lit. e) alin. (3) art. 172 CP RM. Fără a aduce vreun argument, Curtea Constituțională nu ia în seamă acea parte a doctrinei în cauză care este disonantă cu această poziție a Plenului Curții Supreme de Justiție.

În aceeași ordine de idei, iese în evidență următorul fragment din Decizia CC RM nr. 67/2020:

„31. În acest context, Curtea observă că, potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 7 noiembrie 2005, prin urmări grave în sensul prevederilor articolului 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal se au în vedere sinuciderea, pierderea capacității de naștere normală (fără cezariană), graviditatea extrauterină, pierderea capacității de a duce o viață sexuală normală, precum și apariția gravidității în cazul contraindicațiilor medicale pentru naștere sau întrepruperea sarcinii etc. (punctul 17).

32. Curtea reiterează că Curtea Supremă de Justiție este instanța judecătorească supremă care asigură aplicarea corectă și uniformă a legislației de către toate instanțele judecătorești. În acest sens, Curtea Europeană a recunoscut, în cauza Baydar v. Olanda, 24 aprilie 2018, § 47, faptul că asigurarea aplicării uniforme și a interpretării corecte a legilor de către instanțele supreme ale unui stat reprezintă un scop legitim compatibil cu Convenția (DCC nr. 36 din 19 aprilie 2018, § 34; DCC nr. 46 din 22 mai 2018, § 34; DCC nr. 106 din 7 octombrie 2019, § 26; DCC nr. 35 din 23 martie 2020, § 25).

33. Așadar, deși Codul penal nu definește textul de urmare gravă în contextul violului, Curtea reține că există repere jurisprudențiale și acte ale Curții Supreme de Justiție, care ajută destinatarul legii să prevadă sensul textului contestat. Imprevizibilitatea textului contestat nu poate fi invocată, deoarece calificarea urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii de viol ca fiind „urmări grave” se va efectua de instanța de judecată în funcție de condițiile concrete ale cazului dedus judecătii”.

Totodată, în alte cazuri, instanța de contencios constituțional nu consideră că hotărârile explicative ale Curții Supreme de Justiție reprezintă „reperere jurisprudențiale și acte care ajută destinatarul legii să prevadă sensul textului contestat”.

Astfel, în pct. 8.6 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 15.05.2017 cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu, identificăm următoarea definiție: „Urmările grave ce apar în conținutul agravat al infracțiunilor, prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 327 CP, lit. d) alin. (3) art. 328 CP, lit. b) alin. (2) art. 329 CP RM, au o natură estimativă, motiv din care existența sau inexistența urmărilor grave și dimensiunea graduală a acestora (obișnuită, considerabilă, gravă) trebuie să fie stabilită de instanță, în fiecare caz în parte. Pentru a rezolva problema întinderii urmărilor grave, ca de altfel al daunei considerabile într-un caz individual, este necesar să se ia în considerare cât de periculoasă este fapta comisă, având în vedere sensul general al justiției și conștientizarea juridică a societății, precum și impactul afectării interesului legal protejat. Dacă instanțele vor omite să soluționeze astfel de chestiuni de principiu,

condamnarea se va considera una arbitrară, ceea ce va spori probabilitatea condamnării Republicii Moldova de către CtEDO pentru încălcarea prezizibilității legii penale (A se vedea: hot. Liivik contra Estoniei, 25 iunie 2009, §104). La urmări grave se raportează: daune manifestate în proporții deosebit de mari; sistarea activității unei autorități, a unei instituții ori întreprinderi; survenirea insolvabilității unei întreprinderi ori lichidarea acesteia; sinuciderea sau tentativa de sinucidere a victimei sau apropiaților ei; survenirea decesului victimei (cu excepția lit. b) alin. (2) art. 329 CP RM, dat fiind incidența lit. a) alin. (2) art. 329 CP RM); inundarea spațiilor în care locuiesc persoane; provocarea unor accidente în transportul de persoane; provocarea prăbușirii clădirilor și construcțiilor locuite; provocarea alunecărilor de teren; pieirea în masă a animalelor; provocarea ruperii barajelor; provocarea unor contagieri; provocarea avariilor, catastrofelor; provocarea unui dezastru ecologic sau social etc.” [33]. În pct. 22 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 16 din 07.11.2005 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj, este formulată următoarea definiție: „În sensul prevederii de la lit. f) alin. (3) art. 189 CP RM, prin „alte urmări grave” se are în vedere: moartea sau sinuciderea proprietarului, a posesorului sau a deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora; încetarea impusă a activității agentului economic sau a activității profesionale a persoanei fizice; alte urmări care, cu luarea în calcul a circumstanțelor concrete ale cauzei, pot fi recunoscute de către instanța judecătorească ca fiind grave [34].

Însă, nici în Hotărârea CC RM nr. 22/2018, nici în Hotărârea CC RM nr. 24/2019, nu se argumentează de ce definițiile, reproduse *supra*, formulate în hotărârile explicative ale Curții Supreme de Justiție, nu reprezintă „reperे jurisprudențiale și acte care ajută destinatarul legii să prevadă sensul textului contestat”. Această selectivitate a instanței de contencios constituțional nu poate să nu nedumerească. Nu este clar care criteriu este pus la baza catalogării unei hotărâri explicative a Curții Supreme de Justiție drept reper jurisprudențial și act „care ajută destinatarul legii să prevadă sensul textului contestat”.

În afară de aceasta, atunci când evidențiază asemenea „reperе”, instanța de contencios constituțional nu ia în considerare prevederea de la alin. (7) art. 7 din Codul de procedură penală: „Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție în chestiunile privind aplicarea prevederilor legale în practica judiciară au caracter de recomandare pentru organele de urmărire penală și instanțele judecătorești” [35]. Nu este luat în considerare nici măcar punctul de vedere exprimat de Curtea Constituțională. Astfel, în pct. 111 al Hotărârii CC RM nr. 21/2016, se relevă: „Un sistem în care Curții Supreme de Justiție îi este acordată posibilitatea de a adresa instanțelor de rang inferior „recomandări/explicații” în probleme de aplicare a legislației nu este de natură să favorizeze apariția unei puteri judecătorești cu adevărat independente. Mai mult, aceasta implică riscul ca judecătorii să se comporte ca funcționarii publici, care primesc ordine de la superiorii lor. Adoptarea de către instanța supremă sau alte instanțe superioare a unor ghiduri de practică obligatorii pentru jurisdicțiile inferioare, situația întâlnită în câteva țări post-sovietice, ridică probleme în această privință, fapt reținut și de Comisia de la Veneția în rapoartele sale. Astfel, asemenea „recomandări/explicații” în mod individual nu pot sta la baza unei hotărâri judecătorești, care urmează a fi întemeiată exclusiv pe prevederile legale. Judecătorii trebuie să beneficieze de

libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu propria apreciere a faptelor” [18]. De asemenea, în Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit.a) și g) din Constituția Republicii Moldova (exceptția de neconstituționalitate), se relevă: „[...] 97. Independența judecătorilor este unul dintre principiile fundamentale de organizare și realizare a justiției. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de ierarhie, subordonare. Având rolul de a soluționa litigiile în mod obiectiv, conform legii, și fiind o putere prin ei înșiși, judecătorii nu pot primi ordine, instrucțiuni sau sugestii de nici un fel cu privire la activitatea lor judiciară, nici din interiorul, nici din afara sistemului judiciar. Principiile internaționale statuează în mod explicit că judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate și să acționeze fără restricție și fără a fi obiectul unor influențe, incitări, presiuni, amenințări sau intervenții nelegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cărei persoane vin și sub ce motiv. Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția sa în deplină independență în raport cu toate constrângerile/forțele de natură socială, economică și politică și chiar în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească. 98. Prin urmare, Curtea reține că judecătorii trebuie să dispună de suficientă putere și să fie în măsură a și-o exercita în vederea îndeplinirii atribuțiilor. Independența judecătorului implică cerința soluționării litigiilor fără nici o ingerință, inclusiv din partea instanței ierarhic superioare” [36].

Încă în 2007 am enunțat: „De ce unele noțiuni sunt interpretate de legiuitor în Capitolul XIII din partea generală a Codului penal, iar altele sunt interpretate de către Plenul Curții Supreme de Justiție în cadrul hotărârilor explicative? Să aibă noțiunile din prima categorie o importanță mai mare decât cele din categoria a doua? Puțin probabil. De aceea, rămân absolut obscure criteriile în baza cărora se face selecția respectivă. În concluzie la cele sus-menționate, considerăm că, în actualele condiții, căile de optimizare a calității actului de aplicare a legii penale trebuie să includă nu declararea precedentului judiciar ca izvor de drept penal, dar următoarele procedee: 1) concretizarea oficială a normelor penale; 2) detalierea normelor penale; 3) diferențierea pedepsei; 4) elaborarea și fixarea regulilor de evitare a lacunelor și de rezolvare a coliziunilor. Toate aceste procedee urmează a fi aplicate exclusiv de către legiuitor, astfel fiind efectiv dezvoltată ideea conținută în art. 1 CP RM. Iar Curtea Supremă de Justiție nu are decât să promoveze implementarea unor astfel de procedee prin intermediul subiecților cu drept de inițiativă legislativă, specificați în art. 73 al Constituției” [37].

Deși au trecut 13 ani, aceste idei nu și-au pierdut actualitatea. Nu putem să nu remarcăm unele defecțiuni ale hotărârilor explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție, care nu au cum să nu influențeze negativ șansa de a fi considerate precedente judiciare. Aceste deficiențe pot fi grupate pe următoarele categorii: 1) contradicții dintre textul hotărârii explicative și textul Codului penal; 2) contradicții dintre textul hotărârii explicative și principiile dreptului penal; 3) contradicții dintre diferite hotărâri explicative; 4) redactarea insuficientă a textului hotărârilor explicative. În astfel de condiții, este uneori greu a vorbi despre argumentarea și puterea de convingere a unor astfel de acte ale instanței supreme.

În același context, nu putem să nu fim de acord cu cele enunțate de I. Serbinov și N. Oboroceanu: „Răspunderea penală nu poate surveni pentru

săvârșirea unei infracțiuni cu cauzarea unor „urmări grave”, a căror conținut este stabilit de o hotărâre explicativă a instanței supreme. Or, reieșind din prevederile art. 1 din Codul penal, Codul penal este unica lege penală a Republicii Moldova care stabilește, printre altele, faptele ce constituie infracțiuni. Prin urmare, toate semnele care descriu o componentă de infracțiune concretă trebuie să fie stabilite cu claritate și precizie în legea penală, astfel încât destinatarul normelor juridico-penale să-și poată adapta comportamentul său în măsura în care să nu încalce aceste norme” [38]. Acești autori sugerează, cu drept cuvânt, că temeiul juridic al răspunderii penale nu-l poate constitui o explicație dintr-o hotărâre a Plenului Curții Supreme de Justiție. Aplicarea lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM presupune doar formal respectarea prevederii de la alin. (1) art. 51 CP RM, conform căruia „[...] componenta infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale”. În realitate, pct. 17 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 17/2005 reprezintă temeiul „juridic” al răspunderii în baza lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM. A. Eșanu distinge cel puțin următoarele remedii de înlăturare a insecurității juridice ce rezultă din ambiguitatea normelor în care se utilizează noțiuni de genul celei de la lit. f) alin. (3) art. 171 CP RM: „1) renunțarea la diferențierea răspunderii penale în baza semnului estimativ în discuție, fapt realizat prin abrogarea sintagmei „(alte) urmări grave” din conținutul legii penale; 2) reformularea sintagmei „alte urmări grave” din fiecare normă de incidentă a legii penale; 3) completarea normelor penale care conțin sintagma „(alte) urmări grave” cu o notă explicativă, care ar dezvălui eventualele ipoteze de urmări grave specifice naturii infracțiunii; 4) inserarea în Capitolul XIII al Părții generale a Codului penal al Republicii Moldova a unei norme cu caracter explicativ, care ar defini înțelesul sintagmei „(alte) urmări grave” [39].” Considerăm că excluderea lit. f) din alin. (3) art. 171 CP RM este singura soluție care se impune în vederea respectării preceptelor despre care vorbesc I. Serbinov și N. Oboroceanu. Din considerente similare, este necesară excluderea lit. e) „au provocat alte urmări grave” din alin. (3) art. 172 CP RM. Din această perspectivă, nu împărtășim pe deplin temerea exprimată de I. Serbinov și N. Oboroceanu: „Excluderea totală a sintagmei „urmări grave” din textul legii penale, neînsoțită de alte amendamente, ar putea crea dificultăți în practica de aplicare a răspunderii pentru anumite categorii de infracțiuni” [38]. Concretizând, suntem de părere că excluderea lit. f) din alin. (3) art. 171 CP RM și a lit. e) din alin. (3) art. 172 CP RM nu va crea dificultăți în practica de aplicare a răspunderii în baza acestor două articole. Considerăm că sarcina legiuitorului constă nu în eradicarea completă a noțiunilor estimative folosite în textul Codului penal, ci în optimizarea numărului lor. Pentru a reduce cazurile de „incriminare” („dezincriminare”) a faptelor de către cei abilitați cu aplicarea legii penale, precum și pentru a spori eficacitatea Codului penal, devine imperioasă reducerea la minimum a numărului de noțiuni estimative folosite în textul Codului penal.

În ceea ce privește dispozițiile de la lit. f) alin. (3) art. 171 și lit. e) alin. (3) art. 172 CP RM, acestea nu fac decât să „polueze” textul legii penale, oferind prilej pentru aplicarea abuzivă a dispozițiilor în cauză. În cazul acestor dispoziții, detalierea sintagmei „alte urmări grave” nu-și are rostul. Prevederile clare și previzibile de la lit. d) și e) alin. (3) art. 171 și lit. c) și d) alin. (3) art. 172 CP RM epuizează conținutul noțiunii „urmări grave”, fiind astfel suficiente. În concluzie, este

necesară abrogarea prevederilor de la lit. f) alin. (3) art. 171 și lit. e) alin. (3) art. 172 CP RM.

BIBLIOGRAFIE:

1. Proiectul de Lege pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală). Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/dir_elab_acte_norm/Proiect_21.02.2020.pdf
2. Nota informativă la proiectul de Lege pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală). Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/dir_elab_acte_norm/Nota_informativa21.02.2020.pdf
3. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 24 din 17.10.2019 privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin. (11) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 338-343.
4. Sesizarea nr. 27g din 26.02.2020 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal. Disponibil: www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=sesizari&docid=1234&l=ro
5. Brînza S., Stati V., Copețchi S. Infracțiunile privind viața sexuală din perspectiva legii penale a Republicii Moldova: aspecte de lege ferenda. În: Polish science journal, 2020, Is. 3. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 151-170.
6. Decizia nr. 67 din 15.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 27g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 171 din Codul penal (alte urmări grave ale infracțiunii de viol). Disponibil: www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=813
7. Expertiza Codului penal al Republicii Moldova. Domnul Vincent Coussirat-Coustere Profesor de drept public, Universitatea din Lille II, Franța. Disponibil: docplayer.ro/186476509-Expertiza-codului-penal-al-republicii-moldova-domnul-vincent-coussirat-coustere-profesor-de-drept-public-universitatea-din-lille-ii-franța.html
8. Copețchi S. Rolul clasificării semnelor componente de infracțiune la calificarea infracțiunilor. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 8, p. 33-39.
9. Колосовский В.В. О соотношении квалификации «с запасом», обвинительного уклона и квалификационных ошибок. În: Российский юридический журнал, 2011, p. 186-190.
10. Усачева А.П. Проблемы ошибочной квалификации и квалификации «с запасом» при привлечении к ответственности за привилегированные виды причинения вреда здоровью. În: Вестник Удмуртского Университета, 2020, Т. 30, вып. 4, p. 590-596.
11. Суханова Л.Г. Возможности влияния адвоката-защитника на изменение «квалификации с запасом», сформулированной по уголовному делу органами расследования. În: Известия Алтайского государственного университета, 2018, № 6, p. 130-134.

12. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 12 din 14.05.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 338-343.
13. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 416-422.
14. Decizia Curții Constituționale nr. 43 din 14.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 54g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 1341, 217 și 2171 din Codul penal (analog al substanței stupefiante sau psihotrope). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 267-275.
15. Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 13.10.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr. 79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 13-19.
16. Stati V. Inconsecvența Curții Constituționale cu privire la regimul juridic al analogilor substanțelor stupefiante sau psihotrope. În: Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2018, nr. 3, p. 3-20.
17. Decizia Curții Constituționale nr. 95 din 21.09.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 1571g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 335 alin. (1) și alin. (11) din Codul penal al Republicii Moldova (abuzul de serviciu). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 451-463.
18. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 21 din 22.07.2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 355-359.
19. Stati V. Reflecții pe marginea Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 12 din 28.03.2017 privind excepția de neconstituționalitate a art. 307 din Codul penal (răspunderea penală a judecătorilor). În: Актуальные научные исследования в современном мире: XXX Международная научная конференция (26-27 октября 2017 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып.10, ч. 3, p. 54-60.
20. Decizia Curții Constituționale nr. 74 din 09.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 86g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 349 alin. (11) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 424-429.
21. Decizia Curții Constituționale nr. 46 din 22.05.2018 pentru sistarea procesului privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 3521 alin. (1) din Codul penal (falsul în declarații). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 267-275.
22. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A. Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003, p. 358. 836 p.

23. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.
24. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale). Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
25. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 7 din 29.08.1994 cu privire la practica judiciară în cauzele despre infracțiunile sexuale. În: Culegere de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974-iulie 2002). Chișinău, 2002. 435 p.
26. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
27. Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 1. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 p.
28. Paladii A. Violul: studiu de drept penal și investigarea judiciară a infracțiunii: teză de doctor în drept. Chișinău, 2010. 219 p.
29. Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. et al. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
30. Brînzea S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.
31. Brînzea S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
32. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=349
33. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 15.05.2017 cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216
34. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 16 din 07.11.2005 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=246
35. Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
36. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 55-58.
37. Brînzea S. Reflecții asupra posibilității evoluării precedentului judiciar ca izvor al dreptului penal. În: Revista Națională de drept, 2007, ediție specială, nr. 11-14.
38. Serbinov I., Oboroceanu N. Reflecții critice asupra sintagmei „urmări grave” – semn estimativ ce caracterizează urmările prejudiciabile ale componentelor de infracțiuni din partea specială a Codului penal. În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2019, nr. 2, p. 63-68.

39. Eșanu A. Remedii legislative privind asigurarea previzibilității consecinței infracționale – „alte urmări grave”. În: Conferința științifică națională cu participare internațională integrare prin cercetare și inovare (7-8 noiembrie 2019). Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 175-178.

Strîmbeanu Alexandru
Universitatea de Stat din Moldova
(Chişinău, Moldova)

CONDIȚIONAREA SOCIALĂ ȘI JURIDICĂ A INCRIMINĂRII ACCESULUI ILEGAL LA INFORMAȚIA COMPUTERIZATĂ

Adnotare. În funcție de condițiile istorice, de evoluția sau de involuția factorilor sociali, se poate schimba cercul de valori și relații sociale apărute de legea penală. Necesitățile societății sunt direct dependente de aceste schimbări. Apariția unor interese complet noi ale societății și ale statului în sfera informațională a avut ca efect apariția unor manifestări socialmente periculoase fundamental noi, care nu se aflau în vizorul normelor penale existente. Vulnerabilitatea relațiilor sociale din domeniul informatic ar submina continuu agregatul social. Aceasta determină necesitatea de a apăra pe cale penală respectivele relații. Nevoia de a incrimina accesul ilegal la informația computerizată a fost condiționată de interzicerea sau restricționarea accesului la o astfel de informație pentru anumite persoane. Se caracterizează prin deficiență cadrul legal extrapenal de reglementare a sistemului de relații sociale din domeniul informatic. Or, în legile respective lipsesc definițiile unor noțiuni importante („rețea informatică”, „sistem de protecție”, „canalele de telecomunicații” etc.) utilizate în art. 259 „Accesul ilegal la informația computerizată” din Codul penal al Republicii Moldova, ceea ce influențează negativ claritatea și previzibilitatea acestui articol.

Cuvinte-cheie: condiționare socială și juridică; acces ilegal; informație computerizată; sistem informatic; incriminare; infracțiuni informatice.

Стрымбяну Александру
Государственный университет Молдовы
(Кишинев, Молдова)

ПРАВОВАЯ И СОЦИАЛЬНАЯ ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ КРИМИНАЛИЗАЦИИ НЕСАНКЦИОНИРОВАННОГО ДОСТУПА К КОМПЬЮТЕРНОЙ ИНФОРМАЦИИ

Аннотация. В зависимости от исторических условий, эволюции или инволюции социальных факторов, может меняться круг общественных отношений и благ, охраняемых уголовным правом. Потребности общества напрямую зависят от этих изменений. Возникновение совершенно новых интересов общества и государства в информационной сфере повлекло за собой появление принципиально новых общественно опасных проявлений, которые не учитывались существующими уголовными нормами. Уязвимость общественных отношений в сфере информационных технологий не может не подрывать правопорядок в целом. Это определяет необходимость уголовно-правовой охраны этих отношений. Необходимость криминализации несанкционированного доступа к компьютерной информации была обусловлена запретом или ограничением доступа к такой информации для определенных лиц. Правовая база регулирования системы общественных отношений в сфере

информационных технологий характеризуется несовершенством. В соответствующих законах отсутствуют определения некоторых первостепенных понятий («информационная сеть», «система защиты», «каналы связи» и т.д.), используемых в ст. 259 Уголовного кодекса Республики Молдова («Несанкционированный доступ к компьютерной информации»), что негативно влияет на чёткость и предсказуемость данной статьи.

Ключевые слова: социальная и правовая обусловленность; несанкционированный доступ; компьютерная информация; информационная система; криминализация; информационные преступления.

Stimbeanu Alexandru
Moldova State University
(Chisinau, Moldova)

SOCIAL AND JURIDICAL CONDITIONALITY OF CRIMINALIZATION OF ILLEGAL ACCESS TO COMPUTERIZED INFORMATION

Abstract. Depending on the historical conditions, the evolution or the involution of societal factors, the circle of values and social relationships protected by criminal law may change. The needs of society are directly dependent on these changes. The emergence of completely new interests of society and the state in the information sphere led to the emergence of fundamentally new socially dangerous manifestations that were not taken into account by existing criminal norms. The vulnerability of social relations in the IT field would continuously undermine the social aggregate. This determines the need for criminal law protection of these relationships. The need to criminalize illegal access to computerized information was conditioned by the prohibition or restriction of access to such information for certain persons. The extra-criminal legal framework for regulating the social relationships system in the IT field is characterized by deficiency. In the relevant laws, there are no definitions of some of the primary concepts (“computer network”, “protection system”, “telecommunication channels”, etc.) used in art. 259 “Illegal access to computerized information” of the Criminal Code of the Republic of Moldova, which negatively affects the clarity and predictability of this article.

Keywords: social and juridical conditionality; illegal access; computerized information; computer system; criminalization; computer crimes.

Potrivit alin. (1) art. 2 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), „legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept”.

Din această dispoziție rezultă că legea penală apără cele relațiile și valorile sociale pe care societatea le consideră de maximă importanță. Opinia lui E.S. Gabidullin este: „Condiționarea socială a oricărui fenomen presupune necesitatea acestui fenomen, care rezultă din circumstanțele și condițiile sociale, legate de viața oamenilor în societate și de relațiile dintre aceștia” [1]. La rândul

său, M.A. Efremova subliniază că „norma dreptului penal va fi eficientă numai dacă este condiționată social” [2, p. 84]. Incriminarea și dezincriminarea anumitor fapte constituie vectori importanți în procesul de implementare a politicii penale. În funcție de necesitățile societății, sunt incriminate sau dezincriminate fapte îndreptate împotriva acestor relații și valori. Astfel, incriminarea sau dezincriminarea unei fapte este condiționată nu doar sub aspect juridic, dar și sub aspect social.

În funcție de condițiile istorice, de evoluția sau de involuția factorilor sociali, se poate schimba cercul de valori și relații sociale apărute de legea penală. Necesitățile societății sunt direct dependente de aceste schimbări. Apariția unor interese complet noi ale societății și ale statului în sfera informațională a avut ca efect apariția unor manifestări socialmente periculoase fundamentale noi, care nu se aflau în vizorul normelor penale existente. Răspândirea și utilizarea în anii '90 ai secolului trecut a primelor tehnologii informaționale a dus la apariția de noi relații sociale care nu se încadrau în tiparul celor existente. Apărarea penală a acestor relații a devenit în scurt timp o necesitate stringentă.

Sub influența factorilor generatori de insecuritate socială, faptele, care până nu demult erau percepute ca socialmente utile sau socialmente neutre ori a căror natură nu era cunoscută suficient de către membrii societății, au devenit periclitante sub aspect social. Datoria legiutorului este să declare infracționale faptele care au dobândit pericol social.

N.E. Králova argumentează că „doar infracțiunile au un astfel de grad de prejudiciabilitate, pe care legiutorul îl numește „pericol social”. Alte fapte ilegale nu-l posedă” [3]. Totodată, M.M. Dolghieva consideră că „legiutorul ar trebui să recurgă la incriminare numai atunci când nu există măsuri alternative de influențare, când normele juridice existente nu sunt eficiente, iar instituirea unor interdicții de drept penal este singura opțiune. Într-un asemenea caz, unele interese ale societății urmează a fi sacrificate în favoarea altora. Tocmai de aceea incriminarea trebuie să fie aprobată de societate” [4]. Așadar, incriminarea poate genera efecte sociale negative și ar trebui invocată la cazuri excepționale, cu titlu de *ultima ratio*.

În pct. 45 din Raportul explicativ la Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică se glosează: „Cel mai eficient mijloc de prevenire a accesului neautorizat [la un sistem informatic] este, desigur, introducerea și dezvoltarea unor măsuri de securitate eficiente. Cu toate acestea, un răspuns cuprinzător trebuie să includă, de asemenea, amenințarea aplicării și aplicarea propriu-zisă a măsurilor de drept penal. O interdicție penală a accesului neautorizat [la un sistem informatic] poate oferi, sistemului [informatic] și datelor [informatic], o protecție suplimentară împotriva pericolelor descrise mai sus chiar și la o etapă timpurie” [5].

În pct. 35 al Hotărârii Guvernului nr. 857 din 31.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020” este stipulat: „Pe cât o societate este mai informatizată, cu atât este mai mult expusă riscurilor cibernetice, iar asigurarea securității spațiului cibernetic trebuie să constituie o preocupare majoră a tuturor actorilor implicați, mai ales la nivel instituțional, unde se concentrează responsabilitatea elaborării și aplicării de politici coerente în domeniu. Prin securitate cibernetică se înțelege starea de normalitate rezultată în urma aplicării unui ansamblu de măsuri proactive și reactive prin care se asigură confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea, autenticitatea și

nonrepudierea informațiilor în format electronic, a resurselor și serviciilor publice sau private, din spațiul cibernetic. Globalitatea spațiului cibernetic este de natură să amplifice riscurile la adresa acestora afectând în aceeași măsură atât sectorul privat, cât și cel public. Amenințările din spațiul cibernetic se materializează prin exploatarea vulnerabilităților de natură umană, tehnică și procedurală, cel mai adesea în: 1) atacuri cibernetice împotriva infrastructurilor care susțin funcții de utilitate publică ori servicii ale societății informaționale a căror întrerupere/afectare ar putea constitui un pericol la adresa securității naționale; 2) accesarea neautorizată a infrastructurilor cibernetice; 3) modificarea, ștergerea sau deteriorarea neautorizată de date informatice ori restricționarea ilegală a accesului la aceste date; 4) spionajul cibernetic; 5) cauzarea unui prejudiciu patrimonial, [...]” [6].

Privită prin prisma acestor formulări, semnificația axiologică a relațiilor sociale din domeniul informatic nu poate fi tăgăduită. Ea poate fi comparată cu semnificația axiologică a relațiilor sociale cu privire la securitatea publică și cu cea a relațiilor sociale cu privire la patrimoniu. În opinia lui D.S. Azarov, „relațiile sociale din domeniul informatic sunt direct legate de: 1) toate sferele vieții în care informațiile sunt stocate, prelucrate, utilizate într-o formă computerizată; 2) relațiile de proprietate (deoarece datele informatice prezintă un obiect al dreptului de proprietate)” [7, p. 20]. Apreciind că neincriminarea amenințărilor din spațiul cibernetic, specificate mai sus, ar fi în detrimentul societății, legiitorului nu-i rămâne decât să le declare infracționale. În caz contrar, vulnerabilitatea relațiilor sociale din domeniul informatic ar submina continuu agregatul social. Aceasta determină necesitatea de a apăra pe cale penală respectivele relații.

L. Spînu-Dumneanu menționează just că „tehnologiile informaționale, inclusiv orice sistem de calculatoare reține, la momentul actual, oportunități și necesități noi, unele chiar prea sofisticate, de încălcare a prevederilor normative și creează un potențial sporit de săvârșire a unor tipuri de infracțiuni comise altfel decât în modurile cunoscute, până la momentul actual. Astfel, comunitatea în principiu, este nevoită să ofere tribut pentru toate daunele de orice natură cauzate de „criminalitatea informatică”, aceasta continuă să se bazeze pe sistemele computerizate în aproape toate domeniile vieții sociale: controlul mijloacelor de transport, inclusiv traficului aerian, al trenurilor și metrourilor, diriguirea domeniului medical sau al securității naționale” [8].

De asemenea, M. Dobrinou accentuează că „o singură breșă realizată în operarea [sistemelor informatice] poate pune în pericol vieți omenești, ceea ce denotă faptul că dependența societății de sistemele informatice a căpătat o dimensiune mult mai profundă decât cea intuită inițial. Expansiunea transnațională extraordinară de rapidă a rețelelor de calculatoare și extinderea accesului la aceste rețele prin intermediul telefoniei mobile au dus la creșterea vulnerabilității acestor sisteme și la crearea de oportunități pentru producerea de infracțiuni” [9, p. 59-60].

Astfel, factorii, care determină necesitatea de a atribui ilicite infracțională accesului ilegal la informația computerizată, sunt de ordin social-juridic și social-economic: intensificarea schimbului de informații între persoanele fizice, persoanele juridice și state; penetrarea tehnologiilor informaționale în toate domeniile activității umane; utilizarea masivă a comunicațiilor prin satelit, a calculatoarelor și a rețelelor de calculatoare; creșterea nivelului de disponibilitate a membrilor societății de a

comunica prin sistemele informatice; condiționarea tot mai frecventă a participării la diverse activități sociale de prezența abilităților legate de computer, de internet și de soft-ul de specialitate; accentuarea dependenței competitivității economice a unei țări, a unui domeniu economic, a unei întreprinderi etc. de folosirea tehnologiilor informaționale; globalitatea și transnaționalitatea rețelelor prin intermediul cărora decurge comunicarea intermediată de computer; posibilitatea accesării simultane de către o singură persoană a sute și mii de computere amplasate atât în aceeași țară, cât și în diferite țări; dificultățile de probare a săvârșirii accesului ilegal la informația computerizată; latența sporită a acestei fapte, etc.

Apariția în legea penală a Republicii Moldova a dispozițiilor de incriminare a faptelor, îndreptate contra relațiilor sociale din domeniul informatic, a reprezentat un pas firesc și previzibil. Prin Legea nr. 830 din 07.02.2002 privind completarea Codului penal și a Codului de procedură penală [10] (în continuare – Legea nr. 830/2002), Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961 [11] (în continuare – CP RM din 1961 – *n.a.*) a fost completat cu Capitolul VI¹ „Infrafracțiuni în domeniul tehnologiilor informaționale”. Acest articol a cuprins următoarele articole: art. 176¹ „Accesul ilegal (nesanționat) la informația computerizată”; art. 176² „Însușirea ilegală a informației computerizate”; art. 176³ „Fabricarea sau desfacerea mijloacelor specifice în scopul obținerii accesului ilegal (nesanționat) la sistemul computerizat”; art. 176⁴ „Modificarea informației computerizate”; art. 176⁵ „Sabotajul computerizat”; art. 176⁶ „Crearea, utilizarea sau răspândirea programelor dăunătoare”; art. 176⁷ „Încălcarea regulilor de exploatare a sistemului computerizat”.

În ceea ce privește art. 176¹ CP RM din 1961, acesta avea două alineate și o notă:

„Accesul ilegal (nesanționat) la informația ce se păstrează în sistemul computerizat, cu încălcarea sistemului de protecție, se pedepsește cu amendă în mărime de la două sute până la cinci sute de salarii minime.

Aceeași acțiune săvârșită din imprudență, care a cauzat nimicirea sau blocarea informației, precum și scoaterea din funcțiune a utilajului computerizat ori alte urmări grave, se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de până la doi ani sau cu amendă în mărime de la o sută până la șase sute de salarii minime.

Notă. În prezentul capitol, prin sistem computerizat se subînțelege computerul, rețelele computerizate locale și globale, precum și suportii electronici ai informației”.

Probabil, ca modele proximale pentru elaborarea art. 176¹ CP RM din 1961 au servit alin. 1 art. 349 din Codul penal al Republicii Belarus (în continuare – CP RB) și art. 286 din Codul penal model al CSI.

Astfel, alin. 1 art. 349 CP RB stabilește răspunderea pentru „accesul neautorizat la informația ce se păstrează în sistemul computerizat, în rețea sau în suporturile de date, însoțit de violarea sistemului de protecție (accesul neautorizat la informația computerizată), care a cauzat din imprudență modificarea, nimicirea sau blocarea informației ori scoaterea din funcțiune a utilajului computerizat ori alte daune considerabile” [12].

La rândul său, art. 286 din Codul penal model al CSI prevede răspunderea pentru: „(1) „accesul neautorizat la informația ce se păstrează în sistemul computerizat, în rețea sau în suporturile de date, însoțit de violarea sistemului de

protecție, care a cauzat din imprudență modificarea, nimicirea sau blocarea informației ori scoaterea din funcțiune a utilajului computerizat ori alte daune considerabile [...]”; (2) „Acțiunile, prevăzute la alin. 1 al acestui articol, care au cauzat din imprudență urmări grave [...]” [13].

Spre deosebire de infracțiunile prevăzute la alin. 1 art. 349 CP RB și alin. 1 art. 286 din Codul penal model al CSI, infracțiunea prevăzută la alin. 1 art. 176¹ CP RM din 1961 a fost concepută să aibă componentă formală. Urmările prejudiciabile, inclusiv urmările grave, au fost specificate în alin. 2 art. 176¹ CP RM din 1961.

În momentul intrării în vigoare a art. 176¹ CP RM din 1961 nu a existat o normă penală în care să fie incriminată, ca modalitate normativă sau ca modalitate faptică, acțiunea de acces ilegal (nesanționat) la informația computerizată. În acest mod, legiuitorul a respectat principiul neredundanței noii incriminări, care presupune, printre altele, imposibilitatea aplicării normelor de drept penal deja existente în raport cu fapta nou incriminată. În acel moment, în CP RM din 1961 existau doar două articole (art. 61 „Trădarea de Patrie” și art. 62 „Spionajul”) care prevedeau răspunderea pentru accesul ilegal la anumite categorii de informații (secret de stat sau un secret militar) care puteau îmbrăca o formă computerizată. În cazul în care obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 61 sau 62 CP RM din 1961 avea o formă computerizată, aceste articole reprezentau o normă specială în raport cu art. 176¹ CP RM din 1961. Respectiv, informațiile, care reprezentau obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 176¹ CP RM din 1961, nu puteau să constituie un secret de stat sau un secret militar.

Relațiile, sociale care apăreau și se dezvoltau în legătură cu informațiile, care reprezentau obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 176¹ CP RM din 1961, au necesitat apărare penală datorită nerespectării de către făptuitor a regulilor referitoare la accesarea acestora. Nevoia de a incrimina accesul ilegal la informația computerizată a fost condiționată de interzicerea sau restricționarea accesului la o astfel de informație pentru anumite persoane. Această interdicție sau restricționare, sfidată de către făptuitor, determina intrarea acestuia în sistemul computerizat, cu încălcarea sistemului de protecție, pentru a apela informații pe care făptuitorul nu era autorizat să le acceseze. Caracterizând o ipoteză asemănătoare cu cea descrisă în art. 259 CP RM, M.A. Dubko menționează just că „regimul juridic al informațiilor este o caracteristică a informației ca obiect al raporturilor juridice, care rezultă din caracterul imaterial al acesteia, pe când cerințele privind protecția informațiilor sunt determinate de conținutul acestora, și nu de forma în care sunt prezentate” [14]. De asemenea, I.Iu. Bogdanovskaia confirmă că „diversele restricții privind informațiile sunt legate, în primul rând, de conținutul acesteia” [15, p. 59]. Așadar, nu forma computerizată a informației, dar caracterul prohibit sau restricționat al acesării acesteia condiționează necesitatea incriminării faptei prevăzute la art. 259 CP RM.

La momentul intrării în vigoare a Legii nr. 830/2002 exista un sistem nu tocmai evoluat de relații sociale din domeniul informatic, care necesita apărare penală. Aceste relații constituiau obiectul de reglementare al Legii nr. 1069 din 22.06.2000 cu privire la informatică [16] (în continuare – Legii nr. 1069/2000). Conform art. 1 al legii date, ea „stabilește principalele reguli și condiții de activitate în domeniul informaticii în Republica Moldova, drepturile și obligațiile statului, ale persoanelor juridice și fizice în procesul creării, administrării, utilizării și întreținerii

sistemelor informatice, principiile și măsurile de asigurare a libertății și protecției datelor în sistemele informatice, dreptului de acces la serviciile informatice”. Art. 2 al Legii nr. 1069/2000 conține definițiile a două noțiuni utilizate în art. 176¹ CP RM din 1961: „acces neautorizat – acces la informații efectuat cu încălcarea regimului de lucru”; „sistem informatic – ansamblu de programe și echipamente care asigură prelucrarea automată a datelor”. În afară de aceasta, unele norme din Legea nr. 1069/2000 stabilesc condițiile a căror încălcare constituie temeiul aplicării art. 176¹ CP RM din 1961: „Accesul oricărei persoane juridice și fizice la serviciile informatice publice și la informațiile ce se conțin în sistemele informatice este asigurat în conformitate cu prevederile respective ale Constituției, prezentei legi și altor acte legislative” (alin. (1) art. 3); „Se interzice accesul și conectarea neautorizate la sistemele și rețelele informatice” (alin. (3) art. 4); „Persoanele juridice și fizice au dreptul să obțină de la titularii bazelor de date, direct sau pe alte căi de acces, confirmarea că aceștia dețin sau nu date care se referă la persoana respectivă” (alin. (1) art. 20); „Dreptul prevăzut la alin. (1) nu se extinde asupra activităților de informatică legale ce constituie informație oficială cu accesibilitate limitată, precum și asupra datelor rezultate din asemenea activități” (alin. (2) art. 20); „Persoanele juridice și fizice care încalcă prevederile prezentei legi poartă răspundere administrativă, materială sau penală, după caz, conform legislației” (art. 37). Putem vedea că aceste norme reglementează interzicerea sau restricționarea accesului la informațiile computerizate pentru anumite persoane.

La 12.06.2003 a intrat în vigoare actualul Cod penal. În scurt timp a fost adoptată Legea nr. 467 din 21.11.2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat [17] (în continuare – Legea nr. 467/2003), care a dezvoltat și a consolidat sistemul de relații sociale din domeniul informatic. Conform alin. (1) art. 1 al acestei legi, ea „stabilește regulile de bază și condițiile de activitate în domeniul creării și dezvoltării infrastructurii informaționale naționale ca mediu de funcționare al societății informaționale din Republica Moldova, reglementează raporturile juridice care apar în procesul de creare, formare și utilizare a resurselor informaționale automatizate de stat, a tehnologiilor, sistemelor și rețelelor informaționale”. Legea nr. 467/2003 conține anumite reglementări care stabilesc condițiile a căror încălcare constituie temeiul aplicării art. 259 CP RM (care a succedat art. 176¹ CP RM din 1961): „Resursele informaționale de stat sunt publice și accesibile tuturor. Excepție face informația documentată atribuită, conform legii, categoriei de informație cu acces limitat” (art. 27); „Încălcarea prezentei legi se pedepsește pe cale civilă, administrativă sau penală, în condițiile legii” (art. 32).

Dezvoltarea și consolidarea sistemului de relații sociale din domeniul informatic a continuat cu adoptarea Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 1743 din 19.03.2004 privind edificarea societății informaționale în Republica Moldova. Conform acestuia, edificarea societății informaționale în Republica Moldova a fost declarată drept una din prioritățile naționale (art. 1), iar Guvernul și-a asumat sarcina de a aproba politica de edificare a societății informaționale în Republica Moldova (lit. a) art. 2) [18].

La 02.02.2009 a fost adoptată Legea nr. 6 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică [19]. În acest mod, Republica Moldova a aderat la Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23 noiembrie 2001 (în continuare – Convenția de la

Budapesta). Conform art. 2 al acestei convenții, „fiecare parte va adopta măsurile legislative și alte măsuri considerate necesare pentru a incrimina ca infracțiune, potrivit dreptului său intern, accesarea intenționată și fără drept a ansamblului ori a unei părți a unui sistem informatic. O parte poate condiționa o astfel de incriminare de comiterea încălcării respective prin violarea măsurilor de securitate, cu intenția de a obține date informatice ori cu altă intenție delictuală, sau de legătura dintre încălcarea respectivă și un sistem informatic conectat la alt sistem informatic” [20]. Așadar, Republica Moldova a incriminat accesul ilegal la informația computerizată chiar înainte de a-și asuma angajamentul pe plan internațional de a incrimina o astfel de faptă.

În același context, vorbim despre art. 3 al Directivei 2013/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 12.08.2013 privind atacurile împotriva sistemelor informatice și de înlocuire a Deciziei-cadru 2005/222/JAI a Consiliului, potrivit căruia „statele membre adoptă măsurile necesare pentru a garanta că accesarea cu intenție și fără drept a unui sistem informatic sau a unei părți a acestuia este incriminată atunci când este săvârșită prin încălcarea unei măsuri de securitate, cel puțin atunci când nu reprezintă un caz minor” [21]. Acest din urmă articol trebuie privit prin prisma Hotărârii Guvernului nr. 1171 din 28.11.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene. Conform pct. 2 al acestei hotărâri, „armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene este un proces continuu, care are drept scop integrarea în ordinea juridică internă a legislației Uniunii Europene, în conformitate cu angajamentele asumate de Republica Moldova în cadrul acordurilor bilaterale încheiate cu Uniunea Europeană, al planurilor de acțiuni ale Guvernului, precum și cu programele legislative ale Parlamentului” [22].

Expresia firească a aderării țării noastre la Convenția de la Budapesta o constituie adoptarea Legii nr. 20 din 03.02.2009 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice [23] (în continuare – Legea nr. 20/2009). Această lege, la fel ca Legea nr. 1069/2000 și Legea nr. 467/2003, stabilește condițiile a căror încălcare constituie temeiul aplicării art. 259 CP RM. Astfel, art. 2 al Legii nr. 20/2009 conține definițiile a două noțiuni necesare interpretării și aplicării art. 259 CP RM: „sistem informatic – orice dispozitiv izolat sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în legătură care asigură ori dintre care unul sau mai multe elemente asigură, prin executarea unui program, prelucrarea automată a datelor”; „măsuri de securitate – folosirea unor proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate cu ajutorul cărora accesul la un sistem informatic este restricționat sau interzis pentru anumite categorii de utilizatori”. Conform art. 6 al aceleiași legi, „proprietarii de sisteme informatice, accesul la care este interzis sau restricționat pentru anumite categorii de utilizatori, au obligația de a avertiza utilizatorii referitor la condițiile legale de acces și de utilizare, precum și la consecințele juridice ale accesului nesancționat la aceste sisteme informatice. Avertizarea trebuie să fie accesibilă oricărui utilizator”. De asemenea, potrivit alin. (1) art. 7 al Legii nr. 20/2009, „furnizorii de servicii sunt obligați: [...] b) să comunice autorităților competente datele despre traficul informatic, inclusiv datele despre accesul ilegal la informația din sistemul informatic; [...] e) să întreprindă măsuri de securitate prin utilizarea unor proceduri, dispozitive sau programe informatice

specializate cu al căror ajutor accesul la un sistem informatic să fie restricționat sau interzis utilizatorilor neautorizați”.

Așadar, tocmai trei legi – Legea nr. 1069/2000, Legea nr. 467/2003 și Legea nr. 20/2009 – reglementează sistemul de relații sociale din domeniul informatic. Cu toate acestea, cadrul legal extrapenal în materie este deficient. Or, în legile respective lipsesc definițiile unor noțiuni importante („rețea informatică”, „sistem de protecție”, „canalele de telecomunicații” etc.) utilizate în art. 259 CP RM, ceea ce influențează negativ claritatea și previzibilitatea acestui articol.

Așa cum s-a menționat anterior, legea penală trebuie să fie condiționată sub aspect nu doar social, dar și sub aspect juridic. În context, îl vom cita pe A.D. Kos: „Datorită complexității activității legislative, printre normele adoptate, există cele care nu reflectă pe deplin nevoile societății sub aspectul apărării penale. Dezavantajele normelor pot consta și în lipsa clarității, a constanței și a univocității suficiente a dispozițiilor legale. Prin aceasta se explică eficiența lor scăzută chiar și în condițiile de activitate impecabilă a celor care aplică asemenea dispoziții” [24]. Activitatea impecabilă a celor care aplică dispozițiile penale este un ideal pe care ni-l dorim cu toții. Pentru a realiza acest ideal măcar în parte, este necesară perfecționarea cadrului legal extrapenal care reglementează sistemul de relații sociale din domeniul informatic. Perfecționarea dată trebuie să se exprime, în mod primordial, în definirea de către legiuitor a noțiunilor „rețea informatică”, „sistem de protecție”, „canalele de telecomunicații” etc. În condițiile de lipsă a unei hotărâri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la infracțiunile informatice, precum și de interpretare doctrinară neuniformă a noțiunilor date, devine stringentă intervenția legiuitorului.

BIBLIOGRAFIE:

1. Габидуллин Э. С. Социальная обусловленность как основание уголовно-правового запрета. În: Журнал правовых и экономических исследований, 2017, № 4, p. 32-37.
2. Ефремова М. А. Уголовно-правовая охрана информационной безопасности: диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2017. 427 p.
3. Крылова Н. Е. Существует ли уголовное право «в широком смысле слова». În: Научные основы уголовного права и процессы глобализации: материалы V Российского конгресса уголовного права, 27-28 мая 2010 г. Москва: Проспект, 2010, p. 721-727.
4. Долгиева М. М. Социальная обусловленность возникновения уголовно-правовых запретов нарушений, совершаемых в сфере оборота криптовалюты. În: Актуальные проблемы российского права, 2018, № 10, p. 225-235.
5. Explanatory Report to the Convention on Cyberc. Disponibil: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cce5b>
6. Hotărârea Guvernului nr. 857 din 31.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 252-257.

7. Азаров Д.С. Злочини у сфері комп'ютерної інформації (кримінально-правове дослідження). Київ: Атіка, 2007. 304 р.
8. Spînu-Dumneanu L. Evoluările internaționale și naționale în domeniul infracțiunilor informatice. În: Realități și perspective ale învățământului juridic național. Culegerea materialelor științifice elaborate în baza comunicărilor de la Conferința științifică națională cu participare internațională, organizată cu ocazia a 60 de ani de la înființarea Facultății de Drept (USM, 01-02 octombrie 2019, Chișinău). Chișinău: CEP USM, 2020, p. 112-120.
9. Dobrinou M. Infracțiuni în domeniul informatic. București: C.H. Beck, 2006. 401 p.
10. Legea nr. 830 din 07.02.2002 privind completarea Codului penal și a Codului de procedură penală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 46-48.
11. Codul penal al Republicii Moldova. În: Veștile Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești, 1961, nr. 10.
12. Уголовный Кодекс Республики Беларусь № 275-3 от 9 июля 1999 г. Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb.htm
13. Модельный Уголовный кодекс. Рекомендательный законодательный акт для Содружества Независимых Государств. Disponibil: docs.cntd.ru/document/901781490
14. Дубко М. А. Основание и причины криминализации неправомерного завладения компьютерной информацией. În: Вестник Академии МВД Республики Беларусь, 2017, № 1, p. 87-91.
15. Право на доступ к информации. Доступ к открытой информации / Отв. ред. И. Ю. Богдановская. Москва: Юстицинформ, 2009. 344 p.
16. Legea nr. 1069 din 22.06.2000 cu privire la informatică. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 73-74.
17. Legea nr. 467 din 21.11.2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 6-12.
18. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 1743 din 19.03.2004 privind edificarea societății informaționale în Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 50.
19. Legea nr. 6 din 02.02.2009 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 37-40.
20. Convention on Cybercrime. Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/185>
21. Directiva 2013/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 12.08.2013 privind atacurile împotriva sistemelor informatice și de înlocuire a Deciziei-cadru 2005/222/JAI a Consiliului. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0040&from=en>
22. Hotărârea Guvernului nr. 1171 din 28.11.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 499-503.
23. Legea nr. 20 din 03.02.2009 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 11-12.
24. Кос А. Д. Направления уголовно-правовой политики в борьбе с преступностью. În: Право и общество, 2009, № 4, p. 98-100.

Strîmbeanu Alexandru
Universitatea de Stat din Moldova
(Chişinău, Moldova)

**ACCESUL ILEGAL LA INFORMAȚIA COMPUTERIZATĂ: ANALIZA
COMPARATIVĂ A NORMELOR DIN CODURILE PENALE ALE REPUBLICII
MOLDOVA ȘI STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE**

Annotare. Art. 259 din Codul penal al Republicii Moldova prevede răspunderea pentru accesul ilegal la informația computerizată. În cadrul acestui articol sunt analizate dispozițiile din codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, în care sunt prezente norme similare. Scopul autorului este de a stabili asemănările și deosebirile dintre aceste norme și art. 259 din Codul penal al Republicii Moldova, referitoare la obiectul, latura obiectivă, latura subiectivă, și subiectul infracțiunilor respective.

Cuvinte-cheie: accesul ilegal la informația computerizată; obiectul infracțiunii; latura obiectivă a infracțiunii; latura subiectivă a infracțiunii; subiectul infracțiunii.

Стрымбяну Александру
Государственный университет Молдовы
(Кишинев, Молдова)

**НЕСАНКЦИОНИРОВАННЫЙ ДОСТУП К КОМПЬЮТЕРНОЙ ИНФОРМАЦИИ:
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ НОРМ УГОЛОВНЫХ КОДЕКСОВ РЕСПУБЛИКИ
МОЛDOVA И ГОСУДАРСТВ-ЧЛЕНОВ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

Аннотация. Ст. 259 Уголовного кодекса Республики Молдова предусматривает ответственность за несанкционированный доступ к компьютерной информации. В этой статье исследуются положения уголовных кодексов государств-членов Европейского Союза, которые содержат аналогичные нормы. Цель автора – установить сходства и различия между этими нормами и ст. 259 Уголовного кодекса Республики Молдова в отношении объекта, объективной стороны, субъективной стороны и предмета соответствующих преступлений.

Ключевые слова: несанкционированный доступ к компьютерной информации; объект преступления; объективная сторона преступления; субъективная сторона преступления; субъект преступления.

Strimbeanu Alexandru
Moldova State University
(Chisinau, Moldova)

*ILLEGAL ACCESS TO COMPUTERIZED INFORMATION: COMPARATIVE
ANALYSIS OF THE RULES OF THE CRIMINAL CODES OF THE REPUBLIC OF
MOLDOVA AND THE MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION*

Abstraction. *Art. 259 of the Criminal Code of the Republic of Moldova provides for liability for illegal access to computerized information. This article examines the provisions of the criminal codes of the EU member countries, which contain similar rules. The purpose of the author is to establish the similarities and differences between these rules and art. 259 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, regarding the object, the objective side, the subjective side and the subject of the respective crimes.*

Keywords: *illegal access to computerized information; the object of the crime; the objective side of the crime; the subjective side of the crime; the subject of the crime.*

Dintre toate statele Uniunii Europene doar Republica Cipriotă și Republica Portugheză nu au în codurile lor penale norme în care să fie incriminate fapte de genul celor prevăzute la art. 259 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM). În cadrul acestui articol vor fi analizate dispozițiile din codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, în care sunt prezente astfel de norme. Scopul nostru este de a stabili asemănările și deosebirile dintre aceste dispoziții și art. 259 CP RM, referitoare la obiectul, latura obiectivă, latura subiectivă, și subiectul infracțiunilor respective. Această analiză va purcede cu examinarea obiectului juridic generic al infracțiunii. Relațiile sociale din domeniul informaticii și al telecomunicațiilor constituie obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP RM și al tuturor celorlalte infracțiuni prevăzute în Capitolul XI din partea specială a CP RM. Aceasta rezultă din titulatura capitolului dat – „Infracțiuni informatice și infracțiuni în domeniul telecomunicațiilor”.

În mod similar este conceput obiectul juridic generic în legile penale ale Regatului Belgiei, Republicii Croația, Republicii Finlanda, Republicii Lituania, Republicii Polone, României și Ungariei. Astfel, în Codul penal al Regatului Belgiei [1] (în continuare – CP RBe), art. 550bis este apropiat ca esență de art. 259 CP RM. Art. 550bis CP RB este cuprins de Titlul IXbis „Infracțiunile contra confidențialității și disponibilității sistemelor informatice și a datelor care sunt stocate, prelucrate sau transmise prin aceste sisteme”. În Codul penal al Republicii Croația [2] (în continuare – CP RCr), art. 266 și 268 se aseamănă ca esență cu art. 259 CP RM. Art. 266 și 268 CP RCr sunt incluse în Capitolul XXV „Infracțiuni împotriva sistemelor, programelor și datelor informatice”. În Codul penal al Republicii Finlanda [3] (în continuare – CP RFi), sect. 8 și 8(a) sunt similare ca esență cu art. 259 CP RM. Aceste două secțiuni fac parte din Capitolul 38 „Infracțiuni privitoare la date și comunicații”. În Codul penal al Republicii Lituania [4] (în continuare – CP RLi), art. 196 și 198⁽¹⁾ corespund ca esență cu art. 259 CP RM. Art. 196 și 198⁽¹⁾ CP RLi sunt amplasate în Capitolul XXX „Infracțiunile împotriva

securității datelor electronice și a sistemelor de informații”. În Codul penal al Republicii Polone [5] (în continuare – CP RP), art. 267, 268, 268a și 269 sunt apropiate ca esență de art. 259 CP RM. Art. 267, 268, 268a și 269 CP RP sunt cuprinse de Capitolul XXXIII „Infrațiuni contra protecției informațiilor”. În Codul penal al României [6] (în continuare – CPR), art. 360 se aseamănă ca esență cu art. 258 CP RM. Art. 360 CPR este inclus în Capitolul VI „Infrațiuni contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice” din Titlul VII „Infrațiuni contra siguranței publice”. În sfârșit, în Codul penal al Ungariei [7] (în continuare – CPU), sect. 422 este similară ca esență cu art. 259 CP RM. Această secțiune face parte din Capitolul XLIII „Accesul ilicit la date și infrațiuni împotriva sistemelor informatice”.

Spre deosebire de legea penală moldavă și legile penale străine menționate mai sus, legea penală bulgară are articole amplasate în două capitole diferite, care corespund ca esență cu art. 259 CP RM. Astfel, art. 216 este cuprins de Secțiunea VII „Distrușgerea și deteriorarea” din Capitolul V „Infrațiunii împotriva proprietății” al părții speciale a Codului penal al Republicii Bulgaria [8] (în continuare – CP RBu). Alin. (3) al acestui articol prevede răspunderea persoanei „care, accesând în mod neautorizat un sistem informatic de importanță pentru o întreprindere, instituție, persoană juridică sau persoană fizică, distruge sau deteriorează în acest fel patrimoniul altuia”. Alte două articole apropiate ca esență de art. 259 CP RM sunt art. 319a și 319b CP RBu. Acestea sunt cuprinse de Capitolul IX „A” „Infrațiuni informatice” al părții speciale a CP RBu.

Similare în anumite privințe cu concepțiile legislative, caracterizate mai sus, sunt concepțiile promovate în legile penale ale Republicii Franceze, Marelui Ducat de Luxemburg și Republicii Malta. Astfel, în Codul penal al Republicii Franceze [9] (în continuare – CP RFr), art. 323-1 este apropiat ca esență de art. 259 CP RM. Art. 323-1 CP RFr este cuprins de Capitolul III „Despre atingeri aduse sistemelor de prelucrare automată a datelor” din Titlul II „Despre alte atingeri aduse bunurilor” al Cărții III „Despre crimele și delictele împotriva proprietății”. În Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg [10] (în continuare – CP MDL), art. 509-1 se aseamănă ca esență cu art. 259 CP RM. Art. 509-1 CP MDL este inclus în Secțiunea VII „Despre anumite infrațiuni în materie informatică” a Capitolului II „Despre fraude” din Titlul IX „Crime și delictes contra patrimoniului”. În Codul penal al Republicii Malta [11] (în continuare – CP RMa), art. 337C este similar ca esență cu art. 259 CP RM. Art. 337C CP RMa face parte din Subtitlul V „Despre utilizarea abuzivă a computerului” al Titlului IX „Despre crime împotriva patrimoniului și siguranței publice”. Cum putem vedea, diviziunile din legile penale ale Republicii Franceze, Marelui Ducat de Luxemburg și Republicii Malta, care corespund cu Capitolul XI din partea specială a CP RM, sunt amplasate în titluri dedicate înfracțiunilor contra proprietății / patrimoniului și/sau siguranței publice. În aceste trei legi penale străine, fie domeniul informaticii este privit nu ca valoare socială distinctă, ci ca parte a proprietății / patrimoniului și/sau a siguranței publice, fie elementele alcătuitoare ale domeniului informaticii sunt privite nu în calitate de obiecte de atentare, dar în calitate de mijloace de atentare asupra proprietății / patrimoniului și/sau a siguranței publice.

În legile penale ale Republicii Cehe, Republicii Estonia și Republicii Slovace, articolele, apropiate ca esență de art. 259 CP RM, sunt cuprinse de capitolele

dedicate infracțiunilor contra proprietății / patrimoniului. Aceste capitole nu includ diviziuni care corespund cu Capitolul XI din partea specială a CP RM. Prin aceasta, legile penale ale Republicii Cehe, Republicii Estonia și Republicii Slovace se deosebesc de legile penale ale Republicii Franceze, Marelui Ducat de Luxemburg și Republicii Malta. Astfel, în Codul penal al Republicii Cehe [12] (în continuare – CP RCe), secț. 230 este similară ca esență cu art. 259 CP RM. Această secțiune face parte din Capitolul V „Infracțiuni contra patrimoniului”. În Codul penal al Republicii Estonia [13] (în continuare – CP RE), § 217 corespunde ca esență cu art. 259 CP RM. § 217 CP RE este amplasat în Subsecțiunea 3 „Utilizarea ilegală” din Secțiunea a 2-a „Infracțiuni contra oricăror forme de proprietate” al Capitolului 13 „Infracțiuni contra patrimoniului”. În Codul penal al Republicii Slovace [14] (în continuare – CP RSI), § 247 este apropiat ca esență de art. 259 CP RM. § 247 CP RSI este cuprins de Capitolul patru „Infracțiuni contra dreptului de proprietate”.

O concepție diferită este promovată în legile penale ale Regatului Danemarcei, Republicii Federale Germania, Greciei, Republicii Italia și Regatului Suediei. În aceste legi penale, articolele, apropiate ca esență de art. 259 CP RM, sunt cuprinse de capitolele dedicate infracțiunilor contra libertății / intimității persoanei. Astfel, în Codul penal al Regatului Danemarcei [15] (în continuare – CP RD), art. 263 se aseamănă ca esență cu art. 259 CP RM. Art. 263 CP RD este inclus în Capitolul 27 „Infracțiuni contra onoarei și a unor drepturi personale”. În Codul penal al Republicii Federale Germania [16] (în continuare – CP RFG), § 202a este similar ca esență cu art. 259 CP RM. § 202a CP RFG face parte din Secțiunea XV „Încălcarea vieții private”. În Codul penal al Greciei [17] (în continuare – CPG), art. 370C corespunde ca esență cu art. 259 CP RM. Art. 370C CPG este amplasat în Capitolul XXII „Încălcarea confidențialității”. În Codul penal al Republicii Italia [18] (în continuare – CP RI), art. 615-ter este apropiat ca esență de art. 259 CP RM. Art. 615-ter CP RI este cuprins de Secțiunea a IV-a „Despre delicta împotriva inviolabilității domiciliului” din Partea a III-a „Despre delicta împotriva libertății individuale” a Titlului XII „Despre delicta împotriva persoanei”. În Codul penal al Regatului Suediei [19] (în continuare – CP RSu), art. 9c din Capitolul 4 „Infracțiuni contra libertății și integrității” se aseamănă ca esență cu art. 259 CP RM.

Spre deosebire de legile penale străine menționate mai sus, legea penală austriacă are articole amplasate în două capitole diferite, care corespund ca esență cu art. 259 CP RM. Astfel, § 118a este cuprins de Titlul V „Violarea sferei private și a anumitor secrete profesionale” al părții speciale a Codului penal al Republicii Austria [20] (în continuare – CP RA). La rândul său, § 126a, care este, de asemenea, apropiat ca esență de art. 259 CP RM, este cuprins de Titlul VI „Fapte penale contra patrimoniului” al părții speciale a CP RA. Alin. (1) al acestui paragraf prevede răspunderea pentru „fapta persoanei care cauzează un prejudiciu unei alte persoane prin aceea că modifică, șterge sau aduce în stare de neîntrebuințare în orice alt mod sau ascunde date prelucrate, transmise sau disponibile electronic în legătură cu care nu este autorizată sau este autorizată doar împreună cu o altă persoană”.

În legile penale ale Republicii Letonia și Regatului Țărilor de Jos (Olanda), articolele, apropiate ca esență de art. 259 CP RM, sunt cuprinse de capitolele dedicate infracțiunilor contra siguranței sau ordinii publice. Astfel, în Codul penal al Republicii Letonia [21] (în continuare – CP RLe), secț. 241 este similară ca esență

cu art. 259 CP RM. Secț. 241 CP RLe face parte din Capitolul XX „Infrațiuni împotriva siguranței generale și ordinii publice”. În Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olanda) [22] (în continuare – CP RȚJ(O)), subsecț. 138ab corespunde ca esență cu art. 259 CP RM. Subsecț. 138ab CP RȚJ(O) este amplasată în Partea a V-a „Infrațiuni grave împotriva ordinii publice” din Cartea a II-a „Infrațiuni grave”.

Doar în Codul penal al Republicii Slovenia [23] (în continuare – CP RSlo), articolul, apropiat ca esență de art. 259 CP RM, este cuprins de capitolul dedicat infracțiunilor economice. Astfel, art. 237 CPSlo este amplasat în Capitolul XXIV „Infrațiuni contra economiei”. Totuși, este necesar de precizat că acest articol prevede răspunderea pentru accesul ilegal la un sistem informatic comercial.

În fine, în Codul penal al Regatului Spaniei [24] (în continuare – CP RSp), art. 264, care este apropiat ca esență de art. 259 CP RM, este cuprins de Titlul XIII „Delicte împotriva patrimoniului și împotriva ordinii socio-economice”.

Ca o sinteză a concepțiilor privind obiectul juridic generic al infracțiunilor asemănătoare ca esență cu cele prevăzute la art. 259 CP RM, prevăzute de legile penale ale majorității statelor membre ale UE, se poate spune că este diferit titularul valorii sociale apărute de aceste legi: posesorul informației computerizate, indiferent dacă acesta este persoană fizică sau persoană juridică; persoana fizică, a cărei libertate sau intimitate a fost lezată; statul, al cărui siguranță a fost amenințată.

Următorul semn constitutiv al infracțiunii, asupra căruia ne îndreptăm privirea, este obiectul material sau imaterial. Din analiza art. 259 CP RM rezultă că acest obiect îl constituie: informația computerizată; calculatoarele; sistemul informatic; rețeaua informatică; sistemele de protecție. În corespundere cu cele mai multe dintre articolele care corespund ca esență cu art. 259 CP RM, care fac parte din legile penale ale statelor membre ale UE, sistemul informatic și/sau datele informatice reprezintă obiectul material sau imaterial al infracțiunilor respective:

– sistemul informatic sau o parte a unui sistem informatic (§ 118a CP RA); datele prelucrate, transmise sau disponibile electronic (§ 126a CP RA). Conform alin. (2) § 74 CP RA, „în sensul prezentei legi termenul date desemnează atât date cu caracter personal și date fără caracter personal, cât și programe”;

– datele stocate, prelucrate sau transmise prin sisteme informatice; sistemul informatic (art. 550bis CP RBe);

– datele informatice dintr-un sistem informatic (art. 216 și 319b CP RBu);

– sistemul informatic sau o parte a acestuia, alt echipament tehnic de prelucrare a datelor; datele stocate în sisteme sau medii informatice (secț. 230 CP RCe);

– sistemul informatic sau datele informatice (art. 266 CP RCr); datele sau programele informatice (art. 268 CP RCr);

– informațiile sau programele altor persoane, care sunt destinate utilizării într-un sistem informatic (art. 263 CP RD);

– sistemul informatic (§ 217 CP RE);

– sistemul informatic sau o parte a acestuia; datele sau informațiile cuprinse într-un sistem informatic (secț. 8 din Capitolul 38 CP RFi);

– sistemul sau o parte a unui sistem de prelucrare automată de date; datele incluse în sistemul de prelucrare automată de date (art. 323-1 CP RFr);

– datele stocate sau transmise electronic sau magnetic sau în alt mod care nu este imediat perceptibil (§ 202a CP RFG);

- programele de calculator; sistemul informatic sau datele transmise prin sistemele de telecomunicații (art. 370C CPG);
 - sistemul automatizat de prelucrare a datelor sau o parte din acesta (secț. 241 CP RLe);
 - datele electronice; software (art. 196 CP RLi); sistemul informatic (art. 198⁽¹⁾ CP RLi);
 - sistemul de prelucrare sau de transmitere automată a datelor; datele conținute în sistemul de prelucrare sau de transmitere automată a datelor (art. 509-1 CP MDL);
 - date, software sau documentația justificativă păstrată în computer (art. 337C CP RMa);
 - sistemul computerizat sau o parte a acestuia; datele salvate, procesate sau transferate prin intermediul dispozitivului sau sistemului computerizat (subsecț. 138ab CP RȚJ(O));
 - informații; sistemul informatic sau o parte a acestuia (art. 267 CP RP); informațiile înregistrate pe un suport de date informatic (art. 268 CP RP); datele informatice (art. 268a CP RP);
 - sistemul informatic (art. 360 CPR);
 - sistemul informatic; informațiile din sistemul informatic sau din suportul de date; programul de calculator (§ 247 CP RSI);
 - datele sau programele de calculator; sistemul informatic (art. 237 CP RSlo);
 - datele, programele sau documentele electronice; sistem informatic care are legătură cu un altul; date informatice (art. 264 CP RSp);
 - datele destinate prelucrării automate (art. 9c din Capitolul 4 CP RSu).
- Nu oricare sistem informatic, ci doar cel de maximă importanță constituie obiectul material al unora dintre infracțiunile prevăzute de articolele care corespund ca esență cu art. 259 CP RM, care fac parte din legile penale ale statelor membre ale UE:
- sistemul informatic care este parte esențială a infrastructurii critice (§ 118a CP RA). Conform pct. 11 alin. (1) § 74 CP RA, „infrastructura critică este reprezentată de amenajări, instalații, sisteme sau părți din acestea care joacă un rol esențial pentru menținerea siguranței publice, apărarea națională sau protecția populației civile față de pericole de război, capacitatea operațională a tehnologiilor publice de informare și comunicare, prevenirea și combaterea catastrofelor, sănătatea publică, alimentarea publică cu apă, energie și bunuri vitale, domeniul îndepărtării deșeurilor și al canalizării sau circulația publică”;
 - sistemul informatic de importanță pentru o întreprindere, instituție, persoană juridică sau persoană fizică (art. 216 CP RBu); sistemul informatic care este parte integrantă a unei infrastructurii critice (art. 319b CP RBu);
 - sistemul informatic conținând un secret de stat, informații clasificate străine sau informații rezervate strict uzului oficial; sistemul informatic folosit într-un sector vital (§ 217 CP RE);
 - sistemul informatic sau de telecomunicații protejat de măsuri de siguranță; sistemele informatice sau de telecomunicații de interes militar sau referitoare la ordinea publică ori la siguranța publică sau la sănătate sau la protecția civilă sau de interes public (art. 615-ter CP RI);

– sistemul informatic al statului (alin. (2) secț. 241 CP RLe);
– sistemul de informații de importanță strategică pentru securitatea națională sau de o importanță majoră pentru guvernul de stat, economia sau sistemul financiar (art. 198⁽¹⁾ CP RLi).

Aceste exemple prezintă interes pentru legea penală moldavă. Drept urmare, propunem completarea alin. (2) art. 259 CP RM cu lit. i) cu următorul conținut: „cu dereglarea unui sistem informatic de interes militar sau referitor la ordinea publică, la securitatea publică, la sănătate sau la protecția civilă”.

Nu oricare date informatice, ci doar date informatice de o anumită categorie pot să reprezinte obiectul imaterial al unora dintre infracțiunile prevăzute de articolele care corespund ca esență cu art. 259 CP RM, care fac parte din legile penale ale statelor membre ale UE:

– datele pentru crearea unei semnături electronice; informațiile ce constituie secret de stat sau un alt secret protejat prin lege (art. 216 CP RBu);

– datele electronice ale unui sistem de informații de importanță strategică pentru securitatea națională sau de o importanță majoră pentru guvernul de stat, economia sau sistemul financiar (art. 196 CP RLi);

– datele informatice de o importanță deosebită pentru apărarea națională, siguranța în comunicații, funcționarea guvernului sau a unei alte instituții de stat sau a autoconducerii locale (art. 269 CP RP);

– datele cu caracter personal, secrete private, secrete comerciale sau secrete profesionale (secț. 422 CPU).

Unele dintre aceste exemple prezintă interes din perspectiva perfecționării art. 259 CP RM. Drept urmare, propunem completarea alin. (2) art. 259 CP RM cu lit. j) cu următorul conținut: „cu distrugerea, deteriorarea, modificarea, blocarea sau copierea informației dintr-un sistem informatic de interes militar sau referitor la ordinea publică, la securitatea publică, la sănătate sau la protecția civilă”.

Mijloacele de protecție sunt indicate ca obiect material sau imaterial al unora dintre infracțiunile prevăzute de articolele care corespund ca esență cu art. 259 CP RM, care fac parte din legile penale ale statelor membre ale UE:

– dispozitivul de securitate specific din interiorul sistemului informatic (§ 118a CP RA);

– mijloace de protecție (§ 217 CP RE);

– sisteme de protecție a prelucrării datelor (secț. 241 CP RLe);

– mijloacele de protecție ale sistemului informatic (art. 198⁽¹⁾ CP RLi).

Echipamente sau dispozitive informatice apar ca obiect material sau imaterial al unora dintre infracțiunile prevăzute de articolele care corespund ca esență cu art. 259 CP RM, care fac parte din legile penale ale statelor membre ale UE:

– echipament tehnic (art. 196 CP RLi);

– dispozitiv computerizat (subsecț. 138ab CP RȚJ(O));

– suportul de date sau dispozitivul de procesare automată, de stocare sau de transmitere a datelor informatice (art. 269 CP RP);

– suportul de date sau o parte a acestuia; hardware (§ 247 CP RSI).

În fine, alte categorii de bunuri pot reprezenta obiectul material al unora dintre infracțiunile prevăzute de articolele care corespund ca esență cu art. 259 CP RM, care fac parte din legile penale ale statelor membre ale UE:

- componente esențiale ale infrastructurii critice (§ 126a CP RA);
- patrimoniul altuia (art. 216 CP RBU).

Următorul element constitutiv al infracțiunii, care va fi examinat, este latura obiectivă.

Din analiza art. 259 CP RM rezultă că fapta prejudiciabilă este alcătuită din două acțiuni componente:

- 1) acțiunea principală de acces ilegal la informația computerizată;
- 2) acțiunea adiacentă de distrugere, deteriorare, modificare, blocare sau copiere a informației, de dereglare a funcționării calculatoarelor, a sistemului sau a rețelei informatice.

Un conținut asemănător al faptei prejudiciabile îl are infracțiunea prevăzută la alin. (3) art. 216 CP RBU. Această normă prevede răspunderea persoanei „care, accesând în mod neautorizat un sistem informatic de importanță pentru o întreprindere, instituție, persoană juridică sau persoană fizică, distruge sau deteriorează în acest fel patrimoniul altuia”. Un conținut apropiat, dar totuși diferit, îl are fapta prejudiciabilă prevăzută la alin. 1 art. 9c din Capitolul 4 CP RSu. Norma dată prevede răspunderea persoanei „care încearcă să obțină acces neautorizat la anumite date destinate prelucrării automate sau, fără permisiune, modifică, distruge, blochează sau adaugă în baza de date o astfel de informație [ori] care, fără permisiune, printr-o altă măsură similară, blochează sau împiedică grav folosirea unor astfel de date”. Un conținut apropiat, dar mai elaborat, îl are fapta prejudiciabilă prevăzută în alin. (2) secț. 230 CP RCE: „Fapta persoanei care dobândește acces la sisteme sau medii informatice și a) folosește în mod neautorizat datele stocate în acele sisteme sau medii informatice, b) șterge sau distruge, degradează, modifică sau corupe calitatea datelor stocate în acele sisteme sau medii informatice, sau le aduce în stare de neîntreținere fără a fi autorizată, c) falsifică sau modifică datele stocate în acele sisteme sau medii informatice astfel încât să fie considerate autentice, sau să fie tratate ca fiind autentice, indiferent dacă acele date pot fi accesate sau înțelese direct, sau d) introduce date în sisteme sau medii informatice sau efectuează orice altă intervenție asupra componentelor software sau hardware ale calculatorului sau ale altui echipament tehnic de prelucrare a datelor, fără a fi autorizată”.

În cazul celorlalte legi penale străine analizate, acțiunile, care în art. 259 CP RM au rolul de acțiune principală și acțiune adiacentă, sunt incriminate ca infracțiuni distincte în alineate diferite ale aceluiași articol, în articole diferite din aceeași diviziune a legii penale sau chiar în articole diferite din diviziuni distincte ale legii penale.

În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP RM, daunele în proporții mari sau daunele în proporții deosebit de mari reprezintă urmările prejudiciabile care constituie semnul obligatoriu al laturii obiective.

În cazul infracțiunilor similare prevăzute de legile penale străine analizate, urmările prejudiciabile, după caz, au un efect agravant sau nu-l au: prejudicii cauzate datelor, care depășesc suma de 5.000 euro (alin. (2) § 126a CP RA); prejudiciu, cauzat datelor, care depășește suma de 300.000 euro (alin. (4) § 126a CP RA); consecințe grave (alin. (5) art. 319a CP RBU); daune semnificative sau alte consecințe grave (alin. (2) art. 319b CP RBU); pagube substanțiale; tulburarea gravă a activităților unui organ al administrației publice centrale, al administrației

publice locale, ale unei instanțe de judecată sau ale unei alte autorități publice; tulburarea gravă a activităților unei persoane juridice sau ale unei persoane fizice autorizate (alin. (4) secț. 230 CP RCe); pagube considerabile (alin. (5) secț. 230 CP RCe); pagube semnificative (pct. 1 alin. (2) § 217 CP RE); consecințe grave (alin. (2) secț. 241 CP RLe); daune majore (alin. 1 art. 196 CP RLi); daune patrimoniale semnificative (§ 3 art. 268 CP RP); daună patrimonială considerabilă (§ 2 art. 268a CP RP); daune pe scară largă (alin. (1) § 247 CP RSI); beneficii materiale importante sau pierderi materiale importante (alin. (1) art. 237 CP RSlo); prejudiciu special sau afectarea unui interes general (pct. 2 alin. 3 art. 264 CP RSp). Apropiată, dar totuși diferită, este abordarea urmărilor prejudiciabile în alin. 1 art. 9c din Capitolul 4 CP RSu: „La stabilirea gravității faptei se va lua în considerare în mod special dacă fapta a provocat daune serioase sau a implicat un număr mare de date sau a fost de natură deosebit de gravă”.

Conform alin. 3 art. 196 CP RLi, lipsa de gravitate a prejudiciului se consideră temei de aplicare a răspunderii contravenționale: „Persoana care săvârșește fapta prevăzută în prezentul articol și produce un prejudiciu minor se consideră că a săvârșit o contravenție și este pedepsită cu muncă în folosul comunității sau amendă sau măsuri de siguranță sau arest”.

În unele legi penale străine examinate, anumite semne secundare ale laturii obiective pot avea un caracter obligatoriu. De exemplu, în alin. (4) art. 319b CP RBu este specificat mijlocul special de săvârșire a infracțiunii: program informatic, parolă, cod de acces sau alte date de acces la un sistem informatic sau la o parte a acestuia, destinate afectării a mai mult de un sistem informatic. În cazuri mai frecvente este menționată metoda specială de săvârșire a infracțiunii: eliminarea sau ocolirea mijloacelor de protecție (alin. (1) § 217 CP RE); folosirea unui cod de acces care nu îi aparține făptuitorului în mod licit sau spargerea unei protecții (alin. (1) secț. 8 din Capitolul 38 CP RFi); folosirea unui instrument tehnic special sau ocolirea sistemului de protecție printr-o metodă tehnică, prin utilizarea unei vulnerabilități din sistemul de informații sau prin alte mijloace evident frauduloase (alin. (2) secț. 8 din Capitolul 38 CP RFi); manieră deosebit de metodică (alin. (1) secț. 8(a) din Capitolul 38 CP RFi); forțarea dispozitivului de asigurare (alin. (1) § 202a CP RFG); folosirea violenței asupra lucrurilor sau persoanelor sau înarmarea evidentă (pct. 2) alin. 2 art. 615-ter CP RI); spargerea sistemelor de protecție a prelucrării datelor (alin. (1) secț. 241 CP RLe); încălcarea unei măsuri de securitate; intervenție tehnică; utilizarea de semnale false sau de cheie falsă; asumarea unei identități false (alin. 1 subsecț. 138ab CP RȚJ(O)).

În legile penale germană și belgiană, pregătirea de infracțiune este echivalentă cu infracțiunea consumată. Astfel, conform § 202c CP RFG, „persoana care pregătește o faptă prevăzută la § 202a sau § 202b prin aceea că produce, își procură sau procură unei alte persoane, vinde, transmite, diseminează sau facilitează în alt mod accesul la 1. parole sau alte coduri de siguranță care permit accesul la date sau 2. programe informatice al căror scop este săvârșirea unei astfel de fapte”. În mod similar, în § 5 art. 550bis CP RBe este prevăzută răspunderea celui „care, fără a avea dreptul, posedă, produce vinde, obține în vederea utilizării, importă, difuzează sau pune la dispoziție sub orice altă formă, orice dispozitiv, inclusiv date informatice, conceput în principal sau adaptat în principal pentru a permite comiterea infracțiunilor prevăzute la §§ 1 la 4”.

În legea penală belgiană, tentativa de infracțiune este echivalată cu infracțiunea consumată. Potrivit § 4 art. 550bis CP RBe, „tentativa de comitere a oricăreia din infracțiunile prevăzute la §§ 1 și 2 este pedepsită cu aceleași pedepse”.

Un alt element constitutiv al infracțiunii, care va fi analizat, este latura subiectivă.

În legea penală belgiană, sunt prezentate într-o manieră variată nu doar tipurile de intenție, ci și formele de vinovăție. De exemplu, în alin. 2 § 1 și § 2 art. 550bis CP RBe este specificată „intenția frauduloasă”. În pct. 3° § 3 art. 550bis CP RBe se folosește formularea „chiar și fără intenție”, ceea ce vorbește despre posibilitatea săvârșirii infracțiunii din imprudență. În mai multe legi penale străine examinate este indicat scopul special al infracțiunii: „cu intenția: 1. de a cunoaște sau de a facilita unei alte persoane neautorizate accesul la date cu caracter personal, cunoaștere care lezează interese confidențiale protejate ale persoanei vătămate sau 2. de a produce un dezavantaj unei alte persoane prin utilizarea datelor salvate în sistem și care nu îi sunt destinate și la care își creează acces sau prin utilizarea sistemului informatic” (alin. (1) § 118a CP RA); „cu scopul de a face rău” (§ 2 art. 550bis CP RBe); „pentru crearea unei semnături electronice” (alin. (3) art. 319a CP RBU); „scopul obținerii unui folos patrimonial” (alin. (3) art. 319b CP RBU); „a) cu intenția de a produce prejudicii altcuiva sau de a câștiga foloase ilegale pentru sine sau alții, sau b) cu intenția de a limita funcționalitatea unui sistem informatic sau a altui echipament tehnic de prelucrare a datelor, fără a fi autorizată” (alin. (2) sect. 230 CP RCE); „scopul de a obține informații despre secretele comerciale ale unei societăți” (art. 263 CP RD); „scopul dobândirii de bunuri” (alin. (2) sect. 241 CP RLE); „scopul obținerii de date informatice” (alin. (2) art. 360 CPR); „scopul de a provoca daune sau alte prejudicii altei persoane, sau de a obține beneficii injuste pentru sine sau pentru altă persoană” (alin. (1) § 247 CP RSI); „pentru a obține beneficii materiale ilegale pentru sine sau pentru o terță persoană sau pentru a provoca daune bunurilor altei persoane” (alin. (1) art. 237 CP RSlo).

Ultimul element constitutiv al infracțiunii, care va fi examinat, este subiectul.

Din sancțiunile la cele două alineate ale art. 259 CP RM rezultă că nu doar persoana fizică, ci și persoana juridică poate fi subiect al infracțiunii. În mod similar, persoana juridică este menționată ca subiect al infracțiunii în alin. (3) § 217 CP RE, alin. 4 art. 196 și alin. 3 art. 198⁽¹⁾ CP Rli și alin. 4 art. 264 CP RSp. În unele cazuri, în articolele similare ca esență cu art. 259 CP RM este indicată calitatea specială a subiectului: „în legătură cu care [persoana] nu este autorizată sau este autorizată doar împreună cu o altă persoană” (alin. (1) § 126a CP RA); „în cazul în care făptuitorul este în serviciul deținătorului legal al sistemului informatic sau al datelor, fapta din alineatul precedent se pedepsește doar dacă este interzisă expres în regulamentul intern sau prin decizia scrisă a deținătorului sau a unui angajat competent al acestuia” (alin. 3 art. 370C); „dacă fapta este comisă de un funcționar public sau de un însărcinat cu o funcție publică, prin abuz de putere sau prin încălcarea îndatoririlor legate de funcție sau de serviciu sau de cel care practică fie și abuziv profesia de detectiv particular sau prin abuz de calitatea de operator de sistem” (pct. 1) alin. 2 art. 615-ter CP RI); „În sensul prezentului Subtitlu: (a) se va considera că o persoană acționează fără autorizație în cazul în care nu este autorizată corespunzător de către o persoană îndreptățită legal; (b) se va considera

că o persoană este îndreptățită în cazul în care persoana însăși are drept de control asupra activităților definite în alin. (1)(a)-(j) sau în art. 4(a) și (b) din prezentul Subtitlu” (alin. (2) art. 337C CP RMa). În unele cazuri, participanții secundari la infracțiune se echivalează cu autorul infracțiunii: „cel care ordonă comiterea uneia din infracțiunile prevăzute la §§ 1 la 5 sau care incită la comiterea acestora” (§ 6 art. 550bis CP RBe); „de o persoană, care acționează la comanda sau în îndeplinirea deciziei unui grup infracțional organizat” (pct. 1 alin. (5) art. 319b CP RBu). În fine, în unele cazuri, anumite forme de participatie la infracțiune pot constitui temeuri de agravare a răspunderii penale: „săvârșirea infracțiunii în cadrul unui grup infracțional” (alin. (4) § 118a CP RA); „de două sau mai multe persoane care s-au înțeles între ele în prealabil pentru comiterea faptei” (alin. (2) art. 319a CP RBu); „în calitate de membru al unui grup organizat” (alin. (4) secț. 230 CP RCe); „dacă fapta este comisă în cadrul unei organizații criminale” (pct. 1 alin. 3 art. 264 CP RSp).

BIBLIOGRAFIE:

1. Codul penal al Regatului Belgiei / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html
2. Codul penal al Republicii Croația / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html
3. Codul penal al Republicii Finlanda / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html
4. Codul penal al Republicii Lituania / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html
5. Codul penal al Republicii Polone / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html
6. Codul penal al României / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html
7. Codul penal al Ungariei / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html
8. Codul penal al Republicii Bulgaria / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html
9. Codul penal al Republicii Franceze / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html
10. Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Luxemburg-RO.html
11. Codul penal al Republicii Malta / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html
12. Codul penal al Republicii Cehe / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html
13. Codul penal al Republicii Estonia / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html
14. Codul penal al Republicii Slovace / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html
15. Codul penal al Regatului Danemarcei / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html
16. Codul penal al Republicii Federale Germania / T. Toader (coord.). Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html

17. Codul penal al Greciei / T. Toader (coord.). Disponibil:
codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html
18. Codul penal al Republicii Italia / T. Toader (coord.). Disponibil:
codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html
19. Codul penal al Regatului Suediei / T. Toader (coord.). Disponibil:
codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html
20. Codul penal al Republicii Austria / T. Toader (coord.). Disponibil:
codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html
21. Codul penal al Republicii Letonia / T. Toader (coord.). Disponibil:
codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html
22. Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olanda) / T. Toader (coord.). Disponibil:
codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html
23. Codul penal al Republicii Slovenia / T. Toader (coord.). Disponibil:
codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html
24. Codul penal al Regatului Spaniei / T. Toader (coord.). Disponibil:
codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html

SECTION: TECHNICAL SCIENCE. TRANSPORT

**Наимова Р. Ш., Норова Х. Ю.
Ташкентский государственный технический университет
им. И.А. Каримова
(Ташкент, Узбекистан)**

ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ И ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ ПРИ ДОБЫЧЕ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ ОТКРЫТЫМ СПОСОБОМ

При открытом способе добычи происходят большие объемы выемки пород и её перемещение на поверхность. Начальный рельеф заменяется техногенным. Нарушается цельность определенного объема пород, увеличивается их трещиноватость, появляются крупные полости, пустоты, а также происходят деформации массивов горных пород. Большая масса пород перемещается в отвалы, высота которых достигает 100 м и более, а некоторые располагаются на плодородных землях. Создание отвалов обусловлено тем, что объемы рудных полезных ископаемых по отношению к вмещающим их породам невелики, так для железа и алюминия это 15-30%, для полиметаллов - около 1-3%, для редких металлов - менее 1%.

Значительные выбросы в атмосферу вредных веществ карьерами происходят в процессе разработки полезных ископаемых, а также в ходе производственных процессов технологического комплекса. При этом в атмосферу выбрасываются такие вредные вещества как: пыль, оксиды азота, оксид углерода, сернистый ангидрид и сероводород, который выделяется при горении породных отвалов. Интенсивное пылеобразование, существенно загрязняющее атмосферу, происходит в начале строительства карьера, а также в процессе эксплуатации практически при всех технологических процессах.

Одной из основных задач горного производства является минимизация ущерба, наносимого окружающей среде в процессе ведения открытых горных работ.

Современный этап развития технологий предусматривает осуществление охраны природной среды, при котором приоритетное направление занимает внедрение малоотходных производств, которые существенно уменьшат негативное воздействие.

Производственный потенциал очень сильно влияет на окружающую среду, так как в результате экономического роста увеличивается валовый продукт, что приводит к сильному загрязнению окружающей среды отходами, а, следовательно, и к непосредственному ухудшению экологической обстановки.

Изучая процессы горного производства и их воздействие на биосферу, и учитывая многочисленность и разнообразие видов этого воздействия, горная экология применяют методы физики, химии, биологии, математики, механики, геологии и горного дела. В последнее время использование информационных и цифровых технологий перспективного, текущего и оперативного планирования горных работ в карьерах по всем технологическим процессам, включая рекультивацию земель, нарушенных открытыми горными работами. В компьютерную систему закладываются данные условий залегания, информация о мощности вскрышных пород, другие геологические факторы, экономические показатели, требования по охране окружающей среды.

Автоматизация открывает возможности для решения задач, с которыми в настоящее время все еще сталкивается горная промышленность. Горнодобывающие производства нуждаются в решениях, которые не только собирают, визуализируют и анализируют операционные данные, но и управляют ими на разных площадках.

Наибольшее влияние автоматизация будет оказывать в случае внедрения технологий в единую цепочку создания стоимости горной продукции. В настоящее время существует несколько областей формирования значимой стоимости: – глубокое понимание базы ресурсов, – оптимизация расходов на материалы и оборудование, – совершенствование прогнозирования сбоев в работе оборудования, – повышение механизации за счет автоматизации, – мониторинг производительности в реальном времени и сопоставление его с планом.

Автоматизация позволяет снизить эксплуатационные расходы, повысить уровень защиты окружающей среды и обеспечить безопасность работающего персонала в карьере и на его площадках. Некоторые технологические процессы, а именно автоматизированные транспортировка и бурение, перешли к полномасштабной коммерциализации, в то время как другие - в частности автоматизированные взрывные работы и работы экскаватором – находятся в стадии тестирования. Осуществление анализа расходов на перевозку позволяет снизить общие эксплуатационные затраты на 15 - 40 %. Одним из преимуществ сбора данных в режиме реального времени является картина о состоянии и местоположении каждой единицы оборудования в конкретный временной отрезок, и анализ того, работает ли она в соответствии с планом.

Кроме того, передача данных в режиме реального времени главному операционному центру не только позволяет получить мгновенный отклик, но и содействует быстрому принятию управленческих решений в головном офисе, который при этом способен принимать меры для оптимизации операций по всей производственно-технологической цепочки, а не только для локальных хранилищ. Такие возможности могут быть использованы как для улучшения показателей безопасности путем обнаружения отклонений от ожидаемых условий эксплуатации, так и для поддержания эффективной загрузки оборудования и низких эксплуатационных затрат в соответствии с операционными планами.

Информационные и цифровые технологии повышают эффективность разработки карьеров, оптимизируют технологические процессы, повышают уровень защиты окружающей среды, а также безопасность горных работ, что позволяет поднять производительность на 13 процентов, а затраты снизить на 15%.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. В. Л. Яковлев, С. В. Корнилков. Геотехнологические проблемы и особенности ведения горных работ на глубоких карьерах: ГИАБ-№7. – М.: Горная книга, 2015. – С. 54-65.
2. Корнилков С. В. Технологические аспекты разработки месторождений глубокими карьерами // Глубокие карьеры: сб. докладов Всероссийские научно-техн. конф. с междунар. участием 18-22 июня 2012г. / ГоИ КНЦ РАН. – Апатиты; СПб, 2012. – С. 38-52.
3. The Global Nuclear Fuel Market. Supply and demand 2009-2030 // World Nuclear Assjiation. – 2009.
4. The oretical Fundamentals of automated systems of Automated systems of uranium in-situ leaching geotechnology. P.A. Shemetov, G.N. Glotov // Сборник докладов VI Межд. научн.-практ. конф. «Актуальные проблемы урановой промышленности» 14-16 сентября 2010 г. С. 67-73.
5. Аристов И. И., Рубцов С.К., Снитка Н. П. Опыт поэтапного совершенствования методик нормирования и учета потерь разубоживания руды на карьерах Навоийского ГМК // Горный вестник Узбекистана.- 2006.- № 4.- С. 38-45.
6. Ю.И.Анистратов, К.Ю.Анистратов. Проектирование карьеров. Изд. М.:2003.
7. Анистратов Ю. И. Исследование технологических грузопотоков на карьерах со скальными породами: Автореф. ... докт. техн. наук. – М., 1970. – 42 с.
8. Анистратов Ю. И. Технологические процессы открытых горных работ. – М.: Недра, 1955. – 351 с.
9. Каплунов Д. Р., Чаплыгин Н. Н., Рыльникова М. В. Принципы проектирования комбинированных технологий при освоении крупных месторождений твердых полезных ископаемых // Горный журнал, 2003. – №12. – С. 21–25.
10. Шеметов П. А., Сытенков В. Н., Федянин С. Н., Наимова Р. Ш. Обоснование пороговых значений содержания золота для разделения руд месторождения Мурунтау на сорта // Горный Вестник Узбекистана. – Навоий, 2009. - № 4. - С.8-
11. Снитка Н. П., Стрыгин И. В., Оптимизация уровня потерь и разубоживания при проведении горно-эксплуатационных работ. – Ресурсовоспроизводящие, малоотходные и природоохранные технологии освоения недр: Мат. IV межд. конф. 18-25 сентября 2005 г. – Москва-Навоий, 2005. – С. 109-110.
12. Снитка Н. П. Управление качеством рудопотока при открытой разработке месторождений с условными границами рудных тел // Горный журнал. – №8, 2008. – С. 40-43.

УДК 656.054.1

Sargsyan Arman Tigran's
National University of Architecture and Construction of Armenia
(Erevan, Armenia)

STUDY AND ANALYSIS OF TRAFFIC JAMS AT MOSKOVYAN-TERYAN INTERSECTION

*The article proposes a system of automatic control of partial exemption from traffic jams. **Traffic congestion or traffic jam** - is a congestion of vehicles on the road moving at an average speed significantly lower than the normal speed for a given section of the road. With the formation of congestion, the throughput of the road section is significantly reduced. If the incoming traffic flow exceeds the capacity of the road section, the congestion grows like an avalanche (immediately). The cause of traffic congestion is an increase in the density of vehicles as a result of the influx of vehicles exceeding their carrying capacity due to an increase in traffic or a decrease in road carrying capacity.*

*Арман Тигранович Саргсян,
Армянский Национальный Университет
Архитектуры и Строительства
(Ереван, Армения)*

ИЗУЧЕНИЕ И АНАЛИЗ СИТУАЦИИ С ПРОБКАМИ НА ПЕРЕКРЕСТКЕ МОСКОВЯН-ТЕРЯН

*В статье предлагается система автоматического контроля частичного освобождения от пробок. **Дорожный затор, или автомобильная пробка** — скопление на дороге транспортных средств, движущихся со средней скоростью, значительно меньшей, чем нормальная скорость для данного участка дороги. При образовании затора значительно снижается пропускная способность участка дороги. Если прибывающий поток транспорта превышает пропускную способность участка дороги, затор растёт лавинообразно (немедленно). Причиной пробок на дорогах является повышение плотности потока автомобилей в результате поступления потока машин, превышающего их пропускную способность из-за увеличения потока или снижения пропускной способности дороги.*

**Արման Տիգրանի Մարգարյան
Ճարտարապետության և Շինարարության
Հայաստանի Ազգային Համալսարան
(Երևան, Հայաստան)**

**ՄՈՍԿՎՈՎՅԱՆ-ՏԵՐՅԱՆ ԽԱՉՄԵՐՈՒԿՈՒՄ ԽՃՈՂՈՒՄՍՅՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ
ԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ**

Հողվածում առաջարկվում է խճողումային իրավիճակից մասամբ ազատման ավտոմատ կառավարման համակարգ: **Ճանապարհային խցանում կամ ավտոմոբիլային խճողում** - ճանապարհի վրա միջին արագությամբ շարժվող տրանսպորտային միջոցների կուտակումը զգալիորեն ավելի փոքր է, քան ճանապարհի տվյալ հատվածի համար նորմալ արագությունը: Խցանում առաջանալու դեպքում զգալիորեն նվազում է ճանապարհի թողունակությունը: Եթե ժամանող տրանսպորտ տային հոսքը գերազանցում է ճանապարհի տվյալ հատվածի թողունակությունը, խցանումները աճում են ձևաբաշխի տեսքով (ակնթաք թորեն): **Ճանապարհիներին խցանումների պատճառը** ավտոմեքենաների հոսքի խտության բարձրացումն է, որը գերազանցում է ճանապարհի թողունակությանը՝ հոսքի ավելացման կամ ճանապարհի թողունակության նվազման պատճառով:

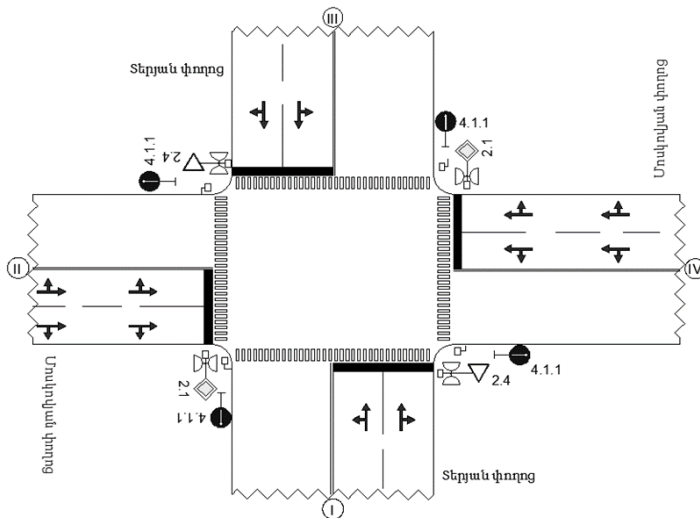
Բանայի բառեր՝ պարփակված մագնիսական դաշտով դետեկտոր, խճողումային իրավիճակ, զգայուն տար, էլքի սարքավորում, ճանապարհա յին գայրույթ

Ճանապարհային խցանումները համարվում են տրանսպորտային ցանցերի պայմաններից մեկը, որը տեղի է ունենում օգտագործման աճին գուզընթաց և բնութագրվում է ավելի քիչ արագությամբ, ավելի երկար ուղևորության ժամանակով, և ավտոմոբիլային հերթի ինտենսիվության բարձրացմամբ: Երբ երթևեկի պահանջարկը բավականաչափ մեծ է, փոխադրամիջոցների միջև փոխազդեցությունը դանդաղեցնում է հոսքի արագությունը, դա էլ հանգեցնում է որոշակի գերբեռնվածության: Երբ ժամանակի ընթացքում ամբողջությամբ դադարեցվել է տրանսպորտային միջոցների երթևեկը դա հայտնի է որպես խցանում կամ ճանապարհային գերբեռնվածություն: Ճանապարհային խցանումը կարող է հանգեցնել վարորդների մոտ հիասթափություն և մասնակցություն <<Ճանապարհային Զայրույթին>>:

<<Ճանապարհային Զայրույթ>> - ը ոչ պաշտոնական անվանում է ուժեղ բացասական հույզերի ազդեցության հետևանքով առաջացած ազդեցիվ վարքի համար, ինչպիսիք են՝ ավտոմեքենան վարելիս գայրույթը և հիասթափությունը: Սա կարող է հանգեցնել հարձակման մեկ այլ անձի, նրա մեքենայի կամ նույնիսկ հրագենի օգտագործման: Ճանապարհային գայրույթի ձևերից են վիրավորանքները, բղավելը, անպարկեշտ ժեստերի ցուցադրումը և այլն[1]:

<<Մոսկովյան-Տերյան>> խաչմերուկում խճողումային իրավիճակի առաջացման հիմնական պատճառներ են սխալ երթևեկության կազմակերպան սխեման, բարձր ինտենսիվությունը, խաչմերուկի բարդության աստիճանը և այլն:

Առաջարկվում է սարքավորում` պարփակված մագնիսական դաշտով դետեկտորը, որի միջոցով դիտվում է խճողումային իրավիճակի թեթևացում ինպես նաև այլ խնդիրների վերացման ռացիոնալ տարբերակ: Մոսկովյան-Տերյան>> խաչմերուկում երթևեկության կազմակերպան սխեման ունի հետևյալ տեսքը.

Նկ.1.1 <<Մոսկովյան-Տերյան>> խաչմերուկում երթևեկության կազմակերպան սխեման

Խաչմերուկում երթևեկության ինտենսիվությունները արժեքները ներկայացված ստորև աղյուսակի տեսքով (Աղյուսակ 2.1)

<<Մոսկովյան-Տերյան>> խաչմերուկում երթևեկության ինտենսիվությունները Աղ 2.1

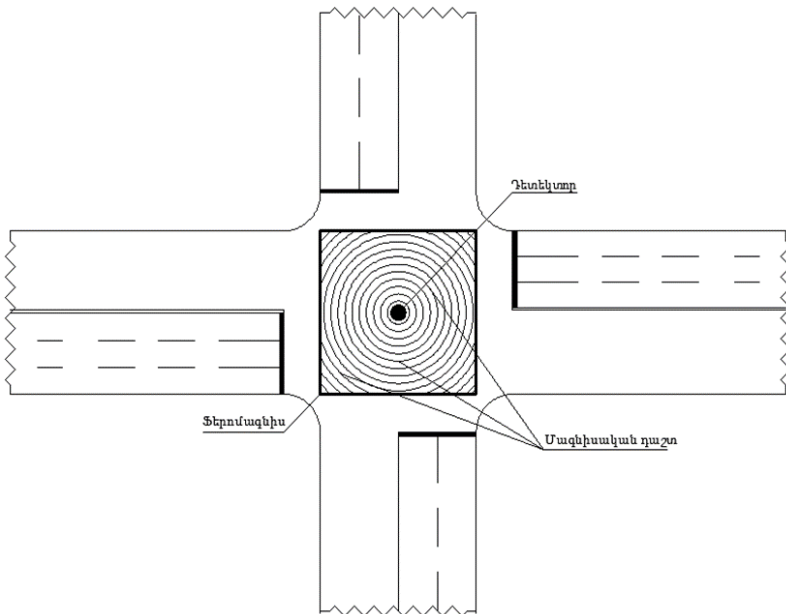
Ժամեր Ուղղություններ		8:30 - 9:30	12:00 - 13:00	15:30 - 16:30	18:00 - 19:00
		I	Ուղիղ	121	380
Սջ	86		195	164	122
Չախ	35		102	118	98
II	Ուղիղ	486	364	285	524
	Սջ	45	58	84	102
	Չախ	68	79	96	66
III	Ուղիղ	93	220	232	368
	Սջ	62	145	168	136

	Ձախ	146	130	103	98
IV	Ուղիղ	289	188	564	336
	Աջ	65	203	96	117
	Ձախ	68	128	196	110

Ինչպես երևում է ինտենսիվության արժեքներից առավել գերծանրաբեռնված է համարվում Մոսկովյան փողոցը, որտեղ օրվա ծանրաբեռնված (պիկ) ժամերին առաջանում են այսպես կոչված արհեստական խճողումային իրավիճակներ: Վիրջինս նկատելի է երբ տրանսպորտային միջոցները մնում են խաչմերուկ՝ երբ միանում է կոնֆլիկտային ուղղության թույլատրող կանաչ ազդանշանը, այդ պարագայում տրանսպորտային միջոցները չեն կարողանում անցնել խաչմերուկը, բերելով խցանման առաջացման, որի հետևանք է ուշացման մեծացումը, արագության և անվտանգության նվազեցումը, շրջակա միջավայրի աղտոտումը և այլն: Այսպիսով մեկ ուղղության պատճառով մյուս ուղղությամբ առաջանում է խճողումային իրավիճակ: Այդպիսի խցանումներից խուսափելու նպատակով 2018թ. հոկտեմբերի 31-ին ճանապարհային ոստիկանության կողմից իրականացվել է դեղին գույնի վանդակաձև հորիզոնական <<ՎԱՖԼԻ>> գծանշումը, որ արգելում է մուտք գործել տվյալ խաչմերուկ (վանդակաձև գծանշված տարածք), եթե առաջացել է խցանում: Սակայն տրանսպորտային միջոցների վարորդները չեն ենթարկվում կանոններին և մուտք են գործում խաչմերուկ [2, c. 21]: Առաջարկվող սարքավորումը վերացնելու է այս խնդիրը, քանի որ միացնելու է արգելող ազդանշանը և ստիպելու է վարորդներին մուտք չգործել խաչմերուկ: Առաջարկվող սարքավորումը կիրառվելու է ճանապարհային երթևեկության կազմակերպման ժամանակ առաջացող խնդիրները վերացնելու համար հստկապես մեկ ուղղության պատճառով մյուս ուղղությամբ խցանում առաջանալը՝ խաչմերուկում կանգնած տրանսպորտային միջոցների հետևանքով: Մոտավորապես երթևեկի միջին պայմանների համար, թողունակությունը երկգոտի ճանապարհներին կազմում է 900-1000 ավտ/ ժամ: Ավելի բարձր ինտենսիվության դեպքում խաչմերուկներում առաջանում խցանումներում [3, c. 23]: Մոսկովյան-Տեբյան խաչմերուկում տրանսպորտային միջոցները խաղտելով երթևեկության կանոնները կայանում են երրկրորդ երթևեկելի գոտու վրա ինչի հետևանքով մնում է մեկ երթևեկելի գոտի որն էլ բերում է ակնառու խցանման առաջացման:

Սարքավորումը 85...95 %-ով նվազեցնելու է խցանման առաջանալը, ուշացումները, ճանապարհատրանսպորտային պատահարները, բարձր րացնելու է երթևեկության անվտանգությունը և այլն: Դետեկտորն առաջացնելու է մագնիսական դաշտ և պարփակված է լինելու ֆերոմագնիսի մեջ: Այն բաղկացած է զգայուն տարրից, ուժեղարարից, փոխակերպիչից և էլքի սարքավորումից: Այստեղ զգայուն տարրը լինելու է մագնիսական դաշտն ապահովող կոճը, որը մագնիսական դաշտ է ստեղծելու խաչմերուկի տարածքում [4]: Դետեկտորն իր զգայուն տարրի ստեղծած մագնիսական դաշտի տարածքում, զգալու և

գրանցելու է տրանսպորտային միջոցների առկայությունը՝ սեփական ազդեցության սահմաններում: Այսպիսի դետեկտորը տեղադրվելու է խաչմերուկում, ասֆալտ-բետոնե ծածկույթի տակ, ընդգրկելով ողջ խաչմերուկը, և եթե մագնիսական դաշտի տարածքում գտնվելու են մեքենաներ, որոնք խցանման պատճառով չեն շարժվում այլ մնում են խաչմերուկում մոտ 15-20 վարկյան, ապա զգայուն տարրը ընկալելու է տեղեկատվությունը, մշակելու, որոշումը կայացնելու, և ուղղարկելու է գլխավոր համակարգին կամ ստուգիչին, որն էլ անջատելու կամ չի միացնելու թույլատրող ազդանշանը՝ արհեստականորեն երկարացնելով արգելող ազդանշանի տևողությունը: Վերջինս կատարվում է որպեսզի բախումնային ուղղության տրանսպորտային միջոցները կարողանան անվտանգ անցնել խաչմերուկը, առանց ուշացումների, չառաջացնելով <<արհեստական >> խցանում, ապահովելով ավտոմատ կառավարում [5]: Քանի որ մագնիս ակն դաշտը տարածվելու է շառավղային ուղղությամբ, սակայն հարկավոր է, որ ազդի միայն դեպի ասֆալտ – բետոնե ծածկույթը (դեպի վերև) այդ իսկ պատճառով այն անհրաժեշտ է պարփակել ֆերոմագնիսի մեջ (Fe-երկաթ, Co-կոբալտ, Ni- նիկել) [6, c. 443]

Նկ.3.1 Պարփակված մագնիսական դաշտով դետեկտորի սխեմա

Որպեսզի վարորդներին տանք համապատասխան տեղեկատվու թյուն հարկավոր է խաչմերուկում կատարել <<ՎԱՖԼԻ>> գծանշում ինպես նաև

խաչմերուկից առաջ տեղադրել համապատասխան ճանապահային նշանը որպեսզի վարորդները չմտածեն թե լուսացույցը անսարք է, և ազդանշանները հաճախակի են փոփոխվում: Առաջարկվող դետեկտորի շնորհիվ լուսացույցի աշխատանքի ռեժիմի գրաֆիկը մեկ խաչմերուկի համար կարող է ունենալ տրաբեր տեսք [7]:

Եզրակացություն

Մոսկովյան-Տերյան խաչմերուկում նշված դետեկտորի ներդրումը կլինի արդյունավետ և կբերի ճանապարհային երթևեկության անվտանգության բարձրացման, տրանսպորտային միջոցների ուշացումների կրճատման, կբացառի մեկ ուղղության պատճառով մյուս ուղղությամբ արհեստականորեն խցանում առաջանալը, դրանով իսկ որոշակիորեն բարելավելով ճանապարհային երթևեկության կազմակերպումը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ:

1. roadrage.ru — Дорожная ярость
2. ГОСТ 51256 - Технические средства организации дорожного движения. Разметка дорожная. Классификация. Технические требования, 2018 - 21 с
3. Кременец Ю. А. - Технические средства организации дорожного движения, Москва, 2005 - 279 стр..
4. wiki.org- Детектор транспорта
5. Хилажев Е. Б., Соколовский В. С - Системы и средства автоматизированного управления дорожным движением в городах Москва 2003. - 181 стр.
6. Хёрд К. М. Многообразие видов магнитного упорядочения в твёрдых телах Москва 1984 - с. 443
7. Кликовштейн Г. И. - Организация дорожного движения, Москва, 2001 - 247 стр

SECTION: INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Tillabayev Boburjon Shavkatjon o'g'li
Teacher of mathematics,
Arziqulov Zafarjon Odilovich
Senior teacher
Fergana Polytechnic Institute
(Fergana, Uzbekistan)

METHODOLOGY OF USE OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MATHEMATICS

Annotation: *This article describes how to teach students using modern information technology.*

Key words: *information, technology, innovation.*

Introduction

As the content, goals and objectives of education expand over time, so do its forms and methods. At present, the main directions of human activity are becoming an integrated system, ie technology, which allows to fully achieve the goals of this activity. In recent years, high results have been achieved in the field of education through the use of innovative technologies. Innovative technology now forms the basis of all innovative professions and professions related to the organization, management and control of the educational process. We do not think that all topics should be based on innovative technologies. Depending on the topic of the lesson, it is advisable to conduct it on the basis of innovative technologies or in the traditional way. Some lectures can be boring for students, because young people become restless, curious during adolescence and can quickly get bored of lessons. Therefore, if the use of innovative technologies in the classroom increases the activity and interest of students in the classroom and provides them with the necessary knowledge, the teacher will achieve a positive goal in the classroom. When using innovative technology in the classroom, it is selected depending on the topic of the lesson, whether the lesson is a lecture or a practical lesson.

Main Part

Now we will briefly introduce you to the teaching process using innovative technologies. Topic: "Real numbers". It is advisable to use innovative technologies in order to make the most of this time, which is allocated 14 hours of the curriculum for academic lyceums in mathematics. We will devote 4 hours of this topic to lectures and 10 hours to practical training. First of all, we need to choose the most appropriate innovative technology for this topic. The implementation of pedagogical technologies will require specific tools. The tools used in each innovative technology are generally similar, and there are many types. They can be conditionally divided into the following types: verbal, nonverbal, visual, audio,

natural and learning aids. The verbal type of means is more appropriate to our topic. The basis of verbal means is information. They are information expressed in words, and in order to express them in words, the teacher must have mastered it, that is, have knowledge about this information. In other words, the verbal means of pedagogical technologies are information at the level of the teacher's knowledge. There are various forms of verbal communication, the main ones being speech, lecture, conversation, questioning, answering a question, discussion, debate, negotiation, reporting, advice, counseling, admonition, reprimand, greeting, farewell, etc. includes. The speech intentions used in these forms of verbal communication allow to deepen and clarify the semantic content in the thoughts of the speakers in accordance with its purpose. The teacher introduces and explains new information based on concepts known to the student. In this process, students are engaged in activities such as concentration, listening, listening, comprehension, comprehension, comprehension, logical thinking, memory, recollection. In this case, the student's interests, passions, needs, interests, abilities, talents, talents are the basis of his success. As a proof of the above, we will talk about the form of verbal communication. Active presentation of lectures. Any high-level lecture, even if it is rich in facts, if it lasts too long, the student's hearing will decline and he will get tired. This situation makes the reader an indifferent listener. The longer the lecture lasts, the lower the effectiveness. Therefore, the organization of the lecture at the level of small innovative technologies as follows will be convenient for students. The speaker divides his report into several blocks. Each block lasts 15-20 minutes, and after each block there is a short question and answer session on the topic. During the lecture he raises some issues. During this time, it determines the attitude of students to the problem. He listens to their opinions. It gives every commenter a chance. But instead of criticizing him, he listens to the opinions of others as well. This situation changes the attitude to the lecture in a positive way, leads to indifference to the lecture. Individual interviews last up to 5 minutes. The speaker observes the growing interest, aspiration and responsibility of students. During the lecture, regular active participants, deep thinkers become the backbone of the speaker. During the lecture, the topic is gradually connected with examples of the student's daily activities, and appropriate solutions are found through short discussions. In this case, the students do not know how time passes. Wanting the lecture to continue, indifference is replaced by vigilance, inner aspiration, search for a solution, and they themselves try to contribute to finding a solution in person. Such reports increase the interaction of both parties and call for further discussion. Problems of integration of information technologies in mathematics lessons.

With the development of computer science and the creation of capabilities, a specialized computer mathematics system, a text editor, a large-scale mathematical functions of the programming language and the solution of mathematical problems were combined. Such systems can include MathCad, Mathematica, MatLab, Maple. Complex analytical and symmetric calculations have thus been sufficiently studied. The Maple system of mathematical notations can be used to solve complex mathematical problems in this area. The Maple system is the leading computational computer algebra system today. The Maple package is used in linear algebraic problems, analytical geometry, mathematical analysis, differential equations, mathematical statistics, linear and nonlinear programming, and more. Maple is a

traditional system of analytical-symbolic calculations. This system reflects a symbolic (analytical) view of a large-scale problem solution and answer. Maple is first and foremost a reliable and convenient computer math system. A convincing answer can be obtained when calculating complex symbols. The introduction of modern information technology Maple program in the teaching of mathematics for 8th grade students in general secondary schools will help to effectively organize mathematics lessons. A quadratic equation is an equation in the form, where c, b, a are given numbers, and an unknown number. The coefficients c, b, a of quadratic equations are usually called: a -first or prime coefficient, b -second coefficient, c -free limit.

Theorem:

If a given quadratic equation has $d = 0$, it has one solution; if $d < 0$, the equation has no real roots, because the square of a real number can never be negative. We all know that quadratic equations can be processed by an algebraic formula. Now let's look at solving quadratic equations on this topic in the Maple program. In Maple, we use the solve command to solve quadratic equations.

Examples:

1. Solve the quadratic equation
 $> \text{solve}(x^2-5x+4=0);$ 4,1
2. Solve the quadratic equation
 $> \text{solve}(2x^2+8x+6=0);$ -1,-3
3. Solve the quadratic equation
 $> \text{solve}(3x^2+2x-1=0);$, -1

Advantages and disadvantages of using mathematical packages of information technology.

Advantages

- Activation of students in the classroom and, consequently, increase the effectiveness of learning
- Students have direct communication with the teacher, the formation of cooperation
- Teacher supervision creates motivational enthusiasm for all students
- Ability to view geometric objects in a precise coordinate stream using a computer
- The correct and efficient use of time by the teacher and the student
- All higher education institutions will be provided with literature and opportunities for education will be created on their basis
- Creating conditions for the computer to connect theory to practice during the teaching process
- Widespread organization of the new topic and increased mitigation efficiency
- Frequent updating of information
- Ability to comprehensively and comprehensively check the level of knowledge of students
- Increased student activity, increased interest and interest in the course of geometry, science
- Scientific and practical review of practical assignments and creative approach to the task

The student's effort, scientific research, and creative approach to answering questions of little interest

Formation of teamwork skills in groups

Following uneducated students to knowledgeable students

It requires the teacher to have the ability to think and problem-solving skills, the ability to quickly assess the situation, the ability to respond quickly.

Disadvantages

If the auditorium is not equipped with a computer

If the teacher does not know how to work with computer and EXM

If the student does not know how to work with computer and EXM

If the power goes out

If the computer gets a virus

If the teacher does not know how to use math packages.

REFERENCES.

1. Sh. Alinov, O.R. Kholmuhammedov, M.A. Mirzaxmedov. 9 algebra 2006
2. P.V. Saraev. The basis of the use of mathematical packages Maple in modeling. Lipetsk, 2006
3. Sh.A. Alimov, ORKholmuhammedov, MA Mirzaakhmedov "Algebra, textbook for 8th grade". Tashkent, "Teacher" 2010.

SECTION: TOURISM AND RECREATION

Uralova Maftuna Norali qizi

Student

**Tashkent State University of Uzbek Language and Literature
(Tashkent, Uzbekistan)**

PROSPECTS FOR THE ELABORATION OF ECOTOURISM IN UZBEKISTAN

Annotation: *This article provides insights into tourism and the types of tourism. It also envisages measures for the development of ecotourism and ecotourism. Efforts, solutions and proposals for the elaboration of ecotourism in Uzbekistan will be presented.*

Key words: *tourism, the types of tourism, ecotourism, the elaboration of ecotourism.*

Tourism being a large -scale activity has both positive and negative effects on the economy, as well as on society and the environment. Among many other authors Loon&Polokow (2001) argue that the economic benefits brought by tourism development do not always translate into socioeconomic benefits and environmental sustainability. However, the majority of researchers and policy makers agree that tourism enhances infrastructure development and the redistribution of resources to further the amelioration of poverty.¹⁶

Tourism, the act and process of spending time away from home in pursuit of recreation, relaxation, and pleasure, while making use of the commercial provision of services.

Tourism in its purest sense is an industry committed to making a law impact on the natural environment and local culture while helping to generate income and employment for locals.¹⁷

Ecotourism is a very broad category of tourism that involves a socially responsible travel to virtually undisturbed and pristine areas of natural beauty. It involves traveling to places, the primary attractions of which are flora and fauna, natural and artificial landforms, and settlements of indigenous communities. Ecotourism also encompasses the concepts of geotourism and wildlife tourism. Moreover, agritourism has been added to the list of subtypes of ecotourism, which involves visiting a farm or ranch, and indulging in agriculture-related activities.

Ecotourism is defined as "responsible travel to natural areas that conserves the environment, sustains the well-being of the local people, and, involves interpretation and education".

¹⁶ "Development Prospects of Uzbekistan's Tourism and Hospitality Industry by Utilizing the EU Experience".

¹⁷ Randall, A(1987):Resource Economics, Second Edition, John Wiley and Sons. New York, USA, p. 102-110

Ecotourism is one of the widely growing areas of tourism. Currently, about 10% of the demand for tourism market directed specifically at ecotourism, it means that the demand exists. Uzbekistan is one of the few countries in the world, which has great potential and opportunities for development of this direction. On this occasion in Tashkent hosted an international conference on the development protection. The main factor for the implementation of ecotourism in Uzbekistan is the most diverse nature, exotic animals and riches of the plant world, is also a beautiful mountain landscape with striking contrasts. Uzbekistan has a large number of potential sites for the organic of tours, namely national parks and reserves. Ecotourism implies a healthy lifestyle, and therefore the program will include all sorts of hiking, wellness facilities, trips to the mountains or the lake, outdoor activities such as hiking, rafting and skiing in the longer term on the sand dunes. Ecotourism is an important factor for the preservation of the environment, in consequence of that, a portion of the proceeds received from the sale of eco-tours will focus on the preservation of wildness.

The development of ecotourism in our country plays a very important role in the process of positive socio-economic and environmental changes. Experience in many regions of the Republic of Uzbekistan shows that ecotourism is a positive eco-business that helps to increase employment, restore and preserve natural ecosystems, which in turn should promote ecotourism in Central Asia.

Ecotourism is an important factor in the sustainable development of tourism in Uzbekistan. Ecotourism is turning the minds of the local population on the need to preserve nature, reduce deforestation, and participate in the restoration of degraded natural ecosystems. Ecotourism activities significantly contribute to the expansion of the population and improve the socio-economic situation of the region's population. Just one example; Due to the drying up of the Aral Sea special attention is paid to the creation of ecotourism around the Aral Sea the creation of the Moynak tourist center.

Uzbekistan has enormous potential for development of tourism and this sphere is considered as highly competitive and the sphere plays very important role in the process of reforms aimed at formation of market economy. Ecotourism is one of the most principal directions of Uzbekistan's tourism, because ecotourism resources in rural areas have been developed to a certain level well-developed in Uzbekistan yet. Certain proportion of Uzbekistan's territory is occupied by mountains, gardens, hills, steppes as well as deserts. In such areas it is possible to construct and develop "black houses "and other facilities with the purpose of their inclusion into tour routes. Nowadays, the ecological crisis which has been taking place Aral Sea dictates requirement for elaboration of specific eco-tours. At present time, including Baday-Taqay, Kizilkum, Nurota, Zarafshon, Orol Paygambar, Hisor, Zomin and Chatqol and these reserve areas are mainly used as a place for protection of the endangered species and plants.¹⁸

Ecotourism is currently seen as the most promising type of tourism, for its important environmental and educational value. As estimated by the World Tourism

¹⁸ "Agro and Eco-tourism Development in Rural Areas of Uzbekistan: Analysis Using of "Gravity "Model Approach"

Organization (WTO), ecotourism ranks among the major strategic directions of tourism development for 2020.

The ecotourism development has also been contributed by the tourism infrastructure with more than 200,000 employers and 110,000 international tourism routes. Boysun district of Surkhandarya region has a great potential for ecotourism, as it is located at the historic cross roads of cultures and religions, including Zoroastrianism, Buddhism and Islam. Another interesting place- the Sarmyshsay tract is located on the outskirts of Kizilkum.

It is a gorge with a mountain river on the southern slope of the Karatau mountain range 30-40 km away to the north-east of the Navai city. Sarmyshsay is known for the monuments of ancient human life.

In conclusion, tourism is a type of public travel performed by tourists with clearly defined tourist destinations, that is, it should be one of the organizations that provide services for tourist activities and the organization and conduct of such trips. One of the most pressing issues in Uzbekistan today is the reorganization of the tourism industry, which should increase its profitability primarily through the establishment of high-tech complexes and tourist centers with appropriate infrastructure.

There are many problems associated with the development of ecotourism in the Republic of Uzbekistan, including the involvement of local people in ecotourism the lack of qualified specialists is the ignorance of the unique natural landscape potential of ecotourism in Central Asia.

Tourists arriving in Uzbekistan for more than 10 days should have free days off in one-day ecotourism centers. Then the tourist themselves become advertising agents. To do this, the tourism committee must set clear plans.

I would like to make a few suggestions:

1. Due to the lack of specialists in the field of ecotourism in the country and the lack of good service and service to send them to countries with developed ecotourism for training.
2. Development of ecotourism districts and transport vehicles.
3. Solve the problems of roads and transport to ecotourism facilities.
4. Participate in international tourism exhibitions with advertising banners that reflect more of our ecotourism opportunities.

REFERENCES

1. Development Prospects of Uzbekistan's Tourism and Hospitality Industry by Utilizing the EU Experience.
2. Randall, A (1987): Resource Economics, Second Edition, John Wiley and Sons. New York, USA, p. 102-110
3. Argo And Eco-tourism Development in Rural Areas of Uzbekistan: Analysis Using of "Gravity "Model Approach.
4. Association of Greek Tourism Enterprises (SETE) 2002-2013
5. Aberkulov K.N, Hojimatov A.N, Rajabov N.R. 2002 Environmental protection. TSUE, Tashkent, Uzbekistan. p. 114. (in Uzbek)
6. <https://www.world-tourism.org>

7. <https://www.tourisim.uz>
8. <https://uzbekistan.lv/en/ecotourism-in-uzbekistan-prospects>
9. <https://www.sciencedirect.com>
10. <https://www.advantour.com>

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS

Executive Editor-in-Chief: PhD Oleh M. Vodiany

AUGUST 2020

ISSUE 8 (30)

The results of scientific researches, errors or omissions are the authors' responsibility

Founder: "iScience" Sp. z o. o.,
NIP 5272815428

Subscribe to print 05/09/2020. Format 60×90/16.
Edition of 100 copies.

Printed by "iScience" Sp. z o. o.
Warsaw, Poland
08-444, str. Grzybowska, 87
info@sciencecentrum.pl, <https://sciencecentrum.pl>

ISBN 978-83-949403-3-1

9 788394 940331